

Tartu Ülikool
Eesti ja üldkeeleteaduse instituut

Tiia Neuvonen

**Lõimitud aine- ja keeleõpe kultuuri õpetamise teenistuses.
Õppematerjalid kolmandale kooliastmele**

Magistritöö

Juhendaja Tiina Kikerpill

Tartu 2019

Sisukord

Eessõna.....	4
1. Sissejuhatus.....	6
1.1. Töö lähtekohad	6
1.2. Töös kasutatavad mõisted	10
2. Lõimitud aine- ja keeleõpe	11
2.1. Mitmetine fookus	13
2.2. Õppimise toetamine	15
2.3. Kognitiivsed oskused	17
3. LAK-õppe õppetegevusi	19
3.1. Aktiveerimistegevused	20
3.1.1. Lause lõpetamine	20
3.1.2. Mõttekaardid, tabelid, graafikud 1 (Venni diagramm)	22
3.1.3. Mõttekaardid, tabelid, graafikud 2 (ämblikdiagramm)	23
3.1.4. Muljete jagamine.....	24
3.2. Ainesisu mõistmist toetavad tegevused.....	25
3.2.1. Loo kaardistamine.....	26
3.2.2. Püramiiddiskussioon	27
3.2.3. Küsimustega tabel kirjutamise raamistikuna	29
3.2.4. Ootuste kirjeldamine	30
3.2.5. Lõpeta laused	31
3.2.6. Õige või vale	32
3.3. Ülesanded iseseisvaks õppimiseks	33
3.3.1. Minu isiklik eesti keele õppeprogramm.....	34
3.3.2. Sõnavara õppimine.....	35
4. Õppematerjalid III kooliastmele. Õpetajakonspektid	37
4.1. Mina ja Eesti film	37
4.2. Mina ja ballett.....	44

4.3. Pulmapeod keskaegses Tallinnas	52
4.4. Eesti noorteromaan. Reeli Reinaus „Suhkrust ja jahust“	63
Kokkuvõte	74
Summary	76
Kirjandus	78
LISAD. Töölehed.....	81
LISA 1. Mina ja Eesti film. „Nimed marmortahvil“	82
Tööleht 1.1. Enne filmi vaatamist.....	82
Tööleht 1.2. Enne filmi vaatamist.....	83
Tööleht 1.3. Pärast filmi vaatamist	88
LISA 2. Mina ja ballett. „Luikede järv“	92
Tööleht 2.1. A Enne etendust	92
Tööleht 2.1. B Enne etendust	93
Tööleht 2.2. Enne etendust.....	94
Tööleht 2.3. Mida sümboliseerib luik?	96
LISA 3. Pulmapeod keskaegses Tallinnas	102
Tööleht 3.1.	102
Tööleht 3.2.	105
Tööleht 3.3.	108
LISA 4. Eesti noorteromaan. Reeli Reinaus „Suhkrust ja jahust“	111
Tööleht 4.1. Ootuste kirjeldamine.....	111
Tööleht 4.2. Lugemismuljed	115
Tööleht 4.3. Loo kaardistamine	117
Tööleht 4.4. Tegelaste analüüs.....	118
Tööleht 4.5. RAFT-kirjutamine	119
LISA 5. Iseseisev keeleõppija	121
Tööleht 5.1. Minu isiklik eesti keele õppeprogramm	121
Tööleht 5.2. Sõnad selgeks!	123

Eessõna

Magistritöö lähtekohaks on kirjutaja praktiline vajadus tänapäevaste, metoodiliselt põhjendatud õppematerjalide järele, mille abil käsitleda eesti kultuuriga seonduvaid teemasid, nagu põhikooli õppekava ette näeb.

Töö on oma põhiolemuselt praktilise suunitlusega. Magistritöö eesmärgiks on **kasutusvalmis õppematerjalide** ja nende juurde kuuluva õpetajale mõeldud **metoodilise abimaterjali** koostamine. Materjal on mõeldud kasutamiseks kolmandas kooliastmes. Metoodiliselt lähenemisviisilt on õppematerjalid seostatavad lõimitud aine- ja keeleõppega, aga ka sisupõhise keeleõppega.

Magistritöö koosneb neljast peatükist. Esimeses, **sissejuhatavas** peatükis kirjeldatakse töö teema valiku põhjuseid ja üldisemaid lähtekohti ning selgitatakse töös kasutatavaid mõisteid.

Teine peatükk avab **lõimitud aine- ja keeleõppe peamised põhimõtted** ja heidab pilgu LAK-õppe ümber käivate arutelude mõningatele aspektidele. Peatükis räägitakse ka lõimitud aine- ja keeleõppe positsioonist kakskeelses õppes ning selle levikust Eestis ja mujal maailmas. Lõimitud aine- ja keeleõpetuse lähtekohtadele ja praktikale toetudes on välja arendatud hulgaliselt LAK-tundide ja õppetsüklite planeerimise, metoodika- ja hindamisvõtteid (vt nt Ball jt 2015; Dale, Tanner 2012; Genesee, Hamayan 2016), mida siinses töös on kasutatud eesti kultuuriga seotud teemade käsitlemiseks eesti keele teise keelena tundides.

Magistritöö **kolmas** peatükk pakubki valiku teises peatükis kirjeldatud põhimõtetest lähtuvaid, LAK-õppeks sobivaid **õppetegevusi koos selgituste ja näidetega**. Töö autor on kõiki kirjeldatud õppetegevusi praktikas kasutanud. Õppetegevuste kirjelduste juurde on lisatud ka viited töö neljandas peatükis olevatele III kooliastme õppematerjalidele ja lisa olevatele töölehtedele. Peatükk on metoodiliseks teejuhiks ja ideepangaks õpetajatele, kes õpetavad oma ainet eesti keelest erineva emakeelega õpilastele eesti keeles.

Magistritöö **neljas** peatükk sisaldab **nelja õppetsükli**, mis on mõeldud eesti kultuuri-
looliste teemade käsitlemiseks kolmandas kooliastmes. Õppeteemad käsitlevad filmi,
balletti, ajalugu ning kirjandust. Õppetsükli on esitatud õpetajakonspektina, mis sisal-
davad keeleoskustasemete kirjeldusi, tundide õpitulemusi ning tunnikavasid koos töö
vormide, osaoskuste, kognitiivsete oskuste ja õpioskuste kirjeldustega. Iga õppeteema
juurde kuuluvad ka õpilasele mõeldud materjalid.

Õppematerjalid on koostatud nii, et need pakuvad õpilasele tuge nii kultuuritundmise,
õpioskuste kui ka õppimiseks-mõtlemiseks vajaliku akadeemilise keeleoskuse ning suu-
lise ja kirjaliku väljendusoskuse arendamisel. Seega on õppematerjalide metoodikat ja
sisu kavandades silmas peetud eelkõige eesti keele õpetamist teise keelena, aga materja-
lid sobivad kasutamiseks ka eesti koolis, kus samas klassis võib olla erineva keeleoskus-
tasemega õpilasi.

Magistritöö **lisasse** on paigutatud kõigi nelja õppetsükli juurde kuuluvad **töölehed**. Osa
töölehti on koostatud kahes variandis, kergemas ja raskemas. Mõnel puhul on õppe dife-
rentseerimise võimalusi kirjeldatud õpetajakonspektides.

1. Sissejuhatus

1.1. Töö lähtekohad

Magistritöö esmaseks lähtekohaks on autori praktiline vajadus õppematerjalide järele, mis toetaksid õppekavaliste eesmärkide saavutamist õppijate kultuuripädevuse arendamisel põhikoolis (Tartu rahvusvahelises ja Soome koolis). Erilist puudust olen tundnud eesti kirjandust, muusikat, teatri- ja filmikunsti ning teisi kultuuriloolisi teemasid käsitlevatest materjalidest III kooliastmes, kus on vaja erilist rõhku panna õpilaste ette valmistamisele osaliseks või täielikuks eestikeelseks gümnaasiumiõppeks.

Omamoodi vastuolu on sisse kirjutatud juba kehtivasse põhikooli õppekavasse (PRÕK, L2), kus nii võõrkeeleeõppe üldalustes kui ka eesti keele teise keelena õpitulemustes eeldatakse, et õpetamisel kasutatakse lõimitud aine- ja keeleõppe (LAK-õppe) metoodikat ning õpilased omandavad muuhulgas esmased teadmised eesti kultuuriloost. Eesti keele teise keelena õppekava õppesisust ega töö autori kasutuses olevatest põhikooli õpikutest neid eesmärke teenivaid teemasid ega metoodikat aga oluliselt ei leidu.

Eesti põhikooli ja gümnaasiumi õppekavades kuulub eesti keele teise keelena ainekava võõrkeelte valdkonda. Põhikooli riikliku õppekava lisa 2 „Võõrkeeled“ üldalustes öeldakse: „Võõrkeelte, k.a eesti keele kui teise keele omandamisel tuleks kasutada koostöös teiste ainevaldkondadega keeleoskuse integreeritud õppematerjale, s.o lõimitud aine- ja keeleõpet (LAK-õpe, keelekümbelus)“ (PRÕK, L2: 3). Samuti nimetatakse eesti keele kui teise keele õpetamise üheks tähtsamaks ülesandeks äratada õpilastes huvi eesti keele ja kultuuri vastu (PRÕK, L2: 15). Eesti keele teise keelena ainekava **õpitulemustes** seatakse muuhulgas eesmärgiks, et põhikooli lõpuks on õpilane „omandanud esmased teadmised Eesti kultuuriloost, loeb eestikeelset eakohast kirjandust, vaatab filme ja telesaateid ning kuulab raadiosaateid“ (PRÕK, L2: 19) .

Eesti keele teise keelena III kooliastme õppekava **õppesisus** eespool nimetatud eesmärgid märkimisväärselt ei kajastu. Eesti keele võõrkeelena õppesisu on esitatud temaatilise loeteluna (PRÕK, L2: 19), kus otseselt puudub teema, mis käsitleks Eesti kultuurilugu. Õppesisus on küll teema „Eesti“, kuid selle alateemadeks on Eesti geograafiline kaart, haldusjaotus, looduskaitse ja Eesti vaatamisväärsused. Teema „Kodu ja lähiümbrus“ keskendub turvalisusele ja keskkonnasäästlikkusele. Mõningast kultuurilist sisu pakub teema „Riigid ja nende kultuur“, mille alateemade hulgas nimetatakse maailma riike ja nende looduslikku ning kultuurilist eripära. (PRÕK, L2: 19)

Eesti keele teise keelena **valdkonnaraamatus** (Põhikooli valdkonna... 2010) kirjeldatakse õppeteemade näidetes ka kultuuriga, eriti kombekultuuriga seotud teemasid. Näiteks teema „Mina ja teised“ juures räägitakse virtuaalsetest suhtluskeskkondadest, teemaga „Kodu ja lähiümbrus“ seoses nimetatakse käitumistavasid ja peretraditsioone, teema „Igapäevaelu, õppimine ja töö“ hõlmab edasiõppimise ja haridusasutuste ning meedia ja reklaami käsitlemist. Kõige otsesemalt kultuuriga seotud õppevõimalusi kirjeldab teema „Vaba aeg“, mis pakub käsitlemiseks kultuurilist mitmekesisust ning vaba aja veetmisega seoses kino, teatrit, muuseume jne. (Põhikooli valdkonna... 2010)

Ka riikliku õppekava III kooliastme **õppetegevuste** hulgas leiavad kultuuriloolist sisu pakkuvad tegevused kajastamist: „Õpetaja julgustab õpilast kasutama eesti keelt aktiivselt ka keelekeskkonnas (nt muuseumitund, õppereis, õpilasvahetus). Senisest enam osalevad õpilased Eesti kultuurielus (nt teatris, kontserdil ja muuseumis ühiselt käimine). Õpetaja suunab õpilast lugema lühemaid nii kohandatud kui ka autentseid eakohaseid ilukirjandus-, teabe-, tarbe- ja meediatekste. /---/ Õpetaja ergutab õpilast huvi tundma eesti kultuuri ja Eesti ühiskonnas toimuva vastu ning selles ka osalema.“ (PRÕK, L2: 19) Ka keeleliste osaoskuste arendamiseks sobivate tegevustena nimetab õppekava muuhulgas eri liiki eakohaste tekstide kuulamist ja lugemist ning meedia- ja autentsete audiovisuaalsete materjalide (ajaleheartiklite, uudiste ja filmide) kasutamist (PRÕK, L2: 19–20).

Seega eeldab riiklik õppekava lõimitud aine- ja keeleõppe metoodika kasutamist ning eesti kultuuriloo tutvustamist eesti keele kui teise keele tundides juba põhikoolis, sobivaid keelekeskkonnas õppimist ja kultuuriteadmiste omandamist toetavaid õppematerjale aga napib.

Euroopa keeleõppe raamdokument (Euroopa keeleõppe... 2007: 24) kirjeldab keelekasutust ja -õppimist kui toimingute kogumit, mille kaudu inimesed arendavad oma **üldist** ja **suhtluspädevust**. Üldpädevuse all peetakse silmas inimese maailmatundmist (teadmisi, oskusi, eksistentsiaalset pädevust ja õpivõimet), mida rakendatakse igasuguse tegevuse puhul, sh keelelistes toimingutes. Suhtluspädevust aga vaadeldakse kui pädevuste kogumit, mis koosneb kolmest komponendist: keele-, sotsiolingvistilisest ja pragmaatilisest pädevusest, mis annavad inimesele võimaluse tegutseda keeleliste vahendite abil. Nõnda siis ei eksisteeri keeleoskus omaette, vaid on seotud inimese maailmatundmisega ja oskusega keeleteadmisi rakendada. Kõigi pädevusliikide arendamise lahutamatuks osaks on ka kultuuriline mõõde. (Euroopa keeleõppe... 2007: 24–28)

Eesti põhikooli riikliku õppekava järgi on tänapäeva keeleõppe keskmes õpilase suhtluspädevuse arendamine. Õppekava rõhutab seejuures ka kultuuritavade väärtustamise, mõistmise ning järgimise olulisust. (PRÕK, L2: 1–5) Eesti keelest erineva emakeelega õpilastele suunatud lõimitud aine- ja keeleõpe, kus ainesisuks on eesti kultuurilugu ja õppekeeleks eesti keel, pakub selliseks õppimiseks häid võimalusi: eesti kultuuri teemasid käsitledes on lisaks keelepädevuse arendamisele võimalik arendada nii õpilaste maailmatundmist kui ka sotsiolingvistiliste ja pragmaatikanormide mõistmist ning rakendamise oskust.

Õpetajana töötades ei ole magistritöö autor olemasolevatest põhikooli III astme eesti keele kui teise keele õpikutest leidnud LAK-õppe metoodikal põhinevaid eesti kultuurilooliste temade käsitlusi. Eesti keele teise keelena õppematerjalide puudulikkusele, eriti metoodika osas, juhitakse tähelepanu ka 2015. aastal ilmunud „Eesti, Läti, Leedu, Soome, Iirimaa ja Kanada riigikeeleõppe võrdlevas uuringus“ (Klaas-Lang jt 2015). Uuringu tulemuste põhjal tegid autorid rea ettepanekuid Eesti riigikeele õppe tulemuste

parandamiseks ning õpilaste motivatsiooni tõstmiseks muukeelses koolis. Vajalikuks peetakse eesti keele teise keelena ainekavade täiustamist nii, et see toetaks ja diferentseeriks Eestis kasutusel olevaid riigikeele õppe vorme (keelekümbelus, osaline eestikeelne aineõpe ja eesti keele süvaõpe). Sellest tulenevalt peavad uuringu autorid vajalikuks koostada ka vastavad õppematerjalid ning metoodilised juhendid ning ainekava rakendamist toetavad abimaterjalid. (Klaas-Lang jt 2015) Huvitavate ja metoodiliselt põhjendatud õpikute puudusele viitavad ka teised kakskeelset õpet käsitlevad uurimused Eestis (nt Kitsnik, Metslang 2013; Metslang jt 2014 jm). LAK-õpetajale suunatud metoodilisi materjale on eesti keeles mõnevõrra siiski ilmunud, näiteks Diana Joassoone ja Ene Petersoni „Video ja televisioon lõimitud keele- ja aineõppe toetajana“ (2011), Erika Veide „LAK-õpet toetavad metoodilised võtted õpetajale“ (2018) ja Liz Dale'i, Wibbo van der Esi ja Rosie Tanneri „LAK-õppest õpetajale“ (2018).

Lõimitud aine- ja keeleõppe metoodikal põhinevate õppematerjalide vähesus pole siiski ainult Eesti probleem. Philip Ball, Keith Kelly ja John Clegg oma raamatus „Putting CLIL into Practice“ (2015: 16) märgivad, et LAK-õpikute turu suhtelise väiksuse tõttu maailmas ei ole kirjastajad sageli huvitatud õpikute väljaandmisest, samuti on probleemiks LAK-metoodikat hästi tundvate autorite vähesus. Puuduvat materjali kompenseeritakse sageli nooremale emakeelsele õppijale mõeldud materjalidega, kuid sellega kaasneb ka kognitiivne lihtsus ja ülesannete nõudlikkus jääb alla õppijate tegelikele kognitiivsetele võimetele. (Ball jt 2015:16)

Valmis LAK-õppe materjalide vähesuse põhjuste üle arutlevad ka Do Coyle, Philip Hood ja David Marsh raamatus „CLIL: Content and Language Intergrated Learning“ (2010: 86 jj). Uurijad tõdevad, et LAK-õppe valmismaterjalide koostamine on kompleksne ja nõudlik tegevus, mille kohta oleks vaja anda juhtnööre juba õppekavas. Universaalsete õppematerjalide koostamist takistab ka see, et LAK-õppematerjalid on alati konkreetse keele-, kultuuri- ja ainespetsiifilised. (Coyle jt 2010: 86)

1.2. Töös kasutatavad mõisted

K1 – Õpilase emakeel

K2 – Keel, mis on õpilase jaoks enamasti võõrkeel, kuid võib olla ka tema teine (kodune) keel või kogukonna keel. Terminit K2 kasutatakse töös LAK-õppe sihtkeelele viitamiseks.

Keelekümblus – Kakskeelse hariduse vorm, milles vähemalt 50% õppekavast omandatakse teises keeles ja 50% emakeeles.

Lõimitud aine- ja keeleõpe (LAK-õpe) – (ingl *Content and language integrated learning (CLIL)*¹) mitmetise fookusega õpetamisviis, kus õpitakse samal ajal nii ainet kui ka keelt. Õpetus toimub sihtkeeles, mis ei ole õpilase emakeel. Termineid lõimitud aine- ja keeleõpe ja LAK-õpe kasutatakse töös paralleelvormidena.

Metoodiline lähenemisviis – Laiemad teoreetilised tõekspidamised õppimise, õpetamise ja õppesisu kohta.

Metoodikavõte – Konkreetne õppevõte/õppetegevus, tunnitegevus või ülesanne.

Metoodika – Õpetus pedagoogilisest tegevusest, sh tunni planeerimisest, materjalidest, hindamisest.

Õppeteema – Mitmest tunnist koosnev õppetsükkel.

¹ Soome keeles on kasutusel mõiste *CLIL-opetus* (ka *CLIL-menetelmä*), mis viitab võõrkeeles või teises keeles toimuvale õpetusele, kus ainesisu ja keeleõpe on ühendatud (Nikula 2015). Soome põhikooli õppekavas (Perusopetuksen... 2014) nimetatakse kakskeelset õpetust, mis võib olla laiaulatuslik (sm. *laajamittainen kaksikielinen opetus*, vähemalt 25% õpetusest võõrkeeles) või kitsas ehk keeleliselt rikastatud õpetamine (sm. *suppeampi kaksikielinen opetus*, *kielirikasteinen opetus*, alla 25%). Praktikas märgitakse kakskeelset õpet pakkuvate koolide õppekavades sageli, et kakskeelne õpe viiakse läbi kas keelekümbluse meetodil või CLIL-õpetusena.

2. Lõimitud aine- ja keeleõppe

Selles peatükis avatakse lõimitud aine- ja keeleõppe ehk LAK-õppe mõiste ning antakse ülevaade selle pedagoogilise lähenemisviisi kujunemisest ja peamistest põhimõtetest.

Lõimitud aine- ja keeleõppe ehk LAK-õppe (inglise keeles *content and language integrated learning (CLIL)*) mõiste võib lühidalt sõnastada nii: LAK-õpe on mitmefookuseline pedagoogiline lähenemisviis, mille puhul ainet ja võõrkeelt õpitakse samaaegselt (Coyle jt 2010:1; Marsh 2009: XIV; Mehisto jt 2008: 10). Nii ainesisu kui ka keele õppimiseks ja õpetamiseks kasutatakse keelt, mis ei ole õpilase emakeel – see võib olla võõrkeel, teine keel või kogukonna keel (Coyle jt 2010: 1).

Kuigi lõimitud aine- ja keeleõppe teoreetikud polemiseerivad LAK-õppe nüansside üle, ollakse siiski ühisel seisukohal, et see pedagoogiline lähenemisviis on sobitunud edukalt väga erinevasse hariduskonteksti. Sageli on LAK-õppe programmid mõeldud enamuskeele kõnelejatele võõrkeele õppeks, kus teatud aineid või ainete osi õpitakse võõrkeeles. LAK-õpet rakendatakse ka vähemuskeelte kõnelejatele, kes õpivad kas täielikult või osaliselt teises keeles, aga ka näiteks rahvusvahelistes koolides, kus kooli õppekeel (enamasti inglise keel) ei ole suurema osa õpilaste emakeel. (Ball jt 2015: 11–19; Genesee, Hamayan 2018: 6– 17; Coyle jt 2010: 14–26)

LAK-õppe mõiste võeti Euroopas kasutusele 1990. aastate alguses, et kirjeldada ja edasi arendada mitmeid edukaid õppekorraldusmudeleid, mis kasutasid õpetamiseks ja õppimiseks võõrkeelt (Ball jt 2015: 1; Coyle jt 2010: 3). LAK-õppe levikule on kaasa aidanud globaliseerunud maailma majanduslikud, poliitilised ja ka inimeste isiklikud vajadused, mis järjest enam eeldavad rohkem kui ühe keele oskamist ja kultuurides orienteerumist: võõraste keelte ja kultuuride tundmine suurendab õpingute jätkamise võimalusi väljaspool kodumaad ning aitab hiljem rahvusvahelisel tööturul edukalt tegutseda (Genesee, Hamayan 2016: 3-4).

Lõimitud aine- ja keeleõpet on sageli määratletud kui katusmõistet, mis hõlmab erinevaid mitme- või kakskeelse hariduse vorme, muuhulgas näiteks keelekümblust ja sisupõhist keeleõpet, keelelaagreid, õpilasvahetusi, keeledušši või erineva ulatusega LAK-õppe mooduleid (Marsh 2009: VII; Mehisto jt 2008: 15). Ball jt (2015: 5–11) tõmbavad aga LAK-õppe ja muude teist keelt kasutavate õppevormide vahele selgema piiri, öeldes, et LAK-õpe hõlmab ainult üksikuid õppeaineid, eeldab õppijatelt juba eelnevalt teatavat K2 keele oskust ja nõuab ka head akadeemilise keele taset. Ka õpilaste vanemad peavad laste LAK-õppes osalemist väga kasulikuks ning õpilased saavutavad nii aine- kui ka keelealaselt häid tulemusi (Ball jt 2015: 5–11).

Sageli räägitakse LAK-õppe „tugevast“ ja „nõrgast“ vormist, kusjuures „tugeva“ vormi puhul mõeldakse õpet, mille eesmärgid ja õpiväljundid on peamiselt ainekesksed ja mida terve kursuse ulatuses õpetavad aineõpetajad. „Nõrga“ vormi puhul õpetatakse võõrkeeles ainult osa ainekursusest, eesmärgid on rohkem keelekesksed ja õpetamisse kaasatakse keeleõpetajad. (Ball jt 2015: 26-27; Bentley 2010: 6)

Eestis on alates 1960. aastatest olnud võõrkeele süvaõppega koole, kus traditsiooniliselt on võõrkeeles õpetatud kultuuri-, ajaloo- ja maateaduskursusi. Suurem vajadus uut moodi õpetamis- ja õppimisviiside järele tekkis Eestis pärast 1991. aastat, kui eesti keel sai riigikeele staatuse ning vene õppekeelega koolides suurenes eesti keele tundide arv. Siiski ei andnud tundide arvu suurendamine soovitud tulemusi ja vene õppekeelega kooli lõpetanute eesti keele oskus polnud piisav, et konkureerida tööturul või jätkata õpinguid eestikeelses kõrgkoolis. (Mehisto jt 2010: 12-13)

2000. aastal käivitus Eestis riiklikult koordineeritud keelekümbustusprogramm, mida alates 2013. aastast koordineerib SA Innove (Fakte...). LAK-õppe mõiste võeti Eestis kasutusele 2000. aastate lõpus ning Eesti keelekümbustusprogrammid järgivad LAK-õppe põhimõtteid (Mehisto jt 2010: 13; Eesti keelekümbustusprogramm ja...).

LAK-õpe ühendab endas kindlaid metoodilisi põhimõtteid, muuhulgas õpetuse **mitmetine fookus** ehk aine-, keele- ja õpioskuste eesmärkide ühendamine ning **kultuurilise** aspekti kaasamine õpetusse; õpilaste **mitmekülgne toetamine** õppimisprotsessi jooksul; **kognitiivsete oskustega** arvestamine ning õpilaste kaasamine eesmärkide seadmis- se ja hindamisse (Coyle jt 2010; Mehisto jt 2008; Ball jt 2015; Dale, Tanner 2012). Järgmistes alapeatükkides käsitletakse LAK-õppe mitmetist fookust, õppeprotsessi toes- tamist ning kognitiivsete oskuste arvestamist kui kesksemaid põhimõtteid.

2.1. Mitmetine fookus

LAK-õppe rakendamine ei eelda, et tavapärased edukaks osutunud õpetamisstrateegiad tuleks kõrvale jätta. LAK-õppes lõimitakse **ainesisu** ja **keeleeõpetus** koos **õpioskuste** arendamisega pedagoogiliseks tervikuks, mitte ei tõlgita aineõpetust lihtsalt teise keelde (Coyle 2010: 27). Mehisto jt (2008: 32) nendivad muuhulgas, et „LAK-õpe kujutab en- dast väärtust lisavat käsitlust, mis püüab õppekeskkonda rikastada.“

Ball jt (2015: 52) kirjeldavad LAK-õppe kolmetise fookuse osi üksteisest lahutamatu tervikuna. Nõnda peaks LAK-õppe ülesanne või tunnitegevus olema koostatud nii, et õpilane saab selle abil aru uutest **mõistetest** (ingl *concepts*) ja valib **õppimistegevused** (ingl *procedures*) ehk rakendab kognitiivseid oskusi, kasutades sealjuures ainesisust tulenevat **keelt** (vt nt ptk 4.2 „Mina ja ballett“ esimese tunni õpiväljundit 1: *Õpilane meenutab* (õppimistegevus/ kognitiivne oskus) *balletiga* (mõisteline sisu) *seotud tead- misi, kasutades sõna ballett erinevates käänetes nii kirjalikult kui ka suuliselt* (keel). Tööleht 2.1 ja sellega kaasnevad õppetegevused toetavad nimetatud õpitulemuste saavu- tamist.

Coyle jt (2010: 41) on seisukohal, et LAK-õpetuse eesmärkide seadmisel tuleks lähtuda nn 4C-mudelist, mille osad on

- **ainesisu** (ingl *content*) – uued teadmised ja oskused),
- **suhtlemine** (ingl *communication*) – keele õppimine ja kasutamine,

- **mõtlemine** (ingl *cognition*) – õppimise ja mõtlemise protsessid, probleemide lahendamine ja oma tegevuse reflekteerimine,
- **kultuur** (ingl *culture*) – kultuuridevaheliste erinevuste ja nende seoste mõistmine, õpilase oma rolli tunnetamine nii kohalikus kui ka globaalses kontekstis.

Enamasti soovitatakse LAK-õppe tunni või õppetsükli planeerimisel lähtuda soovitud ainesisust ning seejärel määratleda sobiv ainespetsiifiline sõnavara ja vajalikud väljendid, mille abil õppesisu mõistmist toetada (Rebuffet-Broadus, Wright 2013: 180). See tähendab, et õpetajal tuleks juba õppetsükli planeerides sõnastada õpitulemused, milles kajastuvad lisaks ainealaste teadmiste omandamisele ka keelelised eesmärgid. Samuti otsustab LAK-õpetaja planeerimise käigus, kas tundides on põhirõhk rääkimis-, kirjutamis-, lugemis- või kuulamisoskuse arendamisel ja milliste tunnitegevustega oskusi arendatakse (Ball jt 2015: 38).

Lõimitud aine- ja keeleõpetuse õppematerjalid peaksid andma õpilastele just konkreetse õppesisu omandamiseks vajalikud keelelised vahendid. Isegi kui õpilased suudavad sihtkeeles igapäevaolukordades suhteliselt vabalt suhelda, ei tähenda see, et neil oleks aine õppimiseks piisav akadeemiline keeleoskus. Olgu sealjuures õppeülesandeks mõistete või nähtuste nimetamine, klassifitseerimine, võrdlemine, põhjuse ja tagajärje seoste leidmine, üldistuste tegemine, ajaliste suhete väljendamine või muu, LAK-õpetaja ülesandeks on õpetada õpilastele konkreetse kognitiivse tegevuse jaoks vajaminevaid keelelisi väljendusvahendeid. (Ball jt 2015: 65–80)

Seega peavad LAK-õppe teoreetikud ja praktikud oluliseks võtta õpetamisel arvesse nii suhtlustasandi keeleoskust (ingl *BICS – Basic Interpersonal Communication Skills*) kui ka kooli ja õppimise kontekstis eeldatavat akadeemilist ja mõtlemise arengut väljendavat keeleoskust (ingl *CALP – Cognitive Academic Language Proficiency*). (Ball jt 2015: 66–101; Dale, Tanner 2012: 20, 35)

Kultuurilise dimensiooni tähtsust LAK-õppes rõhutatakse eriliselt (vt nt Coyle jt 2010; Mehisto jt 2010; Dale, Tanner 2012): „*Intercultural awareness is fundamental to*

CLIL.“ (Coyle jt 2010: 42). Omakultuuri ja teiste kultuuride rolli mõistmine, oma vastutuse tunnetamine kodanikuna nii kohalikul kui ka globaalsel tasandil, erinevate emakeelte väärtustamine ning suhtlemine nii klassis kui ka väljaspool kooli, tutvumine inimestega, kes elavad teisel maal ja teistes oludes – need on teadmised ja oskused, mida LAK-õppes väärtustatakse (Bentley 2010: 7).

2.2.Õppimise toestamine

Õpilase toestamine (ingl *scaffolding*) aine, keele ja õpioskuste omandamisel aitab tõsta õpimotivatsiooni, sest toetatud õppimine võimaldab õppijal tunda ülesannete sooritamise käigus eduelamust (Bentley: 2010: 69).

Õppimise toetamist võrreldakse sageli ehitustööl kasutatavate tellingutega, mille võib eemaldada, kui ehitus juba iseseisvalt püsti püsib (Dale, Tanner 2012: 31; Mehisto 2008: 156-157). Samamoodi võib ka õpetaja õpilasi õppeprotsessi jooksul toetada, nii et õpilastel on kergem oma varasemaid teadmisi meenutada ja analüüsida, uut ainesisu mõista, uusi seoseid luua, oskusi omandada ning hiljem juba iseseisvalt neid oskusi kasutada (Bentley 2010: 69; Mehisto 2008: 157). Toetamise ja aitamise erinevust kirjeldab järgmine näide. Kui õpilane küsib õpetajalt, kuidas mingit sõna kirjutada ja õpetaja sõna tahvlile kirjutab, siis ta aitab õpilast. Kui aga õpetaja palub lapsel sõna kõva häälega öelda ja siis püüda kuuldu põhjal kirja panna, võib õpilane järgmisel korral sarnases situatsioonis juba iseseisvalt samamoodi toimida. (Dale, Tanner 2012: 31)

Toetamise võimalusi on palju: toetada võib nii ainesisu omandamist, kuulamis-, rääkimis-, lugemis- ja kirjutamisülesannete sooritamist kui ka õpioskuste arengut. Toetajateks võivad olla õpetaja, kaasõpilased või õppematerjalid. (Bentley 2010: 69)

Tabel 1. Õppimise toetamine

Õpetaja	Õppematerjalid	Kaasõpilased
Keelekasutus: hääle tugevus kõne tempo sõnavara	Kohandatud tekst: alapealkirjad sünonüümid, parafraasid illustratsioonid tekstiosade esiletõstmine lühemateks lõikudeks jagamine veergudesse paigutamine	Rühmatöö: kommunikatiivsed oskused tagasiside seisukohtade kujundamine
Tunni kavandamine: ainesisu, keeleoskuse ja õpioskuste silmas pidamine kognitiivsete oskustega arvestamine	Graafilised kujutised: tabelid graafikud mõttekaardid diagrammid	Paaristöö: kommunikatiivsed oskused tagasiside seisukohtade kujundamine
Tunnitegevused: uue sõnavara kasutamine tagasiside andmine abistavate küsimuste esitamine	Muud abivahendid: mudeltekstid toetavad küsimused osaliselt täidetud tabelid alustatud laused filmid, videod	Muud tunnitegevused: uue sõnavara kasutamine ajurünnak klassidiskussioon sõnastike ja mõistekaartide koostamine

Õpetaja saab õppimist toetada jälgides oma keelekasutust: ta võib rääkida kõvemini või aeglasemalt, kasutada korduvalt õppeteema keskseid mõisteid ja nendest rääkimiseks vajalikke väljendeid ning anda õpilaste keelekasutusele edasiviivat tagasisidet (Bentley 2010: 69, Ball jt 2015: 196-107)

Heaks toetamise vahendiks on ka mitmesuguste graafiliste kujutiste kasutamine õppematerjalides. Näiteks kui on tarvis midagi omavahel võrrelda, on hea anda õpilastele täitmiseks Venni diagramm, faktirohke teksti mõistmise toeks sobib näiteks osaliselt täidetud tabel, mida õpilased lugemise käigus täiendavad.

Kirjutamise ja rääkimise toeks sobivad mudeltekstid, kirjutamist toetavad näiteks ülesande juurde lisatud küsimused või lausete algused. Sõnavara õppimisel pakuvad tuge näiteks õpilaste enda koostatavad sõnastikud või mõistekaardid ning tunnitegevused,

mille käigus õpilased peavad uut sõnavara aktiivselt kasutama. (Dale, Tanner 2012: 31; 34; 37)

Ka õpilaste koostöö võib olla toetamise vorm. Näiteks võib rühma- või klassidiskussioon aidata õpilastel selgitusi, võrdlusi või kirjeldusi ette valmistada, enne kui oma seisukohti klassile esitada. (Bentley 2010: 69)

LAK-õppes peetakse oluliseks autentsete materjalide kasutamist. Et näiteks raamatutest, ajalehtedest või veebilehtedelt pärinevaid tekste õppijatele jõukohasemaks muuta, tuleks neid kohandada. LAK-õppe jaoks teksti kohandamine on samuti üks õppimise toetamise võimalustest. (Mehisto 2008: 58-59)

2.3.Kognitiivsed oskused

Kognitiivsed oskused kirjeldavad protsesse, mis meie ajus mõtlemise ja õppimise ajal toimuvad (Bentley 2010: 20). LAK-õppes peetakse kognitiivsete oskuste taksonoomiat kasulikuks meespeaks, sest ülesanded, mis põhinevad kõrgema taseme mõtlemisoskustel, tõstavad õppetöö taset ning aitavad kaasa õpilaste loova ja kriitilise mõtlemise arengule (Mehisto 2008: 172–74).

Kognitiivsete oskuste kirjeldamiseks on loodud erinevaid skaalasid, tuntuim neist on ilmselt Bloomi 1956. aastal avaldatud kognitiivsete oskuste taksonoomia. Bloomi järgi võib õppija kõrgeima mõtlemistasandini jõuda madalamate tasemete tegevuste kaudu, kusjuures konkreetselt tegevuselt (nt millegi pealkirjastamine) liigutakse abstraktsemate ja keerukamate kõrgema taseme oskuste poole (nt sünteesimine ja hinnangu andmine). (Viidatud Mehisto 2008:172–174 järgi)

Käesoleva magistritöö õppematerjalide koostamisel on aluseks olnud järgmine kognitiivsete oskuste tabel, mis sisuliselt järgib Bloomi taksonoomiat.

Tabel 2. Kognitiivsed oskused ja nendega seotud õppetegevused (kokkuvõtvalt Bentley 2010: 20-21 põhjal)

Kognitiivne oskus	Õppetegevus	Näide
Mäletamine (mõelda asjast, mida sa tead)	Meenuta, häälda, esita peast	Esita luuletus peast.
Äratundmine (näidata asjadevahelisi seoseid)	Loetle, nimeta, määratle asukoht, leia, sildista	Nimeta kolm muusikariista, mida pildil näed.
Järjestamine, korrastamine (leida asjadele kindel koht, järjestada teatud tunnuse alusel)	Korrasta, järjestä, paiguta, reasta	Kanna ajaloosündmused ajateljele.
Defineerimine (selgitada, mis või kes keegi on)	Defineeri, selgita, too välja, näita, tõlgi	Missuguseid värve sa selle maastiku maalimiseks kasutasid?
Võrdlemine ja vastandamine (leida sarnasusi ja erinevusi)	Võrdle, erista, leia sarnasusi ja erinevusi	Leia oma riigi ja mõne naaberriigi pealinnade kolm sarnasust ja kolm erinevust.
Jaotamine, jagamine, klassifitseerimine (jaotada väiksematesse rühmadesse, liigitada mingi tunnuse alusel)	Jaota, eralda, jaga, klassifitseeri, liigita, otsusta, mis rühma kuulub	Võrkpalli mängimiseks jagunege kuueliikmelistesse rühmadesse.
Ennustamine, oletamine (õelda, mis sinu arvates edasi saab, oletada, mis oleks võinud juhtuda)	Ennusta, arva ära, prognoosi, kujutle	Ennusta, mis juhtub, kui lahusesse vett lisada. Mis juhtuks, kui elektroonilised süsteemid lakkaksid töötamast?
Arutlemine (mõelda, miks; mis põhjused või tulemused võiksid millelgi olla)	Vali, järelda, otsusta, selgita, õigusta, soovita, lahenda	Kuidas õigustad eelmise aasta palgakulude kasvu?
Loovmõtlemine/ sünteesimine (mõelda midagi välja eelnevatele teadmistele toetudes)	Kujuta ette, konstrueeri, muuda, komponeeri, loo, kujunda, leiuta, mõtle välja, kavanda, valmista	Kujunda uus sümbol, mis kutsuks üles vett säästlikult kasutama.
Hinnangu andmine (otsustada, kas miski on hea, kasulik, tulemuslik või mitte)	Anna hinnang, kommenteeri, avalda oma arvamust, otsusta, hinda	Loe pinginaabri kodutööd ja kommenteeri, kui arusaadavalt see on kirjutatud.

3. LAK-õppe õppetegevusi

Magistritöö kolmas peatükk esitab praktilisi näiteid LAK-õppes kasutatavatest õppetegevustest. Need esitatakse kolmes osas: häälestusülesanded, tegevused ainesisu mõistmiseks ning tegevused iseseisva keeleõppija kujundamiseks.

Kõik kirjeldatavad õppetegevused on kohandatud eesti keele ja kultuuri õpetamiseks ja õppimiseks ning varustatud viidetega magistritöö õppematerjalidele. Seega on peatükk praktiline näidisülesannete kogu, millest on LAK-õppe õpetajatele oma tundide või õp-petsüklite kavandamisel abi. Ülesanded on valitud nii teoreetilisele kirjandusele kui ka magistritöö autori praktilisele kogemusele toetudes. Töös esitatud õppetegevuste valik on vaid väike osa LAK-õppes kasutatavatest, kuid kirjeldatud ülesanded on töö autori klassides head vastukaja leidnud ning tõhusaks osutunud.

Õppetegevuste juurde on lisatud, millist **kognitiivset oskust** see nõuab ja millist keelelist **osaoskust** (kuulamist, lugemist, rääkimist või kirjutamist) selle tegemine hõlmab. Osa ülesannete juurde on töölehed koostatud **kahe variandis**, kergemas ja raskemas, nii et õpetaja saab ülesandeid vastavalt õpilaste tasemele **diferentseerida**. Näidetes on nimetatud ka konkreetne **keeleline oskus**, milleks õppetegevus sobib (nt. sõnavara õppimine, oma arvamuse väljendamine, siduvate ja vastandavate lausekonstruktsioonide omandamine, tingiv kõneviis jne).

3.1. Aktiveerimistegevused

Aktiveerimistegevused (ingl *activating, preview phase*) aitavad õpilastel käsitletavale teemale häälestuda. Samal ajal annavad need õpetajale infot õpilaste eelnevate teadmiste kohta ja pakuvad ka võimaluse vajadusel õpilaste taustteadmisi ühtlustada ja täiendada. Aktiveerimisülesandeid võib kasutada kas suuremat teemat, konkreetset tundi või õppeülesande sooritamist sisse juhutava tegevusena. Kuna LAK-tunnis õpitakse asju sihtkeele kaudu, on aktiveerimistegevused kestuselt pikemad kui lihtsad häälestustegevused, sest lisaks **aineteadmistele** ja **-kogemustele** aktiveeritakse ka **sihtkeele** teadmisi.

Seega koosnevad LAK-õppe aktiveerimistegevused mitmest etapist: õpilased kasutavad nii oma olemasolevaid ainesisulisi (taustateadmisi või kultuurilist aspekti) kui ka keelelisi eelteadmisi. Õpetajal on võimalus samal ajal juhtida tähelepanu teema käsitlemiseks vajalikele sõnadele ja väljenditele, tõsta esile igapäevase ja akadeemilise sõnavara erinevusi, aidata märgata sarnasusi ja erinevusi õpilase emakeele ja sihtkeele vahel ning kontrollida ja parandada, kui millestki on valesti aru saadud. (Bentley 2010: 31; Dale jt 2018: 18–22; Genesee, Hamayan 2016 : 131)

Aineteadmiste, sihtkeele ja kogemuste aktiveerimine võimaldab õpetajal turgutada ka õpilaste **mõtlemisioskust** (nt paludes infot meenutada, järjestada, kategoriseerida, defineerida jne). Samuti võib aktiveerimisülesande käigus tehtava paaris- või rühmatöö abil panna õpilased kasutama sihtkeelt **suhtlussituatsioonis**. (Dale jt 2018: 23–26)

3.1.1. Lause lõpetamine

(Kohandatud ja täiendatud Dale, Tanner 2012: 85-86 põhjal.)

Kirjeldus	Õpilased aktiveerivad lauseid kirjutades oma olemasolevaid teadmisi.
Kognitiivne tegevus	Meenutamine
Keeleline fookus	Sõnavara, käänded, lause
Osaoskused	Kirjutamine, rääkimine
Õpitulemused:	Õpilane kirjeldab balletiga seostuvaid tegevusi, kogemusi, assotsiatsioone
Aeg	10–15 min
Tööleht	Mina ja ballett, tööleht 2.1. A ja B

Võtmesõnaga lausete kirjutamine aitab õpilastel oma eelnevaid teadmisi aktiveerida. Siin töös on sellist aktiveerimist kasutatud õppetsükklis „Mina ja ballett“. Võtmesõna on *ballett* (vt töölehte 2.1).

Õpetaja ettevalmistus

Vali käsitletava teemaga sobiv võtmesõna, millega on võimalik lauset alustada. Paremini on, kui sõna ei ole liiga abstraktne, vaid selline, mille kohta õpilastel tõenäoliselt mõtteid tekkib. Kirjuta sõna 5–10 korda tahvlile või töölehele.

Töö käik

1. Selgita õpilastele, et tahad teada saada, mida õpilased teemast juba teavad ja mida oskavad selle kohta öelda.
2. Anna igale õpilasele tööleht lause algussõnadega (vt tööleht 2.1). Eesti keeles on mõistlik lisada töölehele ka võtmesõna käändeparadigma või põhivormid. Töölehel on kaks varianti. A variandi puhul selgita õpilastele, et lause võib alata sõna *ballett* mis tahes käändevormiga. B variandi puhul on erinevad lause algused ette antud ning seega on selle täitmine keeleliselt lihtsam. Julgusta õpilasi kirjutama midagi kõigi lausete lõpetuseks. Rõhuta, et kirjutada võib ka lauseid, mis esialgu tunduvad üsna ebatäpsed või isegi tobedad.
3. Palu õpilastel paarikaupa oma lauseid nii keeleliselt kui ka sisuliselt võrrelda ja parandada.
4. Küsi õpilastelt klassidiskussiooni vormis, mida nad kirjutasid, rõhutades neid vastuseid, mis seostuvad paremini käsitletava teemaga. Ära unusta tunnustada kõiki vastuseid.

3.1.2. Mõttekaardid, tabelid, graafikud 1 (Venni diagramm)

(Kohandatud ja täiendatud Dale, Tanner 2012: 87-88.)

Kirjeldus	Õpilased täidavad Venni diagrammi.
Kognitiivne tegevus	Meenutamine, mõistmine, võrdlemine
Keeleline fookus	Õppetüki sõnavara, võrdlusastmed, ühendavad ja vastandavad sidendid
Osaoskused	Kirjutamine ja rääkimine
Aeg	15 min
Tööleht	Mina ja eesti film, tööleht 1.1

Igasuguste visuaalsete abivahendite, sh mõttekaartide, tabelite ja graafikute kasutamine on LAK-õppes oluliseks õppimise toetamise võimaluseks (vt nt Ball jt 2015: 124–133; Bentley 2010: 69–73; Dale jt 2012: 31, 85–112).

Venni diagramm sobib õpilaste varasemate teadmiste aktiveerimiseks ning käsitletava teema sees sarnasuste ja erinevuste esiletõstmiseks.

Magistritöö õppematerjalides on Venni diagrammi kasutatud õppetsükli „Mina ja eesti film“ (vt tööleht 1.1) alguses dokumentaalfilmi ja mängufilmi võrdlemiseks.

Töö käik

1. Anna igale õpilasele tööleht Venni diagrammiga. Õpilased võivad töötada individuaalselt või paaris. Diagrammi kattuvale alale kirjutatakse dokumentaalfilmi ja mängufilmi sarnasused, välimistele aladele erinevused.
2. Diagrammide täitmise ajal käi klassis ringi ja esita takerdunud õpilastele edasi aita-
vaid küsimusi, nt *Kas kirjutasid juba, keda või mida filmides kujutatakse? Mis teemadel filme tehakse? Oled sa mõelnud, kas filmis toimuv on päriselt võimalik?* jne.
3. Mõne aja pärast palu õpilastel öelda, milliseid sarnasusi ja erinevusi nad leidsid. Rääkimisel tuleks õpilastel kasutada töölehel olevaid sõnu ja väljendeid. Õpetaja kogub

mõtted diagrammina ka tahvlile. Õpilastel on samal ajal võimalus oma diagramme täiendada.

3.1.3. Mõttekaardid, tabelid, graafikud 2 (ämblikdiagramm)

Kirjeldus	Õpilased täidavad ämblikdiagrammi, mis aitab käsitletavat teemat alateemadeks jagada ja teadmisi süstematiseerida.
Kognitiivne tegevus	Järjestamine, korrastamine; liigitamine
Keeleline fookus	Õppetüki sõnavara ja väljendid
Osaoskused	Kirjutamine ja rääkimine
Aeg	10–15 min
Tööleht	Mina ja eesti film, tööleht 1.3 ülesanne 2

Ülesanne sobib käsitletava teema kohta olemas olevate teadmiste aktiveerimiseks ja süstematiseerimiseks.

Magistritöös on õppetegevust kasutatud tsükli „Mina ja eesti film“ filmi vaatamise järgse ülesandena peategelasega seonduva kaardistamiseks. Ämblikdiagrammi täitmine toetab õpilasi ka järgnevate ülesannete sooritamisel.

Õpetaja ettevalmistus

Õpetaja paneb paika, milliseid alateemasid käsitleda ja kui palju neid peaks olema.

Töö käik

1. Jaga õpilastele tööleht ülesandepüstituse ja ämblikdiagrammiga. (siin tööleht 1.3 ülesanne 2). Selgita, et diagrammi täitmine on aluseks järgmise ülesande küsimustele vastamisel.
2. Jaga õpilased rühmadesse (3–4 õpilast rühmas). Palu neil rühmas iga alateema kohta esitada pähe tulevaid mõtteid ja need märksõnadena kirja panna.

3. Edasi töötatakse iseseisvalt. Iga õpilase ülesandeks on esialgu kirja pandud ideed korrastada ja veidi põhjalikumalt lahti kirjutada. Kui filmi tegelase kohta käiv info on enda jaoks korrastatud, võib asuda järgmise ülesande küsimustele vastama.

Veel võimalusi

Magistritöö õppematerjalides on õppetegevust kasutatud ühe filmi vaatamise järgse ülesandena, aga see sobib hästi ka ükskõik mis teema käsitlemise alustamiseks ja teadmiste aktiveerimiseks. Õpetaja peaks sellisel juhul teema tahvli keskele kirjutama ja paluma õpilastel nimetada kõike, mis teemaga seoses meelde tuleb. Kõik ideed pannakse tahvlile kirja. Seejärel püüavad õpilased tahvlile kirjutatud mõtted jagada alateemadeks (õpetaja võib tahvlil märkida näiteks eri värvi markeritega). Siis jagada õpilastele lehed ämblikdiagrammidega ja paluda iseseisvalt alateemad lahti kirjutada.

3.1.4. Muljete jagamine

Kirjeldus	Õpilased jagavad omavahel ja panevad kirja oma esmased muljed pärast raamatu lugemist, filmi, teatrietenduse või näituse vaatamist.
Kognitiivne tegevus	Meenutamine, määratlemine
Keeleline fookus	Emotsioone vahendavad väljendid <i>mulle meeldis/ tundus huvitav; mind üllatas/ jättis ükskõikseks/ ärritas</i> ; kõrvalause; lihtminevik
Osaoskused	Rääkimine, kuulamine ja kirjutamine
Aeg	15 min
Tööleht	Eesti noorteromaan, tööleht 4.2

Lugemis- või vaatamismuljete jagamine on hea moodus tuletada meelde ja reflekteerida oma tundeid seoses loetu või nähtuga.

Siin töös on muljete jagamist kasutatud Reeli Reinausi noorteromaani „Suhkrust ja jahust“ lugemise järgse esimese ülesandena (tööleht 4.2). Oma isiklike muljete kirjapanek ja kaasõpilastega jagamine aitab õpilasel oma mõtteid korrastada ning leida enda jaoks olulised teemad, mida järgneva romaanikäsitluse käigus kasutada. Töölehele on keelelise toena lisatud lausete alustamiseks vajalikud väljendid.

Töö käik

1. Anna õpilastele muljete jagamise töölehed. Selgita, et muljete jagamine aitab neil mõista, millist mõju loetu/ nähtu neile avaldas, ning võrrelda oma muljeid ja tundmusi klassikaaslaste omadega. Kindlasti tasub rõhutada, et ülesandes ei ole õigeid ega valesid vastuseid, vaid tähtis on lähtuda oma tunnetest.
2. Palu õpilastel töölehega tutvuda ja siis pinginaabriga oma muljed läbi arutada ja kirja panna. Siin ei ole oluline teha väga sügavat analüüsi, vaid kirja panna esimesena pähe tulevad mõtted. Seega võiks aega anda umbes 5 minutit. Vajadusel võib aega pikendada.
3. Kui töölehed on täidetud, siis tehke klassidiskussiooni vormis kokkuvõtte muljetest. Jälgi, et iga paar saaks vähemalt korra sõna. Hea on vastused lühidalt ka tahvlile kirja panna. Siin on hea koos õpilastega leida mõtte väljendamiseks sobiv lühike sõnastus.

3.2. Ainesisu mõistmist toetavad tegevused

Selles peatükis on valik õppetegevusi, mis aitavad õpilastel ainesisu sihtkeeles mõista ja tunni materjaliga töötada.

Ainesisu mõistmine LAK-õppes ei tähenda ainult konkreetse õppesisu õppimist, vaid hõlmab samal ajal ka õpitavast aru saamiseks ja sellest rääkimiseks vajaliku keele omandamist. Lisaks on õppeprotsessi kaasatud erinevad kognitiivsed oskused ning õpioskuste arendamine. (Bentley 2010:5)

Nõnda koosnevadki selle peatüki õppeülesanded mitmest etapist, hõlmates nii uue ainesisu ja selle omandamiseks vajaliku keele, kognitiivsete oskuste kui ka õpioskuste aren-

damiseks mõeldud tegevusi. Ülesannete eesmärgi paremaks mõistmiseks on nende juures ära toodud ka arendatavate oskuste ja teadmiste ehk õpitulemuste kirjeldused.

Peatüki õppetegevused pakuvad õpilastele võimalust nii iseseisvaks, paaris- kui ka rühmatööks. See omakorda loob võimaluse õpitavast klassikaaslaste ja õpetajaga rääkida, kaaslasti kuulata ja õpitut reflekteerida.

3.2.1. Loo kaardistamine

(Kohandatud ja täiendatud Buehl 2002 põhjal)

Kirjeldus	Õpilased otsustavad vestluse käigus, millised on loetud raamatu, nähtud filmi või teatrietenduse tähtsamad sündmused. Need pannakse skeemile kirja toimumise järjekorras, märkides ära loo pingetõusu, kulminatsiooni ja pingelanguse.
Kognitiivne tegevus	Meenutamine, järjestamine
Keeleline fookus	Lühikeste konkreetsete lausete moodustamine ja/või sõnatuletus (deverbaalsed noomenid (teonimed), nt <i>lahkumine, kaotamine, valetamine</i>)
Osaoskused	Rääkimine, lugemine ja kirjutamine
Aeg	15–20 minutit
Tööleht	Eesti noorteromaan, tööleht 4.3

Õpetaja ettevalmistus

Enne kui õpilased tööle asuvad, korraldatakse koos õpetajaga üle, mida tähendavad sõnad *pingetõus, kulminatsioon, pingelangus, konflikt, lahendus*. Meelde tasub tuletada ka teonimede moodustamise põhimõtted.

Töö käik

1. Jaga igale õpilase loo kaardistamise tööleht. Juhul, kui kaardistatakse raamatu sündmusi, peaks klassis olema ka mõned eksemplarid raamatuid.
2. Palu õpilastel töölehte uurida. Arutage koos, mida tähendavad lehel olevad mõisted.
3. Palu õpilastel töötada paaris või rühmas ning arutada ja skeemile kirja panna nende arvates olulised sündmused toimumise järjekorras ning sõnastada teose konflikt ja lahendus.
4. Klassiarutelu käigus selgub, kas valiti sarnaselt või erinevalt ning kas peaks veel midagi lisama.
5. Õpilase jaoks oluliste asjade sõnastamine võib jääda koduseks tööks.

Veel võimalusi

Ülesande saab muuta keeleliselt ja kognitiivselt lihtsamaks, kui õpilastele anda ette loetelu filmi või raamatu sündmustest, mille hulgast nad ise olulisemad välja valivad ja järjekorda panevad.

3.2.2. Püramiiddiskussioon

Kirjeldus	Õpilased panevad käsitletud teemal kirja isikliku seisukoha koos põhjendusega, seejärel esitlevad seda nii paaris kui ka rühmas. Ülesanne lõppeb klassidiskussiooniga.
Kognitiivne tegevus	Arutlemine, hinnangu andmine
Keeleline fookus	Õppetüki sõnavara, argumenteerimisväljendid
Osaoskused	Kirjutamine ja rääkimine
Õpioskused	Kaaslaste kuulamine, ühise seisukohani jõudmine
Aeg	20 min
Tööleht	Pulmapeod keskaegses Tallinnas. Tööleht 3.2 ül 5

Õpetaja ettevalmistus

Kirjuta töölehele küsimus, mis seostab käsitletud teemat kas tänapäeva ühiskonnaga või õpilase igapäevaeluga. Lisa töölehele ka poolt- ja vastu argumenteerimiseks vaja minevad lausemallid.

Siin töös on püramiiddiskussiooni kasutatud õppeteemas „Pulmapeod keskaegses Tallinnas“ töölehel 3.2 ülesandes 5. Etteantud lausete algused võivad olla näiteks sellised: *Minu arvates on luksusmäärusi vaja, sest...; Ma olen luksusmääruste poolt, sest...; Luksusmääruste vastu räägib asjaolu, et...; Olen luksusmääruste vastu, kuna....* Iga õpetaja saab lausemallid oma teemale sobivaks kohandada.

Ülesande lõpus toimuva klassidiskussiooni ajaks on õpilased juba väiksemates rühmades saanud oma väljendusoskust lihvida ning tunnevad end kogu klassi ees rääkides kindlamalt.

Töö käik

1. Õpetaja annab õpilastele töölehe, kus on kirjas teemakohane küsimus ning poolt ja vastu argumenteerivad lausemallid. Kõigepealt kirjutab iga õpilane töölehele kaks poolt- ja kaks vastuargumenti.
2. Töötatakse paarides. Õpilased esitavad vastastikku oma argumendid ja valivad ühiselt välja kaks head poolt- ja kaks head vastuargumenti. Vajadusel parandatakse sõnastust.
3. Töötatakse 4-liikmelistes rühmades. Õpilased esitlevad üksteisele oma parimad argumendid. Ühiselt valitakse välja kõige parem ja sisukam poolt- ja vastuargument. Vajadusel täiustatakse sõnastust.
4. Klassidiskussioon. Iga rühm esitab välja valitud argumendid. Õpetaja võib neist tahvile märksõnadena kokkuvõtte teha. Ühiselt uuritakse, kas mõned argumendid olid sarnased või näiteks mis oli kõige paremini põhjendatud või kõige naljakam argument.

Veel võimalusi

Lõpetuseks võib klassis läbi viia hääletuse: tänapäevaste luksusmääruste poolt või vastu. Tahvelarvutite ja nutitelefonide abil võib selle ülesande lahendada ka keskkonnas www.tricider.com. Seal saab ka argumentidele punkte panna ja parimad välja valida. Parimaid võib ka hinnata. Oma rühma argumendi poolt sellisel juhul hääletada ei saa.

3.2.3.

Küsimustega tabel kirjutamise raamistikuna

Kirjeldus	Õpilased kirjutavad kaht ajaperioodi võrdleva arutluse. Enne kirjutama asumist täidavad nad mõtete kogumiseks tabeli, mis annab ette ka kirjutise struktuuri.
Kognitiivne tegevus	Arutlemine, võrdlemine, hinnangu andmine (sõltuvalt õpetaja koostatud küsimustest)
Keeleline fookus	Õppetüki sõnavara, siduvad ja vastandavad sidendid, võrdlusastmed
Osaoskused	Kirjutamine
Aeg	30–45 min
Tööleht	Pulmapeod keskaegses Tallinnas, tööleht 3.3 ül 5

Õpetaja ettevalmistus

Vali kaht võrreldavat teemat käsitlev õppematerjal ja koosta selle kohta 5-6 küsimust, mida õpilased peaksid uurima. Paiguta küsimused tabelisse (vt tööleht 3.3 ül 5).

Töö käik

1. Jaga õpilastele töölehed ja selgita ülesannet. Kõigepealt tuleb leida vastused küsimustele (1. ja 3. lahtrisse) ja seejärel täita keskmine, võrdlev lahter.
2. Kui materjal koos, siis saavad õpilased kirjutama hakata, kasutades küsimusi kirjutise struktureerimiseks.

Veel võimalusi

Ülesande võib koostada kas etteantud materjali põhjal (lihtsam variant) või lisada sellele infootsingu ülesande, kus õpilased peavad omal käel vajaliku info leidma.

3.2.4. Ootuste kirjeldamine

Kirjeldus	Õpilased loevad raamatute lühitutvustusi ja seavad teosed enda jaoks huvitavuse järjekorda. Adjektiivide valikust märgivad nad ära need sõnad, mis kirjeldavad kõige paremini nende ootusi raamatu suhtes. Õpilased põhjendavad suuliselt oma valikuid.
Kognitiivne tegevus	Äratundmine (määratlemine, sildistamine)
Keeleline fookus	Omadussõnad, nt <i>põnev, huvitav, liigutav, õudne, kurb, rõõmus, rõhuv, helge</i> vms.
Osaoskused	Lugemine ja rääkimine
Õpioskused:	Sõnaraamatu kasutamine
Aeg	15 min
Tööleht	Eesti noorteromaan, tööleht 4.1.

Õpetaja ettevalmistus

Õpetaja valib tutvustamiseks neli raamatut soovitatavate noorteromaanide hulgast. Töölehele tuleks panna raamatute kaanepilt, lühitutvustused (sobib näiteks raamatu taga-kaanel või internetipoes olev tutvustus) ning valik omadussõnu.

Töö käik

1. Õpetaja jagab õpilastele töölehed 4.1. ja selgitab, et nende teostega tutvumine aitab välja valida teose, mida lugema hakatakse ja millega põhjalikumalt tegeldakse.
2. Õpetaja palub õpilastel uurida raamatute kaanepilte ja lugeda lühitutvustusi ning selle põhjal nummerdada oma lugemiseelistused (1= tundub kõige huvitavam). Tutvustuste lugemisel võib kasutada sõnaraamatuid.
3. Õpilased märgivad iga raamatu juures ära ka vähemalt kolm omadussõna, mis kõige paremini vastavad nende isiklikele ootustele raamatu suhtes. Ühe omadussõna peab iga õpilane ka ise lisama.
4. Kui õpilased on tööga valmis, kirjutab või projitseerib õpetaja esitletud raamatute pealkirjad tahvlile ja palub igal õpilasel nimetada oma esimese ja viimase eelistuse ning

seda põhjendada. Õpetaja märgib töö käigus tahvlile, kui palju ühtesid või neljasid mingi raamat sai. Tunni lõpuks selgub, mis raamatut lugema hakatakse.

Veel võimalusi

Ülesande tulemusel valitakse välja kas ühine raamat (kõige rohkem esimesi eelistusi saanud teos), mida hakkab lugema terve klass, või valib iga õpilane oma leotava teose iseseisvalt.

3.2.5. Lõpeta laused

Kirjeldus	Õpilased vaatavad filmitreilerit ja sellest saadud info põhjal lõpetavad poolikud laused, valides valikvastuste hulgast enda jaoks sobivaimad.
Kognitiivne tegevus	Ennustamine, oletamine
Keeleline fookus:	Õppetüki sõnavara
Osaoskused	Visuaalse toega kuulamine, lugemine
Aeg	5 min
Tööleht	Mina ja Eesti film, tööleht 1.2 ülesanne 1

Õpetaja ettevalmistus

Õpetaja valib 6 – 10 lause algust, mis sobivad filmi tegelaste, süžee, ajastu jms prognoosimiseks ja ettekujutamiseks (nt . *Tõenäoliselt...*, *Ma arvan, et ...*, *Ma usun, et....* jne). Iga lause alguse juurde lisab õpetaja umbes kolm valikvastuste varianti, millest vähemalt üks peaks õige olema. Sobivaid variante võib olla ka mitu.

Töö käik

1. Õpetaja jagab õpilastele töölehed ülesandega (tööleht 1.2 ülesanne 1). Õpilased tutvuvad ülesandega, et nad oleksid filmi treileri vaatamise ajal ette valmistatud ja teaksid, mida jälgida.
2. Ühiselt vaadatakse filmi treilerit ja õpilased valivad iseseisvalt sobivad vastused. Õpetaja palub üksikutel õpilastel oma laused ette lugeda, küsib, kas kellelgi oli ka teist-

suguseid vastuseid. Õpetaja ütleb õpilastele, et pärast filmi vaatamist pöörduetakse ülesande juurde tagasi ja vaadatakse, kas prognoosid läksid täppi.

3.2.6. Õige või vale

Kirjeldus	Õpilased loevad õppetüki teksti või vaatavad nt õppevideot ning otsustavad seejärel, kas järgnevad väited on õiged või valed. Võimalik on ülesanne koostada ka valikvastustega, millest õpilased peavad loetu/nähtu põhjal õige vastuse välja valima. Sellisel juhul on ülesanne lihtsam, sest kasutada saab ka välis- tamist.
Kognitiivne tegevus	Äratundmine; defineerimine
Keeleline fookus:	Õppetüki sõnavara
Osaoskused	Lugemine, visuaalse toega kuulamine
Aeg	10–15 min
Tööleht	Mina ja Eesti film, tööleht 1.2 ülesanne 2

Õpetaja ettevalmistus

Õpetaja valmistab ette teksti kohta käivad väited ja/või valikvastustega laused. Siinses töös on töölehel 1.2 ära toodud mõlemad. Õpetaja võib nõnda lasta kiirematel õpilastel lahendada mõlemad variandid või valida enda õpilastele sobivama ülesandetüübi.

Töö käik

1. Õpetaja palub õpilastel tutvuda lugemisteksti järel olevate ülesannetega. Siin toimub ka esmane tutvumine õppetüki sõnavaraga. Õpetaja juhib õpilaste tähelepanu teksti juures olevale sõnastikule ja rõhutab, et esimesel lugemisel pole tähtis sõna-sõnaline arusaamine, vaid piisab, et tabada, kus tekstikohas vajalikku infot leidub.
2. Õpilased loevad teksti, kasutades teksti juures olevat sõnastikku ning märgivad ära kohad, kus järgmiste ülesannete jaoks vajalikku infot leidub.

3. Õpilased asuvad ülesannetele vastuseid leidma, seekord lugedes äramärgitud tekstikohti täpsemalt ning paludes teksti mõistmiseks vajadusel õpetaja abi.

Veel võimalusi

Vahelduse mõttes ja mängulisuse lisamiseks võib seda tüüpi ülesanded vormistada ka keskkonnas Kahoot! (kahoot.com). Sellisel juhul vajavad õpilased vastamiseks nutiseadmeid.

3.3. Ülesanded iseseisvaks õppimiseks

Põhikooli õppekava eesti keele teise keelena õppekava õppeaine kirjelduses (PRÕK 2011, L 2: 15) öeldakse, et õpilane osaleb aktiivselt suhtlusoskuse omandamises, kaastates keeleõppe protsessi ka isikliku kogemuse ja jagades seda kaasõpilastega.

Keeleõpetaja saab suunata õpilast iseseisvalt ja omale sobival moel keeleoskust arendama ning endale konkreetseid ja realistlikke eesmärgi seadma. Selleks sobib näiteks eesti keelt emakeelena ja võõrkeelena kõnelejate vestluse jälgimine või võrdlemine, kuulnud uute fraaside kasutusele võtmine oma kõnes, enda jaoks tähtsate sõnade kirjaapanek, suulises või kirjalikus tekstis märgatud väljendite tähenduse äraarvamine konteksti põhjal, eesmärgipärane sõnaraamatu kasutamine jne. Kõiki nimetatud tegevusi kaasab LAK-õpetaja ka oma tundidesse, kuid suunab õpilasi neid ka iseseisvalt tegema.

Järgnev peatükk sisaldab valiku ülesandeid, mis aitavad õpilasel õppida keelekeskkonnas ise tähelepanekuid tegema ning neid kaasõppijatega jagades mõtestama. Siin peatükis esitatud ülesanded ja tegevused ei ole enamasti seostatud ühegi konkreetse õppeotsükliga, vaid on mõeldud pidevaks kasutamiseks. Soovitatav on õpilaste isiklike tähelepanekute ja tekkinud küsimuste käsitlemiseks varuda aega näiteks kord nädalas kindlal päeval. Nii harjuvad õpilased aktiivselt oma keelekeskkonda jälgima ning oma tähelepanekutest rääkima. Eesmärgiks peaks olema juurutada klassis õhkkond, kus õpilased

peavad oma keelekogemuste ja tähelepanekute kasutamist keeleõppimise tavapäraseks osaks. See omakorda toetab õpilase arengut iseseisvaks, teadlikuks keeleõppijaks.

3.3.1. Minu isiklik eesti keele õppeprogramm

Kirjeldus	Õpilased märgivad ära tegevused, mida nad on juba teinud.
Kognitiivne tegevus	Meenutamine, mõistmine, võrdlemine
Keeleline fookus	Käskiv kõneviis, <i>et</i> -kõrvallause
Osaoskused	Lugemine, kuulamine, kirjutamine ja rääkimine
Õpioskused:	
Aeg	10 + 10 min
Tööleht	5.1. Minu isiklik eesti keele programm

Õpetaja ettevalmistus

Õpetaja varub igale õpilasele töölehe. Tegevussoovitusi võib iga õpetaja oma õpperühma vanust ja keeleoskustaset arvestades lisada või vähendada. Näiteks:

- *Loe eesti keeles raamatut, mida oled varem lugenud mõnes teises keeles.*
- *Kuula, kuidas räägivad sinu sõbrad ja õpetajad. Mida võid neid kuulates õppida? Võta uued sõnad ja väljendid kohe kasutusele.*
- *Mängi eestikeelseid lauamänge, näiteks „Aliast“.*
- *Kuula eestikeelseid laule ja loe samal ajal laulu sõnu. Laulusõnad leiad internetist.*
- *Otsi oma lemmiktoidu eestikeelne retsept. Valmista toit eestikeelsete juhendite järgi. Kas tuli välja nii nagu alati?*

Töö käik

1. Enne töölehe täitmist võib klassis pidada kiire ajurünnaku, kus õpilased ütlevad, milistes olukordades nad eesti keelt kasutavad. Õpetaja kirjutab variandid tahvlile.
2. Õpilastele jagatakse töölehed, kust nad loevad eesti keele iseseisva õppimise soovitusi. Õpilased märgivad ära tegevused, mida nad juba on teinud.

3. Töölehe pöördel on blankett, kuhu õpilased kirjutavad oma järgmise nädala eesti keele õppimise programmi lubadustena. Õpetaja peaks siin selgitama, et lubadused tehakse ikka iseendale, mitte õpetajale. Samuti tasub soovitada kirjutada võimalikult konkreetseid ja realistlikke tegevusi ja lubadusi.
4. Nädala möödudes varuda tunni alguses või lõpus aega oma lubaduste täitmise hindamiseks. Juhul, kui lubaduste pidamine on olnud raske, suunab õpetaja õpilasi mõtlema, kas lubadused on olnud realistlikud. Näiteks *Õpin palju uusi sõnu* või *Hakkan paremini rääkima* ei ole piisavalt konkreetsed eesmärgid. Oluline on, et õpilane seoks oma lubadused igapäevaste või endale huvi pakkuvate tegevustega.
5. Õpilased kirjutavad uued lubadused järgmiseks nädalaks.

3.3.2. Sõnavara õppimine

Kohandatud Tukia jt 2008: 200 põhjal.

Kirjeldus	Õpilased proovivad erinevaid sõnavara õppimise viise.
Kognitiivne tegevus	Seletamine, seoste loomine, meenutamine
Keeleline fookus	Igasugune sõnavara
Osaoskused	Lugemine, kuulamine, kirjutamine, rääkimine
Aeg	Sõltuvalt tekstist
Tööleht	5.2. Sõnad selgeks!

Õpetaja ettevalmistus

Õpetaja varub igale õpilasele töölehe 5.2. Selle võib jagada õpilastele magistritöös toodud kujul ning paluda seda alati kaasas kanda, et vajadusel seal toodud soovitude kohaselt tegutseda. Töölehe erinevaid sõnavaraõppimise meetodeid võib üksikuna liita ka mõne õppetsükli juurde. Oluline on, et õpilased saaksid erinevaid meetodeid proovida ja nende hulgast endale iseseisvaks õppimiseks sobivaimad valida.

Töö käik

1. Õpetaja selgitab õpilastele, et sõnavara õppimiseks on palju erinevaid mooduseid. Uue õppetüki sõnad ei pruugi olla õppijatele ühtmoodi rasked ning seetõttu tasub igal õpilasel uue teksti lugemisel või filmi või telesaate vaatamisel mõelda, millised on just

temale uued, huvitavad või vajalikud sõnad. Enda jaoks raskeid sõnu peaks igaüks ka iseseisvalt harjutama, kasutades selleks töölehel 5.2 „Sõnad selgeks!“ olevaid soovitusi.

2. Õpetaja jagab õpilastele töölehe 5.2 ja palub sõnavara õppimise soovitusel läbi lugeda ning rohelise pliiatsiga ära märkida need, mida nad on juba kasutanud ja punase pliiatsiga need, mis tunduvad toredad ja väärt proovimist.

3. Üheskoos tehakse kokkuvõtte meetoditest (õpetaja kirjutab ka tahvlile), mis on juba tuttavad või kasutusel, ning nendest, mida õpilased tahaksid proovida. Lepitakse kokku, millist meetodit katsetatakse järgmise õppetsükli sõnade õppimiseks.

4. Õpetaja palub igal õpilasel järgmiseks tunniks ka ise ühe sõnavaraõppimise mooduse välja mõelda.

4. Õppematerjalid III kooliastmele. Õpetajakonspektid

Magistritöö õppematerjalid koos õpetajakonspektidega on koostatud nii, et iga õppe-teema või tund moodustab sisulise ja pedagoogilise terviku. Töölehtede ülesanded suu-navad õpilast ise mõtlema ja järeldama, pakkudes samal ajal keelelist tuge näiteks val-mis lausemallide või sõnavara näol. Osa ülesandeid on mõeldud lahendamiseks tööle-hel, vihikus või arvutis, osa aga eeldab rääkimist ja arutelu, mille käigus õpilane oma seisukoha saab kujundada.

Kõik õppeteemade juures olevad keeleoskustasemete kirjeldused põhinevad Euroopa keeleõppe raamdokumendi näidisskaaladel (Euroopa keeleõppe... 2007). Iga tunni juur-de lisatud osaoskuste kirjeldused kajastavad just selles tunnis vajalikke osaoskusi ja vajadusel nende kitsamaid aspekte. Tasemete kirjeldused on lisatud põhimõttel, et ma-dalam tase on miinimum, mida õpilasel ülesannete täitmiseks vaja läheb ning kõrgem tase kirjeldab head sooritust või taset, mida õppetegevusega püütakse saavutada.

4.1. Mina ja Eesti film

Õppeteema „Mina ja ballett“ on koostatud mängufilmi „Nimed marmortahvlil“ (2002, režissöör Elmo Nüganen) käsitlemiseks. Käsitus koosneb filmi vaatamisele eelnevatest ülesannetest, filmi vaatamisest ning filmi vaatamise järgsetest ülesannetest.

ÕPPETEEMA TUNNIKAVAD (koos filmi vaatamisega 4 tundi)

Klass:	7.–9.
Õppematerjal:	Elmo Nüganeni mängufilm „Nimed marmortahvlil“ (2002), Maria paaveri koostatud tekst „Eesti Vabadussõ-da“ (kohandatud LAK-õppeks), töölehed
Lõiming:	ajalugu, eesti keel
Õpilaste eelteadmised:	ajaloos on käsitletud rahvuslikku liikumist Eestis ja Eu-roopas ning Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi. Õppetsüklil seostub ajaloo õppekava õppesisuga „Esimese maailmasõja mõju Eestile“ ja „Eesti iseseisvumine: autonoomiast Vabadussõjani“. Kirjanduses on käsitletud filmiliike ja –žanre, kirjan-dusteose dramatiseeringuid ning jõudmist kinolinale.

1. tund

Õpitulemused (ÕT): õpilane

1. meenutab oma eelnevaid teadmisi filmiliikide kohta ja kaardistab dokumentaal-filmi ja mängufilmi erinevused ja sarnasused Venni diagrammil;
2. räägib klassile kahe filmiliigi sarnasustest ja erinevustest, kasutades võrdlevaid ja vastandavaid sidendeid;
3. vaatab filmitreilerit ja teeb selle põhjal järeldusi ja ennustusi;
4. loeb sõnastiku abiga teksti Eesti vabadussõjast ning kinnistab tekstijärgsete ülesannete abil ajaloosündmuste ja –mõistete (*vabadussõda, revolutsioon, iseseisvus, okupatsioon, baltisakslased, vabatahtlik, soomusrong, vallutama, rahuleping*) tundmist.

Arendatavad osaoskused

Üldine kirjutamisoskus: A1 (Oskab kirjutada lihtsaid, enamasti sidumata fraase ja lauseid.)

Üldine suuline suhtlus: A2 (Suudab küllaltki vabalt suhelda lihtsamates olukordades ja tuleb toime lühivestluses, kui vestluspartner teda vajaduse korral aitab. Oskab esitada küsimusi ja küsimustele vastata. Oskab vahetada mõtteid, küsida ja anda infot igapäevastes tüüpolukordades.) – **B1** (Oskab väljendada mõtteid mõnel abstraktsel või kultuuriteemal (nt filmid, raamatud, muusika).)

Kõne ladusus: A2 (oskab end lühivestluses mõistetavaks teha, kuigi sageli on märgata pause, ebasobivaid alustusi ja ümbersõnastamist.) – **B1** (Oskab arusaadavalt väljendada, kuigi pikema kõnelõigu korral teeb sageli pause, et otsida sõnu või grammatilisi vorme või korrigeerida sõnastust.)

Väljendustäpsus: B1 (Oskab arusaadavalt väljendada oma jutu peamist mõtet.)

Üldine lugemisoskus: B1 (Loeb otsesõnalisi faktipõhiseid tekste rahuldava arusaamisega, kui teema kuulub tema huvivaldkonda.)

Töö tekstiga: A2 (Oskab oma keelepädevuse ja -kogemuse piires leida ja kasutada lühemate tekstide võtmesõnu ja -fraase või lühikesi lauseid.)

Eesmärgipärane lugemine: A2 (Oskab leida kindlat harjumuspärast teavet igapäevatekstides (reklaamid, brošüürid, menüüd, ajakavad jne.) – **B1** (Suudab erilaadse ülesande täitmiseks hõlmata pikemaid tekste, et leida otsitav teave, ja koguda infot teksti eri osadest või mitmest tekstist.)

Õpetaja tegevus	Aeg	Märkused
Tunni organiseerimine		
Õpetaja jagab õpilastele töölehed 1.1 ja teatab, millal vaadatakse filmi „Nimed marmortahvil“. Siin tasub selgitada, et seekordne tund on mõeldud ettevalmistuseks, mille käigus:	2 min	

Õpetaja tegevus	Aeg	Märkused
<ul style="list-style-type: none"> • meenutatakse teadmisi filmiliikide kohta • õpitakse põhifakte Eesti vabadussõjast. 		
Aktiveerimine		
<p>Õpetaja palub täita töölehe 1.1 esimese ülesande. Õpilased võivad töötada individuaalselt või paaris. Diagrammi kattuvale alale kirjutatakse dokumentaalfilmi ja mängufilmi sarnasused, välimistele aladele erinevused. Diagrammide täitmise ajal käib õpetaja klassis ringi ja esitab takerdunud õpilastele edasi aitavaid küsimusi, nt <i>Kas kirjutasid juba, keda või mida filmides kujutatakse? Mis teemadel filme tehakse? Oled sa mõelnud, kas filmis toimuv on päriselt võimalik?</i> jne.</p>	10 min	<p>Töö vorm: individuaalne või paaristöö</p> <p>Kognitiivne oskus: meenutamine, võrdlemine ja vastandamine</p> <p>Osaoskus: kirjutamine, rääkimine</p> <p>Õpioskus: info kandmine diagrammile</p> <p>ÕT 1</p>
<p>Õpetaja nimetab 5–7 õpilast, kes dokumentaalfilmi sarnasusi ja erinevusi nimetavad. Siinkohal kindlasti pöörata tähelepanu ülesandes 2 toodud lausemallidele ja paluda neid kasutada. Õpilased saavad kuulamise ajal oma diagramme täiendada. Õpetaja palub ülejäänud õpilastel veel täiendusi lisada, kui nende arvates jäi midagi mainimata.</p>	8 min	<p>Töö vorm: klassidiskussioon</p> <p>Kognitiivne oskus: võrdlemine ja vastandamine</p> <p>Osaoskus: rääkimine, kirjutamine</p> <p>Õpioskus: kaaslaste kuulamine ja märkmete tegemine</p> <p>ÕT 1, ÕT 2</p>
<p>Õpetaja jagab õpilastele töölehe 1.2. Kogu klassiga vaadatakse üle töölehe alguses olev sõnavara. Seejärel palub õpetaja õpilastel paari minuti jooksul uurida ülesannet 1, et õpilased teaksid, mida järgneva filmitreileri vaatamise ajal silmas pidada. Vaadatakse filmi „Nimed marmortahvil“ trailerit (https://www.youtube.com/watch?v=nDqZEBvqKQk) ning seejärel täidavad õpilased iseseisvalt täita ülesande 1. Pärast ülesande täitmist paluda kuuel õpilasel täislausena oma valik ette lugeda ja paluda käsi tõsta kõigil neil, kes samamoodi vastasid. Õpetaja võib soovi korral tahvlile ka kõige populaarsemate vastuste pinge-</p>	10 min	<p>Töö vorm: iseseisev töö</p> <p>Kognitiivne oskus: äratundmine, defineerimine, oletamine</p> <p>Osaoskus: kirjutamine, rääkimine</p> <p>ÕT 3</p>

Õpetaja tegevus	Aeg	Märkused
rea teha.		
Tähenduse mõistmine/ uue õppimine		
Õpetaja ütleb, et järgmiseks käsitletakse Eesti vabadussõda. Võib küsida, kas keegi klassis teab, millal Eesti iseseisvus ja millal toimus vabadussõda. Õpilased võivad vastata koha pealt. Õpetaja palub õpilastel üle vaadata teksti „Eesti vabadussõda“ lõpus olevad ülesanded ja küsib, kas õpilased saavad aru, mida nad teksti lugemise järel peavad tegema. Seejärel tutvuvad õpilased iseseisvalt teksti lõpus oleva sõnastikuga, loevad iseseisvalt teksti läbi, ning asuvad täitma teksti kohta käivaid ülesandeid.	12 min	Töö vorm: iseseisev töö Kognitiivne oskus: defineerimine Osaoskus: lugemine Õpioskus: info leidmine tekstist, sõnastiku kasutamine ÕT 4
Refleksioon ja kodutöö andmine		
Tõenäoliselt õpilased ei jõua lugemise ja ülesannete tegemisega valmis, nii et õpetaja palub neil töö katkestada. Umbes viiel õpilasel palutakse kohapealt nimetada, mis nad tänases tunnis õppisid ja mis neile kõige rohkem huvi pakkus. Õpetaja peaks kindlasti küsima, kas keegi soovib veel midagi olulist lisada. Koduseks ülesandeks jääb tekst lõpuni lugeda (kui tunnis ei jõudnud) ning teha tekstijärgne valikvastustega ülesanne.	3 min	Töö vorm: klassidiskussioon Kognitiivne oskus: arutlemine Osaoskus: rääkimine

2. tund

Õpitulemused: õpilane

- demonstreerib ajaloosündmuse tundmist, otsustades, kas vabadussõja kohta käivad väited on õiged või valed;
- nimetab fakte Eesti vabadussõja kohta, kasutades õppetüki sõnavara (*iseseisvus, vabadussõda, okupatsioon, Punaarmee, Landeswehr, baltisakslane, vabatahtlik, alla kirjutama* jne).

Arendatavad osaoskused

Üldine rääkimisoskus: A2 (Oskab lihtsal viisil kirjeldada ja tutvustada inimesi, elu- ja töötingimusi ning igapäevatoiminguid; tekst moodustub lihtsate sidesõnadega seotud lihtfraasidest ja –lausetest.) – **B1** (Os-

kab esitada võrdlemisi ladusaid, kuid üldsõnalisi kirjeldusi oma huvivaldkonna teemade piires, väljendades mõtteid lihtsate lausete järgendina.)

Pikk monoloog: kogetu kirjeldamine: A2 (Oskab lühidalt ja lihtsalt kirjeldada sündmusi ja toiminguid.)

Üldine kuulamisoskus: A2 (Mõistab selget ja aeglast kõnet.) – B1 (Mõistab otsesõnalist faktiteavet igapäevaelu või tööga seotud teemadel.)

Telesaadete ja filmide vaatamine: B1 (Suudab jälgida paljusid filme, kus pilt ja tegevus süžeed kannavad ning jutt on selge ja keel lihtne.) – B2 (Mõistab dokumentaalsaateid ja –filme ning enamikku muid filme /.../, mis on ühiskeelsed.)

Õpetaja tegevus	Aeg	Märkused
Tunni organiseerimine, koduse töö kontroll/ aktiveerimine		
Õpetaja teatab, et tänases tunnis hakkame vaatama filmi „Nimed marmortahvil“. Enne vaatamist kontrollitakse kodused tööd ja tehakse viimane ülesanne töölehel 1.2. Koduse töö kontroll: õpetaja nimetab õpilased, kellest igaüks loeb ühe koduülesande lause õige variandi. Õpetaja küsib klassilt, kas nad on vastusega rahul või oli kellelgi teistsugune vastus. Eriarvamuste korral palub õpetaja õpilasel lugeda tekstikohta, mille põhjal ta vastuse on valinud.	5 min	Töö vorm: klassidiskussioon Kognitiivne oskus: defineerimine, võrdlemine, arutlemine Osaoskus: kuulamine, rääkimine, lugemine Õpioskus: info leidmine tekstist ÕT 1, ÕT 2
Õpetaja palub õpilastel iseseisvalt täita töölehe 1.2 viimase ülesande (õige või vale) ilma teksti kasutamata. Seejärel vahetatakse töö pinginaabriga ning kontrollitakse vastuse õigsust teksti abil. Õpetaja nimetab õpilased, kes loevad väite kaupa õige vastuse ette ning palub seejärel ette lugeda ka tekstikoha, mille põhjal on otsustatud, kas väide oli õige või väär.	10 min	Töö vorm: iseseisev töö, paaristöö, klassidiskussioon Kognitiivne oskus: arutlemine, hinnangu andmine Osaoskus: kuulamine, rääkimine, lugemine Õpioskus: info leidmine tekstist ÕT 1, ÕT 2
Õpetaja jagab õpilastele töölehed 1.3, kus on filmi vaatamise järgsed ülesanded. Koos õpilastega vaadatakse ülesannete sisu ning õpetaja palub paaril õpilasel nimetada, millele filmi vaatamise ajal võiks mõelda (nt <i>tegevusaeg ja –koht, pea- ja kõrvaltegelased, negatiivsed ja positiivsed tegelased</i>); tasub ka mõelda, millist	5 min	Töö vorm: klassidiskussioon Kognitiivne oskus: arutlemine Osaoskus: lugemine, kuulamine, rääkimine Õpioskus: eesmärkide püs-

Õpetaja tegevus	Aeg	Märkused
tegelast õpilane tahaks pärast filmi vaatamist lähemalt analüüsida jne).		titamine
Filmi vaatamine (filmi kestus 90 min)	25 min	Filmi vaadatakse edasi järgmises tunnis.

3. tund

Filmi vaatamine 45 min. 25 min

4. tund

Õpiväljundid: õpilane

1. demonstreerib võimet filmi jälgida ja mõista, jagades oma filmimuljeid ja täites töölehe ülesanded;
2. kasutab filmindusega seotud sõnavara (*režissöör, tegevusaeg ja -koht, pea- ja kõrvaltegelased, negatiivsed ja positiivsed tegelased, peateema*) kirjalikult ja suuliselt;
3. kirjeldab ja analüüsib filmi ja täpsemalt üht filmi tegelast, kasutades nii omadussõnu kui ka oma arvamuse esitamise väljendeid (*Minu arvates...; Minu meelest...; Arvan, et...; Olen seisukohal, et... jne*).

Arendatavad osaoskused

Telesaadete ja filmide vaatamine: B1 (Suudab jälgida paljusid filme, kus pilt ja tegevus süžeed kannavad ning jutt on selge ja keel lihtne.) – **B2** (Mõistab dokumentaalsaateid ja –filme ning enamikku muid filme /.../, mis on ühiskeelsed.)

Üldine kuulamisoskus: A2 (Mõistab selget ja aeglast kõnet.) – **B1** (Mõistab otsesõnalist faktiteavet igapäevaelu või tööga seotud teemadel.)

Üldine kirjutamisoskus: A2 (Oskab kirjutada lihtsamaid fraase ja lauseid, ühendades neid lihtsate sidesõnadega nagu *ja, aga* ning *sest*.) – **B1** ((Oskab kirjutada tuttavalt teemal otsesõnalisi seotud tekste, ühendades lühemaid lauseid lihtsa järjendina.)

Loovkirjutamine: B1 (Oskab kirjalikult vahendada kogemusi, kirjeldades tundeid ja reaktsioone lihtsa seotud tekstina.)

Pikk monoloog: B1 (Oskab lühidalt põhjendada ning selgitada arvamusi, kavatsusi ja toiminguid./ Suudab esitada võrdlemisi hästi jälgitavaid põhjendusi.)

Õpetaja tegevus	Aeg	Märkused
Tunni organiseerimine/ Filmi vaatamine		
Õpetaja teatab, et tänases tunnis vaadatakse film „Nimed marmortahvil“ lõpuni ning seejärel asutakse filmi tegevustikku ja tegelasi käsitlema ja analüüsima. Filmi vaatamine.	25 min	
Tähenduse mõistmine		
Peale filmi vaatamist palub õpetaja mõnel õpilasel rääkida lühidalt oma esmastest filmimuljetest (kas oli huvitav, igav, põnev, kurb, rõõmus; mis meeldis ja mis ei meeldinud jne). Küsida klassilt, kas keegi soovib veel midagi olulist lisada.	5–10 min	Töö vorm: klassidiskussioon Kognitiivne oskus: defineerimine, arutlemine Osaoskus: rääkimine ÕT 1
Õpetaja palub õpilastel täita töölehe 1.3 ülesande 1. Paarilisega võib arutleda.	10 min	Töö vorm: iseseisev töö/ paaristöö Kognitiivne oskus: defineerimine, arutlemine Osaoskus: rääkimine, kirjutamine ÕT 1
Refleksioon		
Õpetaja palub õpilastel vabatahtlikkuse alusel öelda, mida nad tabelisse kirjutasid. Kaasõpilased võivad täiendada.	5 min	Töö vorm: iseseisev töö/ klassidiskussioon Kognitiivne oskus: defineerimine, arutlemine Osaoskus: rääkimine ÕT 1, ÕT 2
Kodune töö: koduseks tööks jääb iseseisvalt teha töölehe 1.3. ülesanded 2 ja 3 ning need järgmises tunnis õpetajale esitada.		Töö vorm: iseseisev töö Kognitiivne oskus: defineerimine, arutlemine, loovmõtlemine, hinnangu andmine Osaoskus: kirjutamine ÕT 1, ÕT 2, ÕT3

Parandatud töid tagasi andes teeb õpetaja kokkuvõtte, millised olid kõige populaarsemad tegelased ning võib paluda mõned põnevamad vastused küsimusele *Mis sinu arvates tema elus edasi juhtus?* ette lugeda. Soovi korral võib korraldada ka väitluse teemal *Kas soovitaksid filmi oma sõbrale? Miks?*

4.2.Mina ja ballett

Õppeteema „Mina ja ballett“ on koostatud Pjotr Tšaikovski balleti „Luikede järv“ käsitlemiseks. Käsitus koosneb etendusele eelnevatest ülesannetest, etenduse vaatamisest ning vaatamisaegsetest ja -järgsetest ülesannetest. Magistritöö autor koos õpilastega külastas Estonia teatri külalisetendust Vanemuises 10. aprillil 2018. aastal. Huvitav tekst teema edasiseks käsitlemiseks leidis etenduse kavaraamatust: Marju Kõivupuu „Luik – suursugune lind, truuduse sümbol“ (2016). Õppeteemas on kasutatud kavaraamatu teksti (tööleht 2.3) ning balleti kohta käivat õppeteksti (tööleht 2.2 ülesanne 2), mis on mõlemad kohandatud LAK-õppeks.

ÕPPETEEMA TUNNIKAVAD (3 tundi)

Klass: 7. – 9.

Õppematerjal: Töölehed 2.1 – 2.3, YouTube
(<https://www.youtube.com/watch?v=-gApOfm4qd0>),
etendus „Luikede järv“

Kohandatud tekstid järgmiste materjalide põhjal:

- Vikipeedia (<https://et.wikipedia.org/wiki/Ballett>)
- Miksike (https://www.miksike.ee/docs/referaadid2005/ballett_kadry123.htm)
- Marju Kõivupuu (2016) „Luik, suursugune lind, truuduse sümbol“

Lõiming: muusikaõpetus, eesti keel, (muu võõrkeel), ajalugu

Õpilaste eelteadmised ja lõiming: Õpilased eristavad pop-, rock-, džäss-, filmi- ja lavamuusikat; teavad nimetada tuntumaid klassikalise muusika heliloojaid. Teema sobib teadmiste laiendamiseks ja kinnistamiseks muusika kasutusvaldkondadest ja esitavatest kunstidest. Võimalik on lõimida ka muu võõrkeeleõpetusega, näiteks et õpilastele antakse ülesanne kirjutada etenduse arvustus inglise, saksa, prantsuse vms õpitavas keeles.

1. tund

Õpitulemused (ÕT): õpilane

1. meenutab balletiga seotud teadmisi, kasutades sõna *ballett* erinevates käänetes nii kirjalikult kui ka suuliselt;
2. kirjeldab suuliselt oma kogemusi ja ülesande lahendamise protsessi;
3. tutvub balleti kui tantsuliigi ajaloo põhifaktide ja -mõistetega, parafraseerides saadud teadmisi ja sõnavara lünkteksti täitmisel.

Arendatavad osaoskused

Üldine kirjutamisoskus: A2 (Oskab kirjutada lihtsamaid fraase ja lauseid, ühendades neid lihtsate side-sõnadega nagu „ja“, „aga“ ning „sest“.) – **B1** (Oskab kirjutada tuttavatel teemadel otsesõnalisi seotud tekste, ühendades lühemaid lauseid lihtsa järjendina).

Loovkirjutamine: A2 (Oskab kirjutada lühikesi ja lihtsaid minevikusündmuse, oma varasema tegevuse ja isiklike kogemuste kirjeldusi) – **B1** (Oskab kirjutada üldsõnalisi üksikasjalikke kirjeldusi mitmesugustel tuttavatel teemadel.).

Üldine kuulamisoskus: A2 (Mõistab selget ja aeglast seotud kõnet.) – **B1** (Mõistab olulisemat selgest kirjakeelsest jutust tuttavatel teemadel, millega puutub igapäevaselt kokku koolis, vabal ajal jne.).

Üldine lugemisoskus: B1 (Loeb otsesõnalisi faktipõhiseid tekste rahuldava arusaamisega, kui teema kuulub tema huvivaldkonda.)

Üldine suuline suhtlus: A2 (Suudab küllaltki vabalt suhelda lihtsamates olukordades ja tuleb toime lühivestluses, kui vestluspartner teda vajaduse korral aitab. Oskab esitada küsimusi ja küsimustele vastata. Oskab vahetada mõtteid, küsida ja anda infot igapäevastes tüüpolukordades.) – **B1** (Oskab väljendada mõtteid mõnel abstraktsel või kultuuriteemal (nt filmid, raamatud, muusika).

Õppetsükli esimene tund on mõeldud ettevalmistavaks tunniks enne teatri külastamist ja balleti vaatamist.

Õpetaja tegevus	Aeg	Märkused
Tunni organiseerimine		
Õpetaja teatab õpilastele, millal minnakse „Luikede järve“ vaatama. Siin tasub selgitada, et seekordne tund on mõeldud ettevalmistuseks, mille käigus: <ul style="list-style-type: none">• õpitakse üht-teist balleti kohta• räägitakse sellest, mida tasub etenduse	2 min	

Õpetaja tegevus	Aeg	Märkused
ajal jälgida.		
Aktiveerimine		
Õpetaja jagab õpilastele töölehe 2.1 A või 2.1 B. Õpetaja palub õpilastel kirjutada kõike, mis neil seoses sõnaga “ballett” meelde tuleb (tööleht 2.1 A või/ja B). Selles ülesandes ei ole valesid vastuseid! Sobib kõik, mis meelde tuleb.	10 min	Töö vorm: iseseisev töö Kognitiivne oskus: meenutamine, tuntu tunnetamine Osaoskus: kirjutamine ÕT 1
Kui õpilased on töölehega valmis saanud, siis teha klassidiskussiooni vormis kokkuvõtte, mille põhipunktid õpetaja loogiliste rühmadena (õpilaste abiga) tahvlile kirjutab. Kõik vastused on tunnustamist väärt!	8 min	Töö vorm: klassidiskussioon Kognitiivne oskus: järjestamine, korrastamine Osaoskus: kuulamine ja rääkimine ÕT 1
Täheenduse mõistmine		
Töötatakse töölehega 2.2. Õpetaja palub mõnel õpilasel ette lugeda osa „Kas teadsid, et...?“ Õpetaja võib ise lugeda või paluda prantsuse keelt oskaval/õppival õpilasel lugeda prantsuskeelsed terminid. Siin on hea uurida õpilastelt, kas keegi on kunagi näinud mõnd „Luikede järve“ tuntud tantsu (teatris, kinos, televiisoris, internetis) või kas kellelgi tuleb meelde mõni meloodia. Vestluse käigus oleks hea, kui õpetaja kasutaks ka järgmise ülesande sõnu (<i>baleriin, priimabaleriin, balletitantsija</i>). Seejärel näidata illustratsiooniks You Tube’ist videolõiku mõnest „Luikede järve“ vastavast tantsunumbrist (tuntuim ehk <i>pas de quatre</i> , „Väikeste luikede tants“, nt https://www.youtube.com/watch?v=-gApOfm4qd0) Peale videolõigu vaatamist paluda õpilastel nimetada, millist eespool nimetatud terminit nähtud tantsu kohta tuleks kasutada.	8 min	Töö vorm: ühine lugemine ja vestlus Kognitiivne oskus: mäletamine, äratundmine Osaoskus: lugemine, rääkimine ÕT 2

Õpetaja tegevus	Aeg	Märkused
Seejärel lahendavad õpilased iseseisvalt ülesande 1 (ühendada balletitermin ja seletus). Vastused kohe ära kontrollida. Õpetaja võiks paluda õpilastel selgitada, mille põhjal nad oma valikud tegid.	3 min	Töö vorm: iseseisev töö Kognitiivne oskus: äratundmine; põhjendamise Osaoskus: lugemine, rääkimine ÕT 2
Ülesanne 2. Õpilased võivad lugemise ajal oma nutiseadmes kasutada veebisõnaraamatuid, soovitatavalt eesti keele seletavat sõnaraamatut https://www.eki.ee/dict/ekss/ . Kui valmis, siis vahetada tööleht naabriga ja kontrollida vastastikku vastuseid.	10 min	Töö vorm: iseseisev töö, paaristöö Kognitiivne oskus: defineerimine Osaoskus: lugemine, kirjutamine Õpioskus: sõnaraamatu kasutamine ÕT 3
Kokkuvõte ja kodutöö Palu õpilastel koha pealt nimetada tunnis õpitud sõnu ja väljendeid ning mõni fakt balleti kohta. Teata, millal minnakse teatrisse etendust vaatama. Koduseks ülesandeks on otsida internetist „Luikede järve“ süžee kirjeldus ning see läbi lugeda.	4 min	

Veel võimalusi. Muusika- ja tantsuetenduse külastus pakub hea võimaluse koostööd teha nt muusika- või mõne teise võõrkeeleeõpetajaga. Näiteks võib muusikaõpetaja enne teatri külastust käsitleda Pjotr Tšaikovski elu ja loomingut. Etenduse järgseks ülesandeks on kirjutada etenduse arvustus (emakeeles või võõrkeeles). Õpetaja arutab õpilastega enne etendust läbi, mida tasub etenduse ajal tähele panna (meeleolu, kostüümid, valgus, publiku reageering, arusaadavus, tuttavad stseenid või tuntud muusikapala, isiklik mulje, tantsijate meisterlikkus jne). Loomulikult võib arvustuse kirjutamine olla ka eesti keele ja kultuuri tunni ülesanne.

2. tund

Õpitulemused: õpilane

1. loeb LAK-õppeks kohandatud teksti vastavalt õppeülesandele (üldlugemine, detailne lugemine);
2. leiab tekstist vajalikud lõigud ja koostab nende põhjal kesksimatest mõistetest ja ideedest infoplakati

Arendatavad osaoskused

Eesmärgipärane lugemine: B1 (Suudab erilaadse ülesande täitmiseks hõlmata pikemaid tekste, et leida otsitav teave, ja koguda infot teksti eri osadest.)

Üldine kirjutamisoskus: A1 (Oskab kirjutada lihtsaid, enamasti sidumata fraase ja lauseid.)

Üldine suuline suhtlus: A2 (Suudab küllaltki vabalt suhelda lihtsamates olukordades ja tuleb toime lühivestluses, kui vestluspartner teda vajaduse korral aitab. Oskab esitada küsimusi ja küsimustele vastata. Oskab vahetada mõtteid, küsida ja anda infot igapäevastes tüüpolukordades.) – **B1** (Oskab väljendada mõtteid mõnel abstraktsel või kultuuriteemal (nt filmid, raamatud, muusika).

Tund on üles ehitatud nii, et tunni esimene osa, kus õpilased teksti loevad, on keeleliselt nõudlik (pikk, palju informatsiooni sisaldav tekst), kuid kognitiivselt lihtsam (eeldab teemakohaste lõikude leidmist). Tunni teises osas tehtav kirjalik rühmatöö on keeleliselt lihtsam (tuleb kokku leppida ja kirjutada vaid märksõnad), kuid kognitiivselt keerukam (võrdlemine, liigitamine).

Õpetaja tegevus	Aeg	Märkused
Tunni organiseerimine		
Õpetaja jagab õpilastele kavaraamatud ja töölehe 2.3 „Mida sümboliseerib luik?“ Töölehel on etenduse vaatamise järgsed ülesanded ja lugemistekst (Marju Kõivupuu „Luik – suursugune lind, truuduse sümbol“ (2016)). Kavaraamatuid võiks klassi peale olla vähemalt 3-4, sest seal on ka teksti täiendavaid illustratsioone, mis toetavad teksti mõistmist ja info leidmist.	2 min	
Tähenduse mõistmine		
Õpetaja jagab õpilased nelja rühma, iga		Töö vorm: iseseisev töö

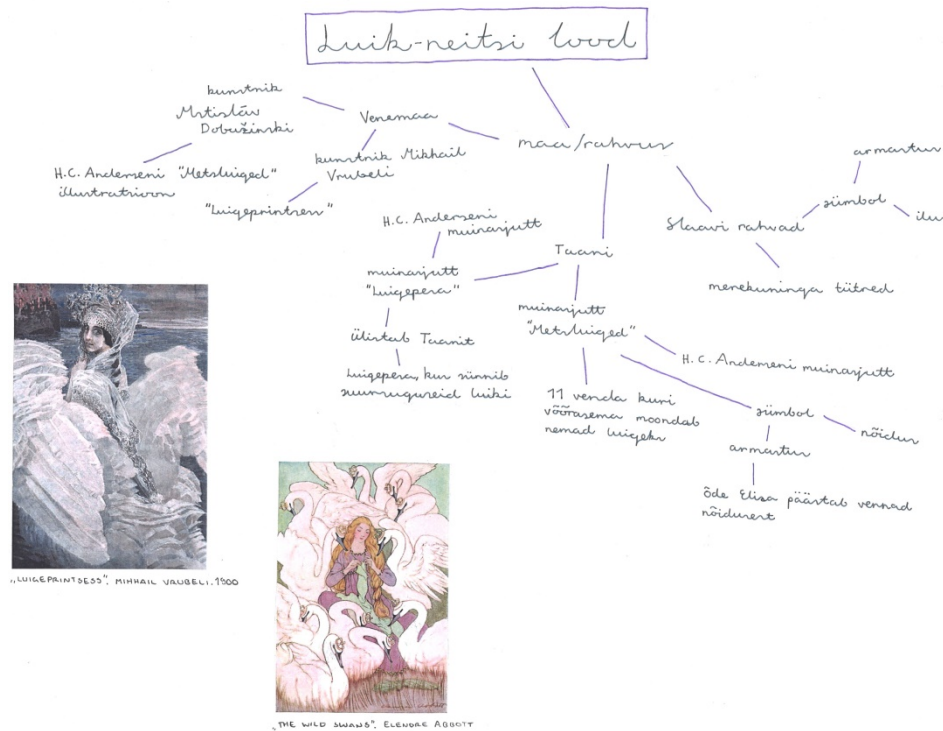
Õpetaja tegevus	Aeg	Märkused
rühm saab ühe ülesandevariandi (vt tööleht 2.3). Õpetaja selgitab, et kõigepealt peab igaüks iseseisvalt (vastavalt oma rühma ülesandele) sobivad tekstikohad leidma ja ära märkima. Kindlasti öelda õpilastele, et nad võivad lugemise ajal lisaselgitusi küsida või tekstist aru saamist õpetajalt kontrollida.	18 min	Kognitiivne oskus: äratundmine Osaoskus: lugemine ÕT 1, ÕT 2
Õpetaja annab märku, millal on aeg hakata töötama rühmas. Sama rühma liikmed võrdlevad tekstist kogutud lõike ja lepivad kokku, milline info on sobiv ja mis kujul see plakatile paigutada. Vajadusel kasutada sõnaraamatuid. Õpetaja käib klassis ringi ja vajadusel aitab rühmi.	25 min	Töö vorm: rühmatöö Kognitiivne oskus: võrdlemine, liigitamine Osaoskus: lugemine, kirjutamine Õpioskused: rühmas töötamine, sõnaraamatu kasutamine Aeg: 25 min ÕT 1, ÕT 2

Veel võimalusi

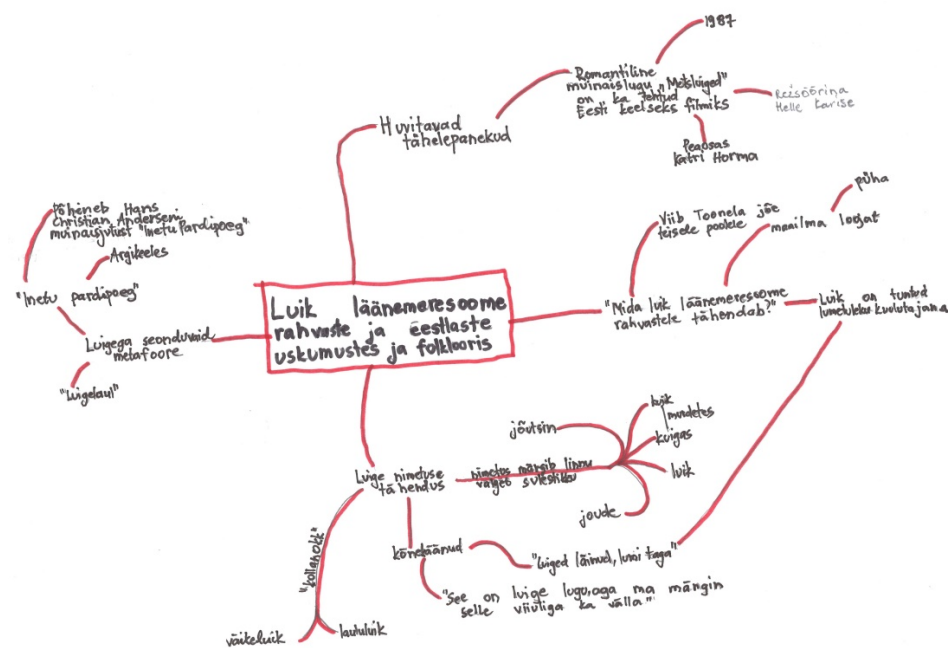
Juhul, kui plakatid saavad tunnis valmis, tuleks need kindlasti ka seintele riputada. Kui töö jääb pooleli, siis võib seda jätkata järgmises tunnis. Siia juurde saab liita ka suulise esinemise harjutamise ülesande, kus rühmad oma plakateid esitlevad (nt iga rühma liige räägib ühest käsitletud teemast). Sellisel juhul kulub õppetsükli jaoks kokku teatrikülastuse aeg pluss kolm 45-minutilist koolitundi.

Luik-neitsi lood. 2017, 8. klass

Luik-neitsi lood. 2017, 8. klass

Luik läänemeresoome rahvaste folklooris. 2017, 9. klass.

Swan Lake Ballet Review

Swan Lake is a ballet by Pyotr Tchaikovsky. We had the great opportunity to view the ballet on the 10th of April 2018, in Vanemuine Teater, Tartu. The ballet lasted around 2 hours and 30 minutes, with a slight pause in between the first half (Acts I, and II) and the second half (Acts III, and IV). The ballet has a mixture of magic, tragedy and romance, and tells the story of Prince Siegfried's search for love.

I personally enjoyed the ballet. The dancers were clearly professionals, and made barely any mistakes, though I did see one ballet dancer spin to the complete different direction than the others at one point. Again, I can't confirm if that was intended or not, but it surely caught my attention. Regardless of that, the performance was superb, the stage work was done swiftly, and professionally, and so was the music.

Though I didn't recognize all portions of the performance, there were obviously some familiar portions, which we had discussed in class. The two which I instantly recognized, were the "Four Little Swans" dance, and the pas de deux in Act II, which my associate, Bastian promptly notified me of.

Something that initially confused me during the performance, was whenever everyone began clapping before the first Act and preceding the short break, before Act III. Though, I later learned we clapped for the orchestra's conductor coming in front of the stage, but us not being able to see that. Nonetheless, I clapped without knowing for what.

I personally think the audience was good, and knew when to clap and cheer. Take for instance the third Act, which I noted to have the most clapping, whenever not counting the end. The third Act, in my humble opinion contained the most impressive parts, such as when the Prince danced with the Black Swan. Another part which I personally deemed impressive, was the very end, whenever the actual performance would be considered to be over. I'd estimate the duration of the clapping, in the very end to be around a solid 5 minutes, straight. I was surprised by this, and so were my friends, seemingly, sharing surprised looks.

As briefly mentioned above, I found the stage work to be swift, and professional. The backgrounds were swapped for different ones swiftly, though with one anomalia. The switch between the third and fourth Act had an odd duration, with an audible "Oi, oi, oi!" and a loud crash right after the curtains were closed. I assume something to have been broken, though that to be quickly cleaned up or moved away. During this slight, odd period, the orchestra kept on playing, and in that way kept the audience entertained, while giving the stage operators time to work on whatever went on behind the scenes.

Regardless of some oddities, within the performance, I found the play to be overall enjoyable, though slightly tiring at times, but I'd account the tiring trait to how late in the evening the performance was held. The music was familiar and enjoyable, and the musicians were able to quickly adapt to whatever went on, on stage. Overall, a good and interesting play.

4.3. Pulmapeod keskaegses Tallinnas

Õppeteema „Pulmapeod keskaegses Tallinnas“ alustekst on pärit kogumikust „Eesti ajaloo pöördepunktid: dokumente ja materjale vene õppekeelelega gümnaasiumile“ (Eesti ajaloo... 2008). Kogumiku koostajate sõnul on see mõeldud vene õppekeelelega üldharyduskoolide ajalooõpetuse lisamaterjaliks ja peaks aitama nii õpetajaid kui ka õpilasi üleminekul eestikeelsele ajalooõppele gümnaasiumis. Algtekst „Pulmapeod keskaegses Tallinnas“ autor on I. Põltsam. (Eesti ajaloo... 2008: 19; 40-41)

Siinses õppeteemas on tekst kohandatud põhikooli III astme LAK-õppele sobivaks: tekst on jaotatud lühemateks lõikudeks, lisatud on sünonüüme ja tähenduste seletusi, tekstiosi esile tõstetud jne. Õppematerjal on algselt koostatud Tartu ülikooli õpetajakoolituse õpingute ajal 2014. aasta kevadsemestril kursusel „LAK-õppe alused“ (lektor Tiina Kikerpill). Magistritöö jaoks on materjali täiendatud.

ÕPPETEEMA TUNNIKAVAD (3 tundi)

Klass:	9.
Õppematerjal:	I. Põltsam „Söömine-joomine keskaegses Tallinnas“ (2002), (siin kohandatud LAK-õppeks); töölehed
Lõiming:	ajalugu, eesti keel, ühiskonnaõpetus
Õpilaste eelteadmised:	ajaloos on käsitletud keskaegsete linnade elu-olu, hansa-kaubandust, tsunftikorda, linnade valitsemist Põhja-Euroopas ja Eestis. Teema sobib varemõpitu kinnistamiseks ja lisab varasematele teadmistele uue kultuuriloolise aspekti.

1. tund (teemat sissejuhatav tund)

Õpitulemused: õpilane

1. jutustab pulmadest oma isikliku kogemuse põhjal;
2. kasuta nii suuliselt kui ka kirjalikult omadussõna võrdlusastmeid ja arvsõnu;
3. koostöös õpetaja ja kaasõpilastega sõnastab kuuldu põhjal kokkuvõtte;
4. loeb ajalooteemalist teksti ja leiab kesksed sõnad ja väljendid, mis takistavad teksti sisu mõistmist;

5. leiab veebisõnaraamatust tundmatute sõnade ja väljendite tähendusi ja selgitab neid kaasõpilastele.

Arendatavad osaoskused

Üldine suuline suhtlus: A2 (Suudab küllaltki vabalt suhelda lihtsamates olukordades ja tuleb toime lühivestluses, kui vestluspartner teda vajaduse korral aitab. Oskab esitada küsimusi ja küsimustele vastata. Oskab vahetada mõtteid, küsida ja anda infot igapäevastes tüüpolukordades.) – **B1** (Oskab avaldada arvamust, anda ja küsida infot igapäevaste või isiklike asjade kohta (nt perekond, harrastused, töö, reisimine, päevasündmused).)

Kõne ladusus: A2 (oskab end lühivestluses mõistetavaks teha, kuigi sageli on märgata pause, ebasobivaid alustusi ja ümbersõnastamist) – **B1** (Oskab arusaadavalt väljenduda, kuigi pikema kõnelõigu korral teeb sageli pause, et otsida sõnu või grammatilisi vorme või korrigeerida sõnastust.).

Väljendustäpsus: B1 (Oskab arusaadavalt väljendada oma jutu peamist mõtet.).

Üldine lugemisoskus: B1 (Loeb otsesõnalisi faktipõhiseid tekste rahuldava arusaamisega, kui teema kuulub tema huvivaldkonda.) – **B2** (Loeb suuresti iseseisvalt, kohandades lugemise viisi ja kiirust sõltuvalt tekstist ja lugemise eesmärgist ning kasutades abimaterjale.).

Eesmärgipärane lugemine: A2 (Oskab leida kindlat harjumuspärast teavet igapäevatekstides (reklaamid, brošüürid, menüüd, ajakavad jne.) – **B1** (Suudab erilaadse ülesande täitmiseks hõlmata pikemaid tekste, et leida otsitav teave, ja koguda infot teksti eri osadest või mitmest tekstist.).

Õpetaja tegevus	Aeg	Märkused
Tunni organiseerimine		
Õpetaja juhatab tunni sisse, öeldes, et täna räägime pulmakommetest ja uurime, kuidas peeti pulmi keskajal. Tuletame meelde keskaegset elu-olu ja ühiskonnakorraldust. Teeme iseseisvat tööd, paaristööd ja rühmatööd. Igaüks saab mõelda, rääkida ja lugeda.	1 min	
Evokatsioon (teema sissejuhatus)		
Õpetaja jagab välja töölehed 3.1 ning palub klassil neljaks lugeda ja selle põhjal moodustada 4-liikmelised rühmad. Selgitab 1. ülesannet : õpilased, kes ei ole kunagi pulmas käinud, räägivad, mida nad on tänapäeva pulmade kohta kuulnud, filmidest näinud jne. Õpetaja juhatab tähelepanu ka töölehel olevatele abistavatele küsimustele. Töötatakse etappides: 1) iga õpilane jutustab rühmakaaslastele oma kogemusi pulmade	6 min	Töö vorm: rühmatöö. Kognitiivne oskus: tuntu tunnetamine, mäletamine. Osaoskus: rääkimine, kuulamine. Õpioskus: kaasõpilastega koos töötamine. ÕT 1, ÕT2

Õpetaja tegevus	Aeg	Märkused
kohta; 2) rühmas koostatakse ühiselt kokkuvõtte oma rühma kogemustest ja valitakse esindaja, kes sellest klassikaaslastele räägib.		
Õpetaja palub iga rühma esindajal esitada kokkuvõtte oma rühma tööst Kokkuvõtete ajal kirjutab õpetaja tahvlile tulpadesse ja palub õpilastel vihikusse samasuguse tabeli teha: a) inimeste arv, b) tegevused, c) söögid, d) muu. Seejärel esitab õpilastele küsimusi (Kui suur oli kõige suurem pulm/kõige väiksem pulm? Mis olid kõige tavalisemad/haruldased söögid? Millised olid kõige tavalisemad/ erilised/ kummalised tegevused?) ja ühiselt sõnastatakse kokkuvõtte.	10 min	Töö vorm: õppedialoog. Kognitiivne oskus: võrdlemine ja vastandamine. Osaoskus: rääkimine, kuulamine, kirjutamine Eesti keele grammatika: võrdlusastmed (<i>suur, suurem, kõige suurem; palju, rohkem, kõige rohkem; tavaline, tavalisem, kõige tavalisem</i> jne) ÕT 2, ÕT 3
Tähenduse mõistmine		
Õpetaja palub õpilastel võtta töölehed (3.1) ja lugeda läbi tekst „Pulmapeod keskaegses Tallinnas“ ning uurida ka pulmamenüüd (Ülesanne 2). Õpetaja selgitab, et esmalt tuleb tekst läbi lugeda ning seejärel tõmmata joon alla neile sõnadele ja väljenditele, mis takistasid teksti sisu mõistmist (ehk millest polnud võimalik ka konteksti põhjal aru saada ning mille tõttu teksti sisu jäi arusaamatuks). Õpetaja juhhib tähelepanu sellele, et valik sõnaseletusi on ära toodud ka teksti lõpus. Seejärel paluda õpilastel otsida allajoonitud sõnadele-väljenditele tähendused eesti keele seletavast sõnaraamatust. (Ülesanne 3)	10 min + 3 min	Töö vorm: iseseisev töö. Kognitiivne oskus: äratundmine; defineerimine Osaoskus: lugemine, kirjutamine Õpioskus: sõnastiku kasutamine, oma sõnastiku koostamine ÕT 4, ÕT 5
Refleksioon		
Õpetaja palub nt kolmel õpilasel nimetada sõnad ja väljendid, millele nad tähendused otsisid. Kirjutab tahvlile, kontrollib, et tähendust on õigesti mõistetud. Palub ka teistel õpilastel üles kirjutada, kui nad pole tähenduses kindlad. Küsib, kas kellelgi oli	5 min	Töö vorm: õppedialoog. Kognitiivne oskus: defineerimine. Osaoskus: rääkimine, kirjutamine Õpioskus: oma töö reflektamine

Õpetaja tegevus	Aeg	Märkused
<p>veel erinevaid sõnu või selliseid sõnu ja väljendeid, millele tähendust ei leitud. Kui on, palub kaasõpilastel seletada, kuidas need antud sõnast/väljendist aru said. Mis veel raskusi valmistas? Millisest sõnast või väljendist oli kõige raskem aru saada?</p> <p>Õpetaja tänab tunni eest ja ütleb, et järgmisel korral töötame sama tekstiga edasi.</p>		<p>teerimine.</p> <p>ÕT 5</p>

2. tund

Õpitulemused: õpilane

1. kasutab teksti keskseid mõisteid (nt. *linnakodanik, vaimulik, aadlik, raehärra, sell, raad, seisus; määrus, piirang, reglementeerima, normeerima*);
2. demonstreerib tekstist arusaamist vastates tekstipõhiste küsimustele nii kirjalikult kui ka suuliselt;
3. vastab analüüsi- ja sünteesioskust nõudvatele küsimustele nii kirjalikult kui ka suuliselt;
4. töötab iseseisvalt ja rühmas, annab tagasisidet kaaslaste tööle, ilmutab paindlikkust oma seisukohtade kujundamisel;
5. teeb oma varasematele teadmistele ja loetud tekstile toetudes üldistusi keskaegse Eesti elukorralduse kohta.

Arendatavad osaoskused

Üldine suuline suhtlus: A2 (Suudab küllaltki vabalt suhelda lihtsamates olukordades ja tuleb toime lühivestluses, kui vestluspartner teda vajaduse korral aitab. Oskab esitada küsimusi ja küsimustele vastata. Oskab vahetada mõtteid, küsida ja anda infot igapäevastes tüüpolukordades.) – **B2** (Saab üsna hästi hakkama vestlusega nii tüüpilisel kui ebatüüpilisel teemal. Oskab vahendada, üle küsida ja kinnitada infot; tuleb toime vähem tüüpilises olukorras ja oskab selgitada, milles seisneb probleem.).

Üldine rääkimisoskus: A2 (Oskab lihtsal viisil kirjeldada ja tutvustada inimesi, elu- ja töötingimusi ning igapäevatoiminguid, sõnastada, mis meeldib, mis mitte jne; tekst moodustab lihtsate sidesõnadega seotud lihtfraasidest ja –lausetest.) – **B2** (Oskab esitada selgeid, üksikasjalikke kirjeldusi ja ettekandeid mitme-

sugustel oma huvivaldkonna teemadel. Oskab kommentaaride ja asjakohaste näidete toel mõttekäike laiendada ja põhjendada.)

Üldine suuline suhtlus: A2 (Suudab küllaltki vabalt suhelda lihtsamates olukordades ja tuleb toime lühivestluses, kui vestluspartner teda vajaduse korral aitab. Oskab esitada küsimusi ja küsimustele vastata. Oskab vahetada mõtteid, küsida ja anda infot igapäevastes tüüpolukordades.) – **B1** (Oskab avaldada arvamust, anda ja küsida infot igapäevaste või isiklike asjade kohta (nt perekond, harrastused, töö, reisimine, päevasündmused).)

Väljendustäpsus: B1 (Oskab arusaadavalt väljendada oma jutu peamist mõtet.)

Üldine kirjutamisoskus: A2 (Oskab kirjutada lihtsamaid fraase ja lauseid, ühendades neid lihtsate sidesõnadega nagu „ja“, „aga“ ning „sest“.) – **B1** (Oskab kirjutada tuttavalt teemal otsesõnalisi seotud tekste, ühendades lühemaid lauseid lihtsa järjendina).

Õpetaja tegevus	Aeg	Märkused
Aktiveerimine		
Õpetaja palub õpilastel meenutada, mis ajastut käsitles eelmises tunnis loetud tekst (14.–16. saj, keskaeg). Missuguse peo kommetest tekst rääkis (pulmad)? Võib paluda nimetada 5–7 sõna, mis seoses loetud tekstiga esimesena meelde tulevad. Sõnad tahvlile kirjutada.	3 min	Töö vorm: õppedialog Kognitiivne oskus: mäletamine. Osaoskus: rääkimine, kuulamine. ÕT 1
Tähenduse mõistmine		
Õpetaja jagab õpilastele töölehe 3.2. ja palub iseseisvalt tekstiga töötada (Ülesanne 1 punkt 1, küsimustele vastamine). Õpetaja jagab õpilastele väikesed paberilehed, et iga küsimuse vastuse saaks kirjutada eraldi paberilehele. (Olenevalt klassi tasemest võib õpetaja paluda kõigil õpilastel vastata küsimustele 1–4 ning kiiremad õpilased võivad vastata ka 5. küsimusele.)	15 min	Töö vorm: iseseisev töö. Kognitiivne oskus: küsimused 1–4 - tekstis otseselt sisalduv info; küsimus 5 - järeldamist ja isiklikku seisukohta nõudev küsimus. Osaoskus: lugemine, kirjutamine Õpioskus: tekstist info leidmine
Õpetaja moodustab rühmad (4–5 õpilast) ja selgitab esimese ülesande teise punkti sisu: võrrelda individuaalseid vastuseid, sõnastada rühma ühine hea vastus, olla valmis oma vastuseid ülejäänud klassile esitada. Õpetaja jälgib õpilaste tööd, vajadusel aitab, suunab küsimustega, kontrollib, et kõik	15 min	Töö vorm: rühmatöö. Kognitiivne oskus: võrdlemine ja vastandamine; arutlemine; hinnangu andmine. Osaoskus: lugemine, rääkimine, kirjutamine. Õpioskus: kaaslaste kuula-

Õpetaja tegevus	Aeg	Märkused
rühmade liikmed osaleksid töös.		mine, ühise seisukoha kujundamine.
Refleksioon		
Õpetaja palub igal rühmal vastata ühele küsimusele. Küsib klassilt, kas kõik on vastusega nõus või soovib keegi täiendada-parandada. Õpetaja kordab õige vastuse kõva selge häälega üle, et oleks kindel, et kõik õpilased saavad selle kirja. Küsimus 5 nõuab põhjalikumat arutelu, vastused võivad olla üsna erinevad. Õpetaja võiks olulisemad seisukohad märksõnadena tahvlile kirjutada.	10 min	Töö vorm: õppedialog, klassidiskussioon. Kognitiivne oskus: arutlemine, hinnangu andmine Osaoskus: rääkimine, kuulamine. Õpioskus: kaaslaste kuulamine, tagasiside andmine.
Koduseks ülesandeks jääb ülesanne 3 töölehel. Õpetaja selgitab koduse ülesande eesmärgi: kontrollida, et tekstist on hästi aru saadud ning harjutada ja kinnistada sõnavara. Õpetaja: kas koduse töö kohta on küsimusi? (Kui eelmise osaga lõpetatakse varem, võib kodutöö tegemist juba tunnis alustada).	2 min	Töö vorm: iseseisev kodutöö Kognitiivne oskus: defineerimine Osaoskus: lugemine, kirjutamine

3. tund

Õpitulemused: õpilane

1. seletab oma sõnadega ning kasutab lauses väljendeid *asjasse sekkuma, eraellu tungima, sõltuvusse seadma, kindlaks määrama, hilisemale ajale viima*;
2. arutleb tänapäeva ühiskonna elukorralduse ja inimeste elustiili üle, annab sellele hinnangu (lõiming ühiskonnaõpetusega);
3. esitab oma seisukohti ja põhjendab neid, kasutades argumenteerimisväljendeid;
4. kirjeldab keskaegse linna eluolu toetudes pildile, loetud tekstile ja oma varasematele teadmistele;
5. selgitab keelelise väljenduse tähendust toetudes kontekstile;
6. kasutab loovalt tekstist saadud infot ja hindab seda tänapäeva seisukohast.

Arendatavad osaoskused

Üldine kirjutamisoskus: A2 (Oskab kirjutada lihtsamaid fraase ja lauseid, ühendades neid lihtsate sidesõnadega nagu „ja“, „aga“ ning „sest“.) – **B1** (Oskab kirjutada tuttavalt teemal otsesõnalisi seotud tekste, ühendades lühemaid lauseid lihtsa järjendina).

Üldine rääkimisoskus: A2 (Oskab lihtsal viisil kirjeldada ja tutvustada inimesi, elu- ja töötingimusi ning igapäevatoiminguid, sõnastada, mis meeldib, mis mitte jne; tekst moodustab lihtsate sidesõnadega seotud lihtfraasidest ja –lausetest.) – **B2** (Oskab esitada selgeid, üksikasjalikke kirjeldusi ja ettekandeid mitmesugustel oma huvivaldkonna teemadel. Oskab kommentaaride ja asjakohaste näidete toel mõttekäike laiendada ja põhjendada.)

Üldine suuline suhtlus: A2 (Suudab küllaltki vabalt suhelda lihtsamates olukordades ja tuleb toime lühivestluses, kui vestluspartner teda vajaduse korral aitab. Oskab esitada küsimusi ja küsimustele vastata. Oskab vahetada mõtteid, küsida ja anda infot igapäevastes tüüpolukordades.) – **B1** (Oskab avaldada arvamust, anda ja küsida infot igapäevaste või isiklike asjade kohta (nt perekond, harrastused, töö, reisimine, päevasündmused).)

Väljendustäpsus: B1 (Oskab arusaadavalt väljendada oma jutu peamist mõtet.)

Õpetaja tegevus	Aeg	Märkused
Evokatsioon		
Õpetaja selgitab õpilastele tunni eesmärgi (lühidalt tegevused ja mida nende kaudu õpitakse): <ul style="list-style-type: none">• koduse töö kontroll, oma vastuste täiendamine,• oma sõnadega tekstis esinenud väljendite selgitamine,• arutlus, kas ka tänapäeval oleks luksusmäärused vajalikud (õpime argumenteerima).	3 min	
Koduse ülesande kontroll		
Õpetaja laseb õpilastel ühekaupa vastata, iga vastaja loeb ette ühe lause. Õpetaja küsib, kas teised on vastusega nõus või kas on erinevaid vastuseid. NB! Õpilastele tuleb öelda, et osa lausete puhul on sobivaid vastuseid mitu. (Õiged/sobivad vastused võib ühekaupa ka slaidilt tahvlile näidata, kui õpilased on oma variandid öelnud, ning vajadusel slaide täiendada).	7 min	Töö vorm: õppedialoog Osaoskus: rääkimine, kuulamine, kirjutamine

Õpetaja tegevus	Aeg	Märkused
Tähenduse mõistmine (uue õppimine)		
<p>Õpetaja palub teha ülesande 4 töölehel 3.2, soovitatav väljendite paremaks mõistmiseks need tekstist üles otsida. Pinginaabriga võib arutada.</p> <p>Kui õpilased on enam-vähem valmis, nimetab õpetaja õpilase, kes oma selgituse ette loeb. Õpetaja palub teistel täpsustada-täiendada, kordab sobivad variandid üle, vajadusel esitab suunavaid küsimusi.</p>	<p>7 min</p> <p>3 min</p>	<p>Töö vorm: individuaalne ja paaristöö.</p> <p>Kognitiivne oskus: defineerimine.</p> <p>Osaoskus: lugemine, rääkimine, kuulamine, kirjutamine.</p> <p>ÕT 1</p>
<p>Õpetaja juhatab sisse uue, 5. ülesande: arutleme tänapäeva ühiskonna tarbimisharjumuste üle ja harjutame argumenteerimist (tahvlile võib meeldetuletuseks kirjutada: <i>argumenteerimine = väide + asjalik, loogiline põhjendus</i>). Tööd alustatakse iseseisvalt (5 min), seejärel esitletakse paarilisele (5 min). Paaridest moodustatakse omakorda 4-liikmelised rühmad, mille liikmed üksteisele oma argumente esitlevad ja valivad rühma 2 parimat/ naljakaimat/ asjalikumat argumenti. Seejärel palub õpetaja rühmadel oma välja valitud poolt- ja vastuargumendid esitada. Nimetab rühma, kes alustab, iga rühm saab sõna. Õpetaja teeb tahvlile tabeli, kuhu kirjutab märksõnadena poolt- ja vastuargumendid.</p>	<p>5 min</p> <p>5 min</p> <p>10 min</p>	<p>Töö vorm: püramiiddiskussioon.</p> <p>Osaoskus: rääkimine, kuulamine, kirjutamine.</p> <p>Kognitiivne oskus: arutlemine, hinnangu andmine.</p> <p>Õpioskus: kaasõppijatega koostöö.</p> <p>ÕT 2, ÕT 3</p>
Refleksioon		
<p>Lõpetuseks tehakse kokkuvõte (kas oli sarnaseid seisukohti, kummale poole tuli rohkem erinevaid argumente). Võib ka läbi viia hääletuse: tänapäevaste luksusmääruste poolt või vastu. (NB! Tahvelarvutite ja nutitelefonide olemasolul võib selle ülesande lahendada ka keskkonnas www.tricider.com. Seal saab ka argumentidele punkte panna ja parimad argumendid välja valida. Parimaid võib ka hinnata. Oma</p>	<p>5 min</p>	

Õpetaja tegevus	Aeg	Märkused
rühma argumendi poolt sellisel juhul hääletada ei saa.)		

4. tund

Õpitulemused: õpilane

1. vastab teksti põhjal küsimustele, kasutades võrdlevaid-vastandavaid lausemalle
2. jutustab pildi põhjal ja oma varasematele teadmistele toetudes keskaegse linna eluolust; esitab koos paarilisega järeldused klassikaaslastele;
3. koostab tänapäevase pulmamenüü;
4. kirjutab kaht ajastut võrdleva arutluse (u. 100 sõna), kasutades mõtete kogumiseks küsimustega tabelit.

Arendatavad osaoskused

Üldine lugemisoskus: B1 (Loeb otsesõnalisi faktipõhiseid tekste rahuldava arusaamisega, kui teema kuulub tema huvivaldkonda.) – **B2** (Loeb suuresti iseseisvalt, kohandades lugemise viisi ja kiirust sõltuvalt tekstist ja lugemise eesmärgist ning kasutades abimaterjale.).

Eesmärgipärane lugemine: A2 (Oskab leida kindlat harjumuspärast teavet igapäevatekstides (reklaamid, brošüürid, menüüd, ajakavad jne.) – **B1** (Suudab erilaadse ülesande täitmiseks hõlmata pikemaid tekste, et leida otsitav teave, ja koguda infot teksti eri osadest või mitmest tekstist.).

Töö tekstiga: A2 (Oskab oma keelepädevuse ja -kogemuse piires leida ja kasutada lühemate tekstide võtmesõnu ja -fraase või lühikesi lauseid.) – **B1** (Oskab kokku panna eri allikatest pärineva info ja teha sellest teistele kokkuvõtte. Oskab lühikesi lihtsas keeles tekste oma sõnadega kirja panna, kasutades originaalteksti sõnu ja järgides selle kulgu.)

Üldine rääkimisoskus: A2 (Oskab lihtsal viisil kirjeldada ja tutvustada inimesi, elu- ja töötingimusi ning igapäevatoiminguid, sõnastada, mis meeldib, mis mitte jne; tekst moodustab lihtsate sidesõnadega seotud lihtfraasidest ja –lausetest.) – **B2** (Oskab esitada selgeid, üksikasjalikke kirjeldusi ja ettekandeid mitmesugustel oma huvivaldkonna teemadel. Oskab kommentaaride ja asjakohaste näidete toel mõttekäike laiendada ja põhjendada.)

Üldine suuline suhtlus: A2 (Suudab küllaltki vabalt suhelda lihtsamates olukordades ja tuleb toime lühivestluses, kui vestluspartner teda vajaduse korral aitab. Oskab esitada küsimusi ja küsimustele vastata. Oskab vahetada mõtteid, küsida ja anda infot igapäevastes tüüpolukordades.) – **B1** (Oskab avaldada arvamust, anda ja küsida infot igapäevaste või isiklike asjade kohta (nt perekond, harrastused, töö, reisimine, päevasündmused.)

Üldine kirjutamisoskus: A2 (Oskab kirjutada lihtsamaid fraase ja lauseid, ühendades neid lihtsate sidesõnadega nagu „ja“, „aga“ ning „sest“.) – **B1** (Oskab kirjutada tuttavalt teemal otsesõnalisi seotud tekste, ühendades lühemaid lauseid lihtsa järjendina).

Õpetaja tegevus	Aeg	Märkused
Evokatsioon		
Õpetaja jagab õpilastele töölehe 3.3 ja tutvustab pilti ja ülesannete iseloomu.	2 min	
Tähenduse mõistmine (uue õppimine)		
Õpilased loevad teksti (ül 1) iseseisvalt läbi. Teise ülesande küsimustele vastatakse suuliselt kohe pärast teksti lugemist. NB! Kasutada ülesande juures ära toodud võrdlevaid-vastandavaid väljendeid!	8 min	Töö vorm: iseseisev töö, õppedialog Kognitiivne oskus: defineerimine, võrdlemine ja vastandamine Osaoskus: lugemine, rääkimine, kuulamine, kirjutamine. ÕT 1
3. ülesande kallal palub õpetaja töötada paarides ja ütleb, et soovi korral võib oma mõtted kirja panna, siis on neid lihtsam pärast klassikaaslastega jagada. Õpetaja käib klassis ringi ja kuulab paaride vestlust, vajadusel aitab.	10 min	Töö vorm: paaristöö Kognitiivne oskus: defineerimine, võrdlemine ja vastandamine, oletamine Osaoskus: lugemine, rääkimine Õpioskus: koostöö kaasõppijaga ÕT 2
Refleksioon		
Õpetaja laseb 3–4 paaril öelda, mida nad keskaegse eluolu kohta järeldasid; küsib, kas kellelgi on täiendusi, põhipunktid panakse kirja nii tahvlile kui ka töölehele	3–5 min	Töö vorm: õppedialog Osaoskus: kuulamine, rääkimine ÕT 2
Iseseisev hindeline töö		
Õpetaja tutvustab iseseisvat ülesannet (loovtöö, ülesanded 3 ja 4). Õpetaja selgitab ülesande etappe (lugemine, kujutlemine, võrdlemine, kirjutamine) ning tutvustab tabelit, mille täitmine on kirjutamise oluliseks eeltöös.	20 min	Töö vorm: iseseisev töö Kognitiivne oskus: võrdlemine ja vastandamine, arutlemine, sünteesimine, hinnangu andmine Osaoskus: lugemine, kirju-

Õpetaja tegevus	Aeg	Märkused
Töö võib lõpetada kodus.		tamine Õpioskus: kirjaliku töö eel- töö ja lõpetamine ÕT 3, ÕT 4

4.4. Eesti noorteromaan. Reeli Reinaus „Suhkrust ja jahust“

Noorteromaani käsitlemise näitena on siinses töös kasutatud Reeli Reinausi romaani „Suhkrust ja jahust“ (2015). Õppematerjal on siiski koostatud nii, et igal õpetajal on lihtne kohandada seda ka mõne teise noorteromaani käsitlemiseks tunnis. Õppetsükli esimene tund (enne romaani lugemist) toetab õpilast romaani valikul.

Juhul kui õpilas(t)e keeleline tase ei võimalda veel tervet romaani lugeda, võib lugemiseks anda ka romaani katkendeid ning neid tunnis koos lugeda. Koos lugemine nõuab rohkem tunniaega.

ÕPPETEEMA TUNNIKAVAD (3 tundi)

Klass:	7. – 9.
Õppematerjal:	Töölehed, Reeli Reinausi „Suhkrust ja jahust“ või mõni muu eesti noorteromaan
Lõiming:	kirjandus ; läbivad teemad: väärtused ja kõlblus (enese-hinnang, ausus enese ja teiste vastu, arusaamine heast ja halvast, erinevus teistest, tervis ja seksuaalkäitumine), kodus ja koolis (perekond, noorte omavahelised suhted, koolikiusamine)
Mõisted:	konflikt, kulminatsioon, pingetõus ja langus, teema, kõlblus, eetika
Töö vormid:	iseseisev töö, paaristöö, rühmatöö, lugemismuljete jagamine, klassidiskussioon
Aeg:	4 koolitundi (45-minutilist) + raamatu lugemiseks kuluv aeg

1. tund

Õpitulemused: õpilane

1. tutvub nelja romaani kaanepildiga ja loeb romaanide lühitutvustusi ning teeb nende põhjal oma eelistuste pingerea;
2. määratleb etteantud omadussõnade abil oma ootused raamatutele;
3. põhjendab suuliselt oma valikuid.

Arendatavad osaoskused

Üldine lugemisoskus: B1 (Loeb otsesõnalisi faktipõhiseid tekste rahuldava arusaamisega, kui teema kuulub tema huvivaldkonda.) – **B2** (Loeb suuresti iseseisvalt, kohandades lugemise viisi ja kiirust sõltuvalt tekstist ja lugemise eesmärgist ning kasutades abimaterjale.).

Eesmärgipärane lugemine: A2 (Oskab leida kindlat harjumuspärast teavet igapäevatekstides (reklaamid, brošüürid, menüüd, ajakavad jne.) – **B1** (Suudab erilaadse ülesande täitmiseks hõlmata pikemaid tekste, et leida otsitav teave, ja koguda infot teksti eri osadest või mitmest tekstist.).

Kõne ladusus: A2 (oskab end lühivestluses mõistetavaks teha, kuigi sageli on märgata pause, ebasobivaid alustusi ja ümbersõnastamist) – **B1** (Oskab arusaadavalt väljenduda, kuigi pikema kõnelõigu korral teeb sageli pause, et otsida sõnu või grammatilisi vorme või korrigeerida sõnastust.).

Väljendustäpsus: B1 (Oskab arusaadavalt väljendada oma jutu peamist mõtet.).

Õpetaja tegevus	Aeg	Märkused
Evokatsioon		
Õpetaja palub õpilastel paberile või vihikusse kirja panna 3–5 raamatut, mida nad viimase aasta jooksul on lugenud (ükskõik, mis keeles). Järgmiseks nimetavad õpilased koha pealt neid raamatuid, kus oli juttu noortest inimestest, sõprusest, armastusest, suhetest, suureks kasvamisest jms (tüüpilised noorteromaanide teemavaldkonnad). Aktiveerimistegevus juhatab sisse noorteromaani lugemisele eelneva tunni.	5 min	
Tähenduse mõistmine		
Õpetaja jagab õpilastele töölehe 4.1 „Ootuste kirjeldamine“. Siin tasub selgitada, et tänase töö eesmärgiks on välja selgitada, millist raamatut õpilased lugema hakkavad. Üks võimalus on, et valitakse ühiselt kõige populaarsem raamat, mida loeb terve klass.	25 min	Töö vorm: iseseisev töö Kognitiivne oskus: järjestamine, oletamine Osaoskus: lugemine Keeleline fookus: omadussõnad

Õpetaja tegevus	Aeg	Märkused
Teine võimalus on lasta igal õpilasel valida raamat vastavalt oma isiklikule eelistusele. Õpilaste ülesandeks on uurida raamatute kaanepilti ja lugeda lühitutvustusi ning selle põhjal nummerdada oma lugemiseelistused (1= tundub kõige huvitavam). Tutvustuste lugemisel võib kasutada sõnaraamatuid. Õpetaja palub iga raamatu juures ära märkida ka vähemalt kolm omadussõna, mis kõige paremini vastavad õpilase isiklikele ootustele raamatu suhtes. Ühe omadussõna peab iga õpilane ka ise lisama.		ÕT 1, ÕT 2
Refleksioon		
Õpetaja kirjutab või projitseerib esitletud raamatute pealkirjad tahvlile ja palub igal õpilasel nimetada oma esimese ja viimase eelistuse ning seda põhjendada. Õpetaja märgib töö käigus tahvlile, kui palju ühtesid või neljasid mingi raamat sai. Tunni lõpuks selgub, mis raamatut klass (või iga õpilane vastavalt oma eelistusele) lugema hakkab.	15 min	Töö vorm: klassiarutelu Kognitiivne oskus: selgitamine; põhjendamine Osaoskus: rääkimine Keeleline fookus: omadussõnad, <i>sest</i> -kõrvallause

2. tund

Õpitulemused: õpilane

1. on läbi lugenud ühe noorteromaani;
2. jagab kaasõpilastega oma lugemismuljeid, kasutades õigeid rektsioone, nt *mulle meeldis/ tundus huvitav; mind üllatas/ jättis ükskõikseks/ ärritas; kõrvallauseid; lihtminevikku*
3. sõnastab teose olulisemad sündmused ja analüüsib nende kaudu teose ülesehitust
4. sõnastab arutelu tulemusena romaani konflikti, lahenduse ja teema
5. sõnastab enda jaoks olulised teemad

Arendatavad osaoskused

Üldine suuline suhtlus: A2 (Suudab küllaltki vabalt suhelda lihtsamates olukordades ja tuleb toime lühivestluses, kui vestluspartner teda vajaduse korral aitab. Oskab esitada küsimusi ja küsimustele vastata. Oskab vahetada mõtteid, küsida ja anda infot igapäevastes tüüpolukordades.) – **B1** (Oskab avaldada arvamust, anda ja küsida infot igapäevaste või isiklike asjade kohta (nt perekond, harrastused, töö, reisimine, päevasündmused).)

Kõne ladusus: A2 (oskab end lühivestluses mõistetavaks teha, kuigi sageli on märgata pause, ebasobivaid alustusi ja ümbersõnastamist) – **B1** (Oskab arusaadavalt väljenduda, kuigi pikema kõnelõigu korral teeb sageli pause, et otsida sõnu või grammatilisi vorme või korrigeerida sõnastust.).

Väljendustäpsus: B1 (Oskab arusaadavalt väljendada oma jutu peamist mõtet.).

Üldine kirjutamisoskus: A2 (Oskab kirjutada lihtsamaid fraase ja lauseid, ühendades neid lihtsate sidesõnadega nagu „ja“, „aga“ ning „sest“.) – **B1** (Oskab kirjutada tuttavalt teemal otsesõnalisi seotud tekste, ühendades lühemaid lauseid lihtsa järjendina).

Õpilastel peavad olema selleks tunniks teosed läbi loetud. Teosed võiksid kaasas olla, vähemalt pinginaabrite peale üks.

Õpetaja tegevus	Aeg	Märkused
Aktiveerimine		
Õpetaja jagab õpilastele töölehe 4.2 ja tutvustab lugemismuljete jagamise ülesannet: arutada oma lugemismuljeid pinginaabriga või sama raamatut lugenud rühmakaaslastega. Tähtis on lähtuda iseenda muljetest ja tunnetest, ülesandes ei ole valesid vastuseid. Õpilased panevad rühmaarutelu käigus oma muljed kirja. Rühma- või paaristöö vorm aktiveerib õpilasi ja võimaldab oma hinnanguid teistega jagada ning võrrelda samast tekstist saadud lugemismuljeid. Seejärel tutvustavad õpilased oma arvamust klassikaaslastele (igale paarile 1-2 minutit). Õpetaja teeb samal ajal tahvlile mõistekaardi,	25 min	Töö vorm: paaristöö või rühmatöö; õppedialog Kognitiivne oskus: meenutamine, äratundmine, korras-tamine Osaoskus: rääkimine, kirjutamine Õpioskus: koostöö kaasõppijatega ÕT 1, ÕT 2

Õpetaja tegevus	Aeg	Märkused
grupeerides rühmade erinevad ja sarnased muljed ja arvamused. Seejärel tehakse õp-pedialoogi vormis ühine kokkuvõte.		
Tähenduse mõistmine		
Loo kaardistamine Õpetaja palub õpilastel uurida töölehte nr 4.3. Kõigepealt palub õpetaja nimetada teose peategelased ja kõrvaltegelased (õpilased vastavad koha pealt ja põhjendavad, miks nad just neid tegelasi nimetasid). Õpetaja kirjutab tegelaste nimed tahvlile, õpilased töölehele. Ühiselt tuletatakse meelde, mida tähendab teoses <i>pinge tõus</i> ja <i>langus</i> , <i>kulminatsioon</i> , <i>konflikt</i> ja <i>lahendus</i> .	5 min	Töö vorm: küsimused-vastused, klassiarutelu Kognitiivne oskus: meenutamine, defineerimine Osaoskus: rääkimine, kirjutamine ÕT 3
Seejärel täidavad õpilased paaristöös töölehel sündmuste osa (pinge tõus, leiavad kulminatsiooni ning pinge languse etapid), sõnastavad teose konflikti ning lahenduse. Järgneb õpetaja juhitud klassiarutelu, mille käigus õpetaja märgib vastused tahvlile. Õpetaja küsib pidevalt, kas on eriarvamusi, kas kellelgi on veel midagi lisada. Kõik arvamused on aktsepteeritavad.	14 min	Töö vorm: paaristöö Kognitiivne oskus: järjestamine, korrastamine Osaoskus: rääkimine, kirjutamine ÕT 3
Koduseks ülesandeks jääb täita töölehe alumine ring: „Mis minu jaoks oluline oli“.		Töö vorm: iseseisev töö Kognitiivne oskus: hinnangu andmine Osaoskus: kirjutamine

Õpilaste tööde näiteid

Lugemismuljed

(8.-9. klassi õpilaste vastustest, 2019. Kirjapilt muutmata.)

Mulle meeldis, et lugejale jäeti mõtlemisruumi lõppu kohta.

Mind üllatas, et Mia ja Johanna tapsid Irma ära.

Huvitav tundus, kui hullusti Mia ja Johanna pidutsesid – seks, alkohol, raha – 16-aastasena.

Mind ärritas, kuidas Mia valetas politseinikutele Johanna ja nende värgi kohta.
Mingi asi ei jäänud ükskõikseks, kõik teemad panid mõtlema.
Minu arvates Mia oleks pidanud surra.

Loo kaardistamine

(8.-9. klassi õpilaste vastustest, 2019. Kirjapilt muutmata.)

Sündmused. Tegevuse pingestumine:

1. Mia tuli kooli
2. Mia sai sõbraks Johannaga
3. Mia pidutseb Johannaga
4. Süütuse kaotamine
5. Kiimastelt vanameestelt väljapressimine
6. Johanna + Robert
7. Lahkuminek
8. Robert + Irma
9. Johanna on armukade ja läheb hulluks

Kulminatsioon: Irma surm ja politsei uurimuste algus

Pinge langus:

10. Mia valetab
11. Johannat uuritakse
12. Mia teeb enesetappu
13. Mia jäi ellu

Konflikt: Johanna mõtleb nende tegevuse moraalsust.

Lahendus: Mia läheb ära.

Minu jaoks oli oluline: Alkohol on halb, valetamine on halb, vanadelt meestelt väljapressimine on halb.

3. tund

Õpitulemused: õpilane

1. kirjeldab loetud raamatu põhjal tegelase välimust, iseloomu ja käitumist, kasutades omadussõnu
2. analüüsib tegelaste suhteid ja arengut

Arendatavad osaoskused

Üldine suuline suhtlus: A2 (Suudab küllaltki vabalt suhelda lihtsamates olukordades ja tuleb toime lühivestluses, kui vestluspartner teda vajaduse korral aitab. Oskab esitada küsimusi ja küsimustele vastata. Oskab vahetada mõtteid, küsida ja anda infot igapäevastes tüüpolukordades.) – **B1** (Oskab avaldada arvamust, anda ja küsida infot igapäevaste või isiklike asjade kohta (nt perekond, harrastused, töö, reisimine, päevasündmused).)

Kõne ladusus: A2 (oskab end lühivestluses mõistetavaks teha, kuigi sageli on märgata pause, ebasobivaid alustusi ja ümbersõnastamist) – **B1** (Oskab arusaadavalt väljenduda, kuigi pikema kõnelõigu korral teeb sageli pause, et otsida sõnu või grammatilisi vorme või korrigeerida sõnastust.).

Väljendustäpsus: B1 (Oskab arusaadavalt väljendada oma jutu peamist mõtet.).

Üldine kirjutamisoskus: A2 (Oskab kirjutada lihtsamaid fraase ja lauseid, ühendades neid lihtsate sidesõnadega nagu „ja“, „aga“ ning „sest“.) – **B1** (Oskab kirjutada tuttavalt teemal otsesõnalisi seotud tekste, ühendades lühemaid lauseid lihtsa järjendina).

Õpetaja tegevus	Aeg	Märkused
Evokatsioon		
Õpetaja ütleb, et tänases tunnis on plaanis kirjeldada ja analüüsida kaht romaani tegelast. Õpilased võivad hakata mõtlema, keda nad tahaksid analüüsida.	2 min	
Koduse töö kontroll Õpetaja palub võtta välja eelmise tunni töölehed 4.3 ja õpilased räägivad, kuidas nad sõnastasid enda jaoks olulised romaani teemad. Õpetaja julgustab õpilasi ka üksteisega nõus olema, eriarvamust avaldama, mõtteid lisama.	10 min	Töö vorm: klassiarutelu Kognitiivne oskus: meenutamine, arutlemine Osaoskus: rääkimine
Tähenduse mõistmine		
Tegelaste kirjeldamine ja analüüs töölehe 4.4 abil.	25 min	Töö vorm: iseseisev töö, klassiarutelu

Õpetaja tegevus	Aeg	Märkused
Algul töötavad õpilased iseseisvalt (10–15 min), teosed on toeks. Õpetaja selgitab välja, milliseid tegelasi analüüsimiseks valiti. Järgneb klassidiskussioon tegelase kaupa: õpetaja nimetab õpilase, kes loeb ette oma vastuse ühele punktile, seejärel palutakse klassikaaslastel omapoolseid täiendusi lisada. Soovi korral võivad õpilased oma tabelit täiendada (10–15 min).		Kognitiivne oskus: defineerimine, võrdlemine Osaoskus: kirjutamine, rääkimine Keeleline fookus: omadussõnad; vastandavad ajaväljendid <i>alguses – pärast, enne – hiljem, kõigepealt – pärastpoole</i> . ÕT 1, ÕT 2
Refleksioon		
Õpetaja juhtimisel tehakse lühike kokkuvõtte, milliseid tegelasi kõige rohkem analüüsimiseks valiti ning mida nendest teada saadi. Võib korraldada ka kõige sümpaatsema/ebasümpaatsema tegelase valimise.	7 min	Töö vorm: õppediaaloo Osaoskus: kirjutamine ÕT 1, ÕT 2

4. tund

Õpitulemused: õpilane

- arutleb teoses käsitletud väärtushoiakuliste ning eetiliste probleemide üle, annab oma hinnangu ning põhjendab hinnangut toetudes nii tekstinäidetele kui ka isiklikele tõekspidamistele
- kirjutab iseseisva, romaani tegevuse või tegelastega seotud loovtöö

Arendatavad osaoskused

Üldine suuline suhtlus: A2 (Suudab küllaltki vabalt suhelda lihtsamates olukordades ja tuleb toime lühivestluses, kui vestluspartner teda vajaduse korral aitab. Oskab esitada küsimusi ja küsimustele vastata. Oskab vahetada mõtteid, küsida ja anda infot igapäevastes tüüpolukordades.) – **B1** (Oskab avaldada arvamust, anda ja küsida infot igapäevaste või isiklike asjade kohta (nt perekond, harrastused, töö, reisimine, päevasündmused).)

Kõne ladusus: A2 (oskab end lühivestluses mõistetavaks teha, kuigi sageli on märgata pause, ebasobivaid alustusi ja ümbersõnastamist) – **B1** (Oskab arusaadavalt väljenduda, kuigi pikema kõnelõigu korral teeb sageli pause, et otsida sõnu või grammatilisi vorme või korrigeerida sõnastust.).

Väljendustäpsus: B1 (Oskab arusaadavalt väljendada oma jutu peamist mõtet.).

Üldine kirjutamisoskus: A2 (Oskab kirjutada lihtsamaid fraase ja lauseid, ühendades neid lihtsate side-sõnadega nagu „ja“, „aga“ ning „sest“.) – **B1** (Oskab kirjutada tuttavalt teemal otsesõnalisi seotud tekste, ühendades lühemaid lauseid lihtsa järjendina).

Õpetaja tegevus	Aeg	Märkused
Evokatsioon		
Õpetaja jagab õpilastele RAFT-kirjutamise töölehe 4.5. Kui RAFT-kirjutamise meetod ei ole õpilastele varasemast tuttav, siis kulub töö etappide selgitamisele ja töölehega tutvumisele umbes 10 minutit. Kui meetod on õpilastele varasemast tuttav, siis piisab, kui vaadata koos üle etteantud rollid ja teemad, et olla kindel, et õpilased neist õigesti aru saavad.	5–10 min	
Tähenduse mõistmine		
Õpetaja aitab õpilastel vastavalt valitud ülesandele (tööleht 4.5 ül 2) rühmadesse jaotuda. Kui mõni rühm on liiga suur, siis tuleb see mitmeks jagada (optimaalne rühma suurus on kuni viis õpilast). Õpetaja ülesanne on jälgida, et kõik õpilased saaksid rühmas sõna ning vajadusel selgitada ülesande sisu, esitada abistavaid küsimusi või aidata mõtete sõnastamisel.	15–25 min	Töö vorm: rühmatöö Kognitiivne oskus: arutlemine Osaoskus: rääkimine, kirjutamine ÕT 1
Loovkirjutamine		
Loovkirjutamine Õpetaja annab märku, kui on aeg iseseisvalt kirjutama hakata. Vajadusel võib veel üle korrata, millised on ülesannete formaatide (kiri, uudis, päevikusissekanne) tunnused, mida kindlasti tuleks silmas pidada. Mõistlik on lubada õpilastel kirjutada nii käsitsi kui ka arvutis, kuidas keegi eelistab. Töö lõpetatakse kodus Kindlasti nimetada töö esitamise tähtaeg.	10–25 min	Töö vorm: iseseisev töö Kognitiivne oskus: hinnangu andmine; loovmõtlemine/sünteesimine (mõelda midagi välja olemasolevaid teadmisi kasutades) Osaoskus: kirjutamine ÕT 2

Veel võimalusi

Õpilaste tööde tagasisidestamisel tasub lähtuda järgmistest punktidest: a) kas on kinni peetud ülesande kõigist neljast kriteeriumist (roll, auditoorium, formaat, teema); b) kas töö on nõutud pikkusega (u 100-150 sõna); c) keelelised aspektid (grammatika, õigekiri, teksti sidusus).

Tagasiside andmise tunnis on hea võimalus ka mõned huvitavamad tööd ette lugeda (seda võivad teha kas õpilased ise või õpetaja). Nii saavad õpilased oma mõtteid ja ideid ka klassikaaslaste omadega võrrelda ning parimad tööd saavad tunnustatud.

Õpilaste tööde näiteid

RAFT-kirjutamise eeltöö ja tulem (kirjapilt muutmata). 2019, 9. klass

Roll: Mia

Auditoorium: Johanna 10 a pärast lõpetamist

Formaat: Kiri

Teema: Anna andeks

Miks mulle see teema korda läheb?

Sest et teised RAFTid olid igavad.

Milliseid löike romaanist pean tähelepanelikult uurima, et oma rolli kohta teada saada?

Mia enesetapu löiku, seda löiku, kus Mia soovitas väljapressimise värki Johannale - ja seda, kuidas see teoks sai. Oleks ka oluline uurida löike, kus Johanna väljendab oma tundeid kõige kohta.

Millele pean selle teema puhul erilist tähelepanu pöörama?

Sellele, et Johanna ei tea, kuhu Mia kadus, ja arvab, et ta tegi enesetapu. Kiri Mialt võib olla suur emotsionaalne päästik Johannale.

Missugused võiksid olla minu emotsioonid, kui selle teema peale mõtlen?

Kurb, vabandav, kahetsus, "egin seda, sest et olin noor ja loll"

Kas minu rollil võib selle teema suhtes olla mitmeid erinevaid tundmusi/seisukohti?

Jah

Kas minu roll sunnib mind olema millegi poolt või millegi vastu?

Nüüd on Mia vastu kõigele, mis nad tegid. Ta kahetseb seda kõike, aga õigustab oma tegusid sellega, et oli noor ja loll.

Tere, Johanna!

See olen mina, Mia. Tõenäoliselt sa arvasid, et ma surin ära 10 aastat tagasi. Küllap sa tundsid suurt vabadust ja kergendust, kui sa seda politsei käest kuulsid. Seda ma oskasin täiesti oodata, oleksin ka ise tundnud suurt kergendust, kui oleks vabanenud sellise surve alt.

Ma vabandan selle eest. Selle eest, et ma panin sind nii raskesse olukorda. Ma veel mäletan, kui õhinat täis sa olid enne meie esimest pidu. Aga pärast seda ütlesid sa, et ei taha enam kunagi juua ega seksida. Me oleks tollal mõlemad võinud oma probleemiga paremini tegeleda ja

kõik kohe ära lõpetada. Ma oleks võinud sind kuulata, aga ei. Ma olin noor ja loll ja otsustasin sinuga alustada seda kohutavat mängu. Me mõlemad teame, mille pärast me seda kõike tegime - raha. Kõik see, süütute meeste süüdi lavastamine ja nendelt väljapressimine, ainult raha nimel.

Nüüd olen ma oma elu killud kokku korjanud. Ma küll tõesti üritasin enesetappu, aga see ebaõnnestus. Ma nägin seda oma ainsa põgenemisvõimalusena. Vabandan, et sind maha jätsin sellises olukorras. Pärast mu õnnetut enesetapukatset nägin ma, et elus võib olla midagi tähtsat. Et ma võin midagi head teha, et mu elu on ju midagi väärt. Aga sellest olenemata jäi mulle halb enesetunne, et sind petsin. Anna andeks.

Anna andeks, et nii mõttetult käitusin. Anna andeks, et ma politseile valetasin. Anna andeks see, et ma lasin sind paista kohutava inimesena. Anna andeks, et ma sinu elu ära rikkusin. Anna kõik andeks.

Mia

RAFT-kirjutamine. Kiri Johannale (kirjapilt muutmata). 2018, 7. klass

Tere Johanna!

Mina olen Mia. Kas sa mäletad mind? Ma kirjutan sulle kirja. Ma ei ole surnud, vaid ma elan praegu välismaal. Ma õppisin sinuga ühes klassis, kui ma olin Eestis. Me olime väga head sõbrad. Ma tean, et kõik arvavad, et ma olen surnud, aga ma ei ole. Ma tahtsin surra, aga viimasel momendil hakkasin mõtlema, et mul oli nii halb elu, aga ma võin ju teha seda paremaks ja siis ma otsustasin, et lähen välismaale, et keegi mind ei näeks.

Ma kirjutan sulle selle kirja sellepärast, et ma tahan andeks paluda. Ma mõtlesin väga kaua, kas kirjutada seda kirja või mitte, aga lõpuks otsustasin, et kirjutan sellepärast, et mina olen ju süüdi. Ma olen väga kurb, et niimoodi tuli välja. Ma ei tahnud, et kõik läheks niimoodi. Palun anna mulle andeks, et ma valetasin ja tegin valesti. Ma ei tee kunagi enam niimoodi ja ma tahaksin, et sina ka muutuksid ja sõbrustaksid minuga. Ma loodan, et sa annad mulle andeks.

Tahaksin küll sind veel kord näha, aga ma ei tea, kas see õnnestub või mitte, sest ma elan välismaal. Kui sa tahad siis võid kirjutada mulle kirja. Ma loodan, et me jääme sõpradeks ja sa annad andeks.

Sinu vana klassikaaslane Mia.

Kokkuvõte

Magistritöö ajendiks on olnud autori praktiline vajadus eestikeelsete õppematerjalide järele, mis toetaksid õppekavas püstitatud eesmärkide saavutamist õppijate kultuuripädevuse arendamisel mitte-eestikeelses põhikoolis.

Magistritöö eesmärk oli kasutusvalmis õppematerjalide ja nende juurde kuuluva õpetajatele mõeldud metoodilise abimaterjali koostamine. Metoodiliselt lähenemisviisilt on õppematerjalide koostamisel toetutud lõimitud aine- ja keeleõppe (LAK-õppe) põhimõtetele.

Magistritöö 2. peatükk käsitleb LAK-õppe olemust. Lõimitud aine- ja keeleõpe on mitmefookuseline pedagoogiline lähenemisviis, mille puhul ainet ja võõrkeelt õpitakse samaaegselt. Õppimiseks ja õpetamiseks kasutatakse keelt, mis ei ole õpilase emakeel, vaid see võib olla võõrkeel, teine keel või kogukonna keel. LAK-õpe ühendab endas kindlaid metoodilisi põhimõtteid. Kesksel kohal on õpetuse mitmetine fookus: aine-, keele- ja õpioskuste eesmärkide ühendamine ning kultuurilise aspekti kaasamine õpetusse. LAK-õppele on omane, et õpilased on kaasatud nii eesmärkide seadmisel kui ka hindamisel. Õppeprotsess on mitmekülgsest toetatud ning arvestab Bloomi taksonoomial põhinevate kognitiivsete oskustega.

Magistritöö 3. peatükk sisaldab valikut õppetegevustest, millest on LAK-õppe õpetajatele oma tundide või õppetsüklite kavandamisel abi. Ülesanded on valitud nii teoreetilisele kirjandusele kui ka magistritöö autori praktilisele kogemusele toetudes. Ülesanded on esitatud kolmes osas: häälestustegevused, tähenduse mõistmist toetavad tegevused ning iseseisvat keeleõppimist arendavad tegevused. Iga tegevuse juurde on lisatud selgitused õpetajale ning viited magistritöö õppetsüklitele ja töölehtedele.

Magistritöö väljund on kolmandale kooliastmele koostatud neli õppetsüklit, mis käsitlevad filmi, teatrit, kirjandust ja ajalugu ning hõlmavad viisteist 45-minutilist akadeemilist tundi. Õppetsüklid on esitatud õpetajakonspektina, mis sisaldavad keeleoskustase-

mete kirjeldusi, tundide õpitulemusi ning tunnikavasid koos töö vormide, osaoskuste, kognitiivsete oskuste ja õpioskuste kirjeldustega. Iga õppeteema juurde kuuluvad ka õpilasele mõeldud materjalid.

Õppematerjalid on koostatud nii, et need pakuvad õpilasele tuge nii kultuuritundmise, õpioskuste kui ka õppimiseks-mõtlemiseks vajaliku akadeemilise keeleoskuse ning suulise ja kirjaliku väljendusoskuse arendamisel. Seega on õppematerjalide metoodikat ja sisu kavandades silmas peetud eelkõige õpilaste kultuuripädevuse arendamist eesti keele teise keelena tunnis, aga materjalid sobivad kasutamiseks ka eesti õppekeelega koolis, kus samas klassis võib olla erineva keeleoskustasemega õpilasi.

Summary

The incentive of this master's thesis has been the author's need for teaching materials in Estonian language which would support the objectives stated in the Estonian curriculum relating to enhancing cultural competence in a Non-Estonian language elementary school.

The objective of the thesis is to compile ready-to-use teaching material and a methodical guide for the teacher relating to this material. From a methodological perspective, the compiling of the material supports the principle of content and language integrated learning (CLIL).

Second chapter deals with the main principles of CLIL. It is a multi-focused pedagogical approach, in which content and language are learned simultaneously. Teaching and learning is done in a language other than the student's mother tongue, for example a foreign language, second language or community language. CLIL-pedagogy integrates established methodical principles. The multi-focused approach of teaching is in a central role: combining content-, language- and pedagogical skills and taking into account cultural aspects. Characteristic for CLIL-education is that the students participate in setting the goals and evaluation methods. The process of learning is scaffolded and follows the cognitive skill sets of Bloom's taxonomy.

Third chapter includes a collection of practical example tasks, which are useful for a teacher applying a CLIL-methodology to devising lessons or learning cycles. The tasks have been chosen following both a theoretical bibliography and the practical experiences of the author of this thesis. The tasks are grouped in three categories: activating, guiding understanding and activities supporting individually acquiring language skills. Each activity comes with instructions to the teacher and a reference to the master's thesis' learning cycles and worksheets.

The result of this thesis is four learning cycles for the third stage of basic school (grades 7-9), with the topics of theatre, film, literature and history, taking up fifteen 45 minute lessons. The learning cycles are presented as notes for teachers, which include a description of the acquired language proficiency levels, learning outcomes, lesson plans, language subskills, cognitive skills and learning skills. Each topic also comes with material meant for students.

The teaching materials have been compiled in a way that offers support for developing the students' cultural knowledge, learning skills, the required cognitive academic language proficiency (CALP) for both learning and reflection, and basic interpersonal communicative skills (BICS). In doing so, compiling the methodology and content of teaching material has been done especially with keeping in mind the development of the students cultural competence while learning Estonian as a second language. However, the materials can also be used in a school operating in Estonian language, if it has a group of students with varying levels of language skills.

Kirjandus

Ball jt = Ball, Phil, Keith Kelly, John Clegg 2015. Putting CLIL into Practice. Oxford Handbook for Language Teachers. Oxford: Oxford University Press.

Buehl, Doug 2002. Interaktiivõppe strateegiad klassiruumis. SA Omanäolise Kooli Arenduskeskus.

Coyle jt 2010 = Coyle, Do, Philip Hood, David Marsh 2010. CLIL. Content and Language Integrated Learning. Cambridge: Cambridge University Press.

Dale jt 2018 = Dale, Liz, Wibo van der Es, Rosie Tanner 2018. LAK-õppest õpetajale. Tõlkija-eestindaja Urve Aja. Tartu: OÜ Atlex.

Dale, Tanner 2012 = Dale, Liz, Rosie Tanner 2012. CLIL Activities. A resource for subject and language teachers. Cambridge Handbooks for Language Teachers. Toim. Scott Thornbury. Cambridge: Cambridge University Press.

Eesti ajaloo...2008 = Eesti ajaloo pöördepunktid: dokumente ja materjale vene õppekeelelega gümnaasiumile 2008. Koost. Toomas Karjahärm ja Andres Adamson. Tallinn: Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus. Võrguteavik

<https://www.digar.ee/arhiiv/nlib-digar:18442> alla laetud 5.8.2018.

Eesti keelekümblusprogramm ja = Eesti keelekümblusprogramm ja mudelid. <https://www.innove.ee/oppevara-ja-metoodikad/keelekumblus/eesti-keelekumblusprogramm-ja-mudelid/>. Külastatud 1.8.2019.

Euroopa keeleõppe... 2007= Euroopa keeleõppe raamdokument: õppimine, õpetamine ja hindamine 2007. Vastutav toimetaja Krista Kerge. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

Fakte... = Fakte keelekümblusest. <https://www.innove.ee/oppevara-ja-metoodikad/keelekumblus/fakte-keelekumblusest/>. Külastatud 10.7.2019.

Genesee, Hamayan 2016 = Genesee, Fred, Else Hamayan 2016. CLIL in Context. Practical Guidance for Educators. The Cambridge Teacher seires. Cambridge: Cambridge University Press.

Hausenberg jt 2004 = Hausenberg, Anu-Reet, Tiina Kikerpill, Maia Rõigas, Ülle Türk 2004. Keeleoskuse mõõtmine. Käsiraamat. 2., parandatud trükk. Tallinn: Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus.

Kikerpill, Sõrmus 2008 = Kikerpill, Tiina, Elle Sõrmus 2008. Erialaõppe ja keeleõppe lõimimisest. Käsiraamat vene õppekeelega kutseõppeasutustele. Tallinn: Integratsiooni Sihtasutus.

Kitsnik, Metslang 2013 = Kitsnik, Mare, Helena Metslang 2013. Eestikeelset aineõpet mõjutavad tegurid: vene koolijuhtide seisukohti ja strateegiaid. Eesti Haridusteaduste Ajakiri, nr 3(1), 2015, 202–225.

Kuuskmäe, Carolin 2019. Ekraani taga. Kirjastus Varrak.

Laurik, Mairi 2016. Mina olen Surm. Kirjastus Tänapäev.

Marsh, David 2009. Foreword. – Content and Language Integrated Learning. Evidence from Research in Europe. Toim. Yolanda Ruiz de Zarobe, Rosa María Jiménez Catalán. Second Language Acquisition 41. Bristol-Buffalo-Toronto: Multilingual Matters, VII–VIII.

Mehisto, Peeter 2008. CLIL Counterweights: Recognising and Decreasing Disjuncture in CLIL. International CLIL Research Journal Vol 1 (1), 93–119; <http://www.icrj.eu/11/article8.html>. Vaadatud 4.3.2019.

Mehisto jt 2008 = Mehisto, Peeter, María Jesús Frigols, David Marsh 2008. Lõimitud aine- ja keeleõpe. Eesti oludele mugandanud Kai Võlli, Peeter Mehisto ja Hiie Asser. Tallinn: Integratsiooni Sihtasutus.

Metslang jt 2014 = Metslang, Helena, Mare Kitsnik, Ingrid Krall 2014. Lõimitud aine- ja keeleõppe metoodikast vene õppekeelega koolis. – Eesti ja soome-ugri keeleteaduse ajakiri. Journal of Estonian and Finno-Ugric Linguistics Vol 5, No 3, 71–97; <http://dx.doi.org/10.12697/jeful.2014.5.3.04>. Vaadatud 3.10.2017.

Nikula, Tarja 2015. Ainekohtaisen kielen käyttö ja oppimisen mahdollisuudet CLIL-tuntien tehtäväpohjaisissa tilanteissa. – Kieli koulutuksen resurssina: vieraalla ja toisella kielellä oppimisen ja opetuksen näkökulmia. Toim J. Kalliokoski, M. Mard-Miettinen, T. Nikula. AFinLA-e: Soveltavan Kielitieteen Tutkimuksia 8, 15–33.

Perusopetuksen... 2014 = Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2014-96. Helsinki: Next Print Oy.

PRÕK, L2 = Põhikooli riiklik õppekava. Lisa 2 Ainevaldkond „Võõrkeeled“. Vabariigi Valitsuse määrus 28.08.2014 nr 141 „Vabariigi Valitsuse 6. jaanuari 2011. a määruse nr 1 „Põhikooli riiklik õppekava“ ja Vabariigi Valitsuse 6. jaanuari 2011. a määru-

se nr 2 „Gümnaasiumi riiklik õppekava“ muutmine“;

<https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014018>. Vaadatud 23.3.2017.

Põhikooli valdkonna... 2010 = Põhikooli valdkonnaraamat „Võõrkeeled“ 2010.

Eesti keel teise keelena teemavaldkonnad näidetega; <https://oppekava.innove.ee/eesti-keel-teise-keelena-teemavaldkonnad-naidetega/>. Vaadatud 25.5.2019.

Rebuffet-Broadus, Wright 2013 = Rebuffet-Broadus, Christina, Jennie Wright 2013. Experimental Practice in ELT: Walk on the wild side. Smashwords edition: A round publication.

Reinaus, Reeli 2015. Suhkrust ja jahust. Kirjastus Tänapäev.

Reinaus, Reeli 2016. Verikambi. Kirjastus Varrak.

Tukia jt 2008 = Tukia, Kaisa, Sanna Mustonen, Eija Aalto, Peppi Taalas 2008. Suomi 2. Minä ja media. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Veide, Erika 2018. LAK-õpet toetavad metoodilised võtted õpetajale. Tallinn: Innove.

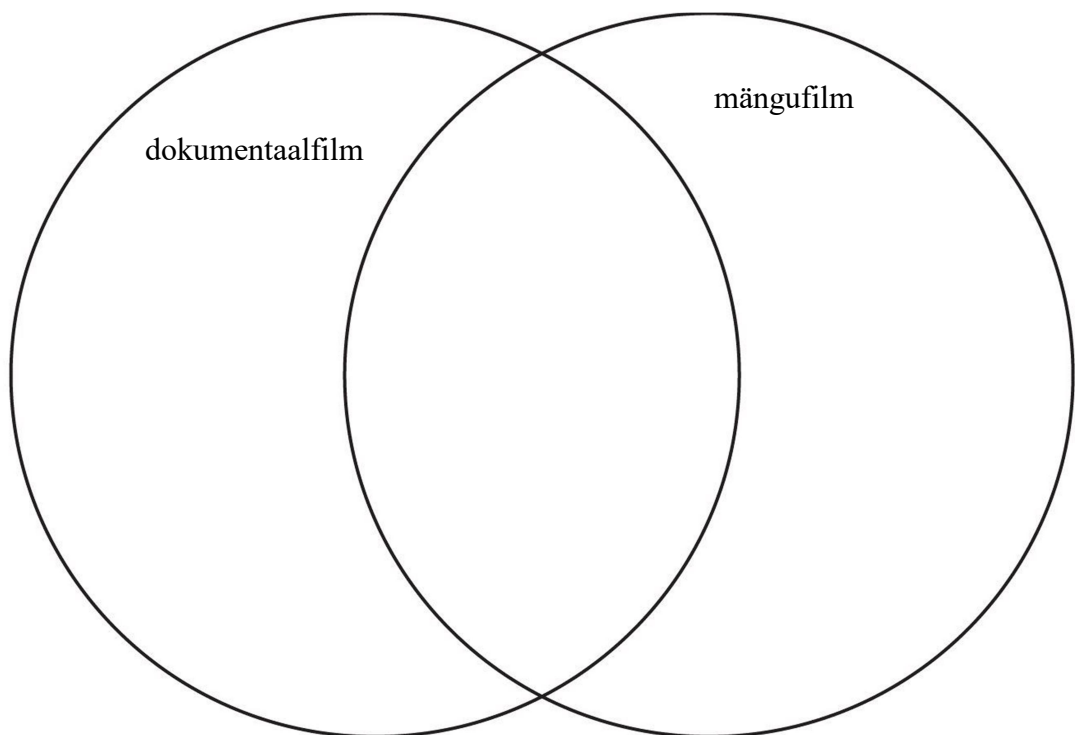
LISAD. Töölehed

1. Mina ja eesti film. „Nimed marmortahvilil“
2. Mina ja ballett. „Luikede järv“
3. Pulmapeod keskaegses Tallinnas
4. Eesti noorteromaan. Reeli Reinaus „Suhkrust ja jahust“
5. Iseseisev keelõppija

LISA 1. Mina ja Eesti film. „Nimed marmortahvil“

Tööleht 1.1. Enne filmi vaatamist

1. Tuleta meelde, mida sa tead dokumentaalfilmidest ja mida mängufilmidest. Kirjuta ringide kattuvale osale filmiliikide ühised jooned, välimistele osadele aga erinevused.

2. Räägi klassile, milliseid sarnasusi ja erinevusi leidsid.

Nii dokumentaalfilmis kui ka mängufilmis ...

Mängufilm kujutab..., aga dokumentaalfilm räägib...

Räägime!

Tööleht 1.2. Enne filmi vaatamist

Sõnavara

ajalooline film	<i>historical movie; historiallinen elokuva</i>
peategelane, -se, -st	<i>main character; päähenkilö</i>
kõrvaltegelane, -se, -st	<i>supporting character; sivuhenkilö</i>
lemmiktegelane, -se, -st	<i>favourite character; lempihahmo</i>
näitleja, -, -t	<i>actor; näyttelijä</i>
režissöör, -i, -i	<i>director; ohjaaja</i>
operaator, -i, -it	<i>cameraman; kameramies</i>
tegevuskoht, -koha, -kohta	<i>location; tapahtumapaikka</i>

Ülesanne 1. Vaata filmi “Nimed marmortahvilil” treilerit

(<https://www.youtube.com/watch?v=nDqZEBvqKQk>) ja lõpeta laused.

<p>1. Tõenäoliselt (<i>probably;</i> <i>todennäköisesti</i>) räägib film</p> <ul style="list-style-type: none"> • sõjast • näljast • armastusest • muust (millest?) <p>.....</p>	<p>2. Ma usun, et filmi peategelane on</p> <ul style="list-style-type: none"> • noor naine • vana naine • noor mees • vana mees • noored mehed • noored naised
<p>3. Ma arvan, et see film räägib</p> <ul style="list-style-type: none"> • tulevikust • olevikust • minevikust. 	<p>4. Arvatavasti on filmi põhiprobleemideks</p> <ul style="list-style-type: none"> • täiskasvanuks saamine • vabaks saamine • inimeseks olemine • hariduse omandamine
<p>5. Minu arvates on filmi tegevuspaik</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kopenhagen • Stockholm • Lahti • Tartu • Dallas 	<p>6. Ma arvan, et filmi lõpp on</p> <ul style="list-style-type: none"> • õnnelik • kurb • selge • mõtlemapanev

Ülesanne 2. Loe teksti ja täida ülesanded.

EESTI VABADUSSÕDA

Maria Paaver

Esimese maailmasõja lõpp oli keeruline aeg. 1917. aastal olid Venemaal **revolutsioonid**. Loodi Nõukogude Venemaa. Tänu sellele segadusele **iseseisvus** 1917. aastal Soome ning 1918. aastal Leedu, Eesti ja Läti. Eesti sünnipäev on 24. veebruar. Sellel päeval loeti Tallinnas ette **iseseisvusmanifest**. Vaba Eesti riik püsis ainult ühe päeva, sest 25. veebruaril algas Saksa **okupatsioon**.

1918. aasta novembris lahkusid saksa sõdurid Eestist, kuid kohe liikus Eesti 1919. aasta suvel algas sõda **Landeswehri** ehk **baltisakslate** sõjaväega. Baltisakslased olid Eestis, Lätis ja Leedus elanud sakslased, kes kuulusid **ülemkihti**. Eestlased purustasid Landeswehri Võnnu lahingus.

poole Punaarmee. Nad soovisid vallutada tagasi endised Venemaa alad. Algas Eesti **vabadussõda**.

Alguses oli sõda väga raske ning paljud ei uskunud, et sõda **on võimalik võita**. Eestil ei olnud mehi ega **varustust**. Sõjaväega liitusid paljud **vabatahtlikud** ning Eesti sai abi Suurbritannialt, Soomelt ja teistelt Euroopa riikidelt. Väga olulised olid **soomusrongid**. 1919. aasta kevadeks aeti Punaarmee Eestist välja.

1919. aasta novembris oli Eesti sõjaväes 100 000 meest. Punaarmee püüdis taas Eestit **vallutada**, kuid see ei õnnestunud. 2. veebruaril 1920 kirjutasid Eesti ja Nõukogude Venemaa alla Tartu **rahulepingule**. Eesti poolel suri sõjas 5000 inimest ning haavata sai 14 000.

Soomusrong. (<https://www.ev100.ee/et/vabadussoda-100-soomusrong-alustab-wabaduse-tee-konda-kehrast>)

Sõnavara

sõda : **sõja** : **sõda** – war; sota

maailmasõda – world war; maailmansota

revolutsioon : **revolutsiooni** : **revolutsiooni** – revolution; vallankumous

looma, luua, loon – to create; luoda

Nõukogude Venemaa – Soviet Russia; Neuvostovenäjä

segadus : **segaduse** : **segadust** – confusion; sekasorto

iseseisvuma – to become independent; itsenäistyä

iseseisvusmanifest : **-manifesti** : **-manifesti** – declaration of independence; itsenäisusjulistus

okupatsioon : **okupatsiooni** : **okupatsiooni** – occupation; miehitys

liikuma, liikuda, liigun – to move; liikkua

Punaarmee – Red Army; Puna-armeija

vallutama – to conquer; valloittaa

endine : **endise** : **endist** – former; entinen

ala : **ala** : **ala** – area; alue

on võimalik võita – is possible to win; on mahdollista voittaa

varustus – equipment; varusteet

sõjaväega liituma – to join the army; liittyä armeijaan

vabatahtlik : **vabatahtliku** : **vabatahtlikku** – volunteer; vapaaehtoinen

soomusrong : **soomusrongi** : **soomusrongi** – armored train; panssarijuna

aeti välja – was sent off; lähetettiin pois

baltisakslane : **baltisakslase** : **baltisakslast** – Baltic German; baltiansaksalainen

ülemkihti kuuluma – to belong to the upper class; kuulua yläluokkaan

purustama – to crush; tuhota

lahing : **lahingu** : **lahingut** – battle; taistelu

püüdma, püüda, püüan – to try; yrittää

taas – again; uudelleen

õnnestuma – to succeed; onnistua

alla kirjutama, alla kirjutada, kirjutat alla – to sign; allekirjoittaa

rahuleping : **rahulepingu** : **rahulepingut** – peace treaty; rauhansopimus

surema, surra, suren – to die; kuolla

haavata saama, haavata saada, saan haavata – to be wounded; haavoittua

Vali õige variant

1. 1917. aasta oli

- a) lihtne aeg
- b) keeruline aeg
- c) ilus aeg

2. 1918. aastal iseseisvusid

- a) Soome, Eesti, Läti ja Leedu
- b) Eesti
- c) Eesti, Läti ja Leedu

3. Eesti sünnipäev on 24. veebruaril, sest

- a) sellel päeval algas vabadussõda.
- b) sellel päeval lõppes saksa okupatsioon.
- c) sellel päeval loeti Tallinnas ette iseseisvusmanifest.

4. Vabadussõjas võitlesid eestlased

- a) Saksamaa vastu.
- b) Punaarmee ja Landeswehri vastu.
- c) Soome vastu.

5. Vabadussõjas oli väga suur abi

- a) baltisakslastest.
- b) vabatahtlikest, soomusrongidest ja Euroopa riikide toetusest.
- c) Punaarmeed ja soomusrongidest.

6. Landeswehr oli

- a) baltisakslaste sõjavägi.
- b) Saksamaa sõjavägi.
- c) Nõukogude Venemaa sõjavägi.

7. Eesti vabadussõja võitis

- a) Nõukogude Venemaa.
- b) Saksamaa.
- c) Eesti.

8. Eesti vabadussõja lõpetas

- a) Tartu rahu.
- b) Võnnu lahing.
- c) Punaarmee pakt.

Õige või vale?

Lause	Õige (Õ) / vale (V)
1) Eesti vabadussõda oli aastatel 1917–1920.	
2) Nõukogude Venemaa sõjaväe nimi oli Punaarmee.	
3) Eesti sõjaväes oli palju vabatahtlikke.	
4) 2. veebruaril 1920 kirjutasid Eesti ja Nõukogude Venemaa alla Tartu rahule.	
5) 1919. aasta novembris oli Eesti sõjaväes 10 000 meest.	
6) Eestit aitasid Soome ja Suurbritannia.	
7) Eesti vabadussõja võitsid soomlased.	

Tööleht 1.3. Pärast filmi vaatamist

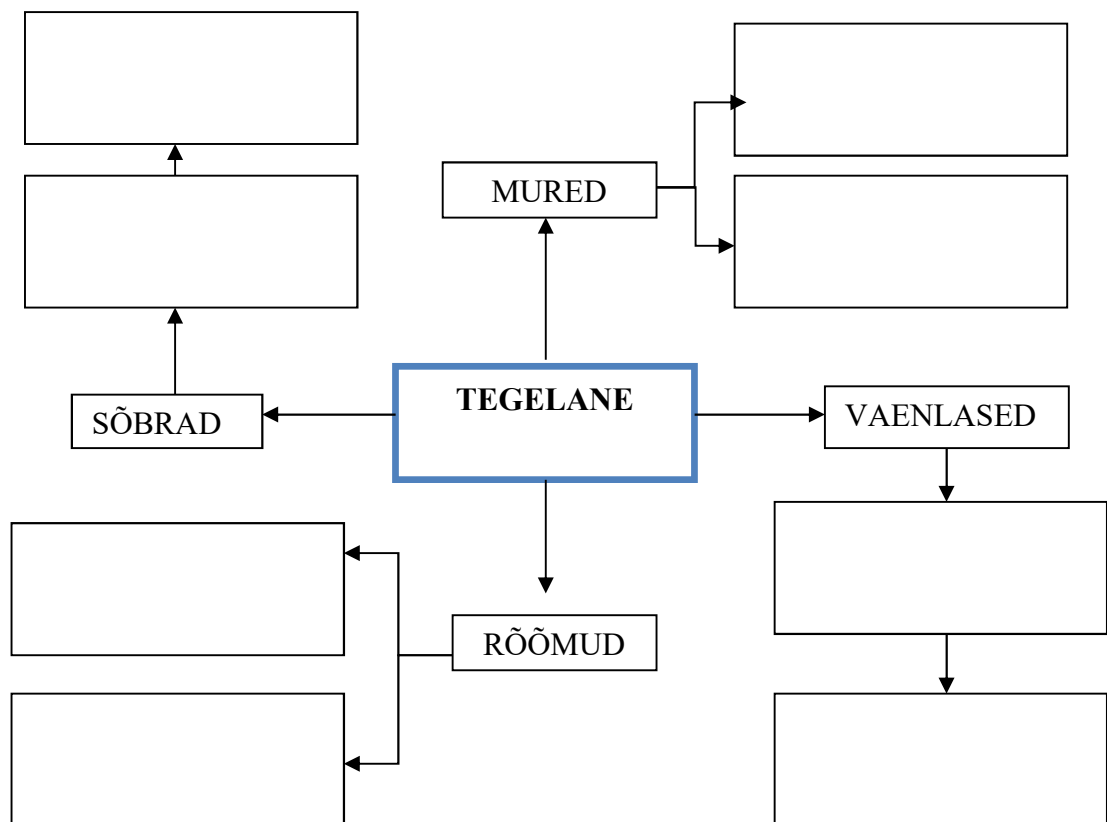
Ülesanne 1 .Täida vaadatud filmi põhjal tabel.

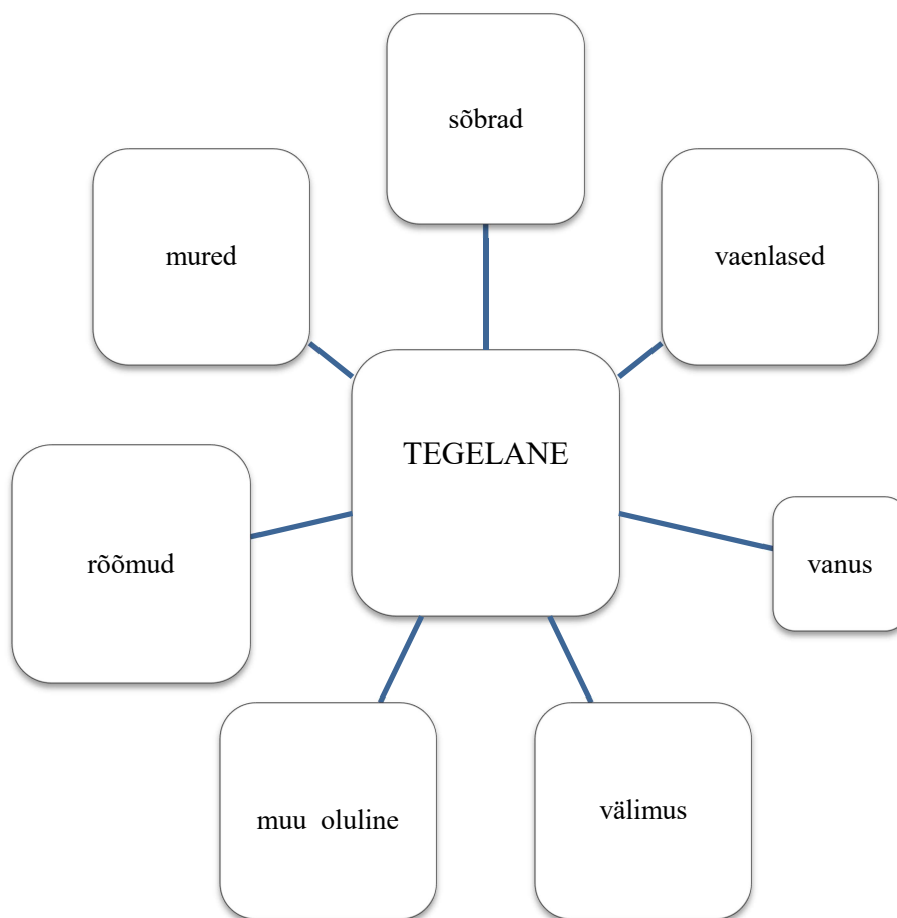
FILMI PEALKIRI	
TEGEVUSKOHT	
TEGEVUSAEG	
PEATEGELANE	
KÕRVALTEGELASED	
POSITIIVSED TEGELASED	
NEGATIIVSED TEGELASED	
FILMI PEATEEMA	

Ülesanne 2 .Täida ühe tegelase kohta ämblikdiagramm. Seejärel vasta küsimustele.

Need väljendid on sulle abiks.

Minu arvates...	<i>In my opinion... / Mielestäni...</i>
Minu meelest ...	<i>In my opinion... /Mielestäni ...</i>
Arvan, et ...	<i>I think that ... / Luulen, että ...</i>
Olen seisukohal, et ..	<i>I'm of the opinion that.... / Olen sitä mieltä, että ...</i>
Mina oleksin tema ase- mel...., sest ...	<i>Instead of him/her I would have... , because. / Minä olisin hänen sijassaan...., koska...</i>
Õppisin filmist seda, et ...	<i>I learned from the film that .../ Opin elokuvasta sen, että ...</i>

1) Kas sulle meeldis see tegelane või ei meeldinud ? Miks?

.....

.....

.....

2) Kas sa oleksid tema asemel midagi teisiti teinud? Mida?

.....

.....

.....

3) Mis sinu arvates tema elus edasi juhtus?

.....

.....

.....

4) Mida sa sellest filmist enda jaoks õppisid?

.....

.....

.....

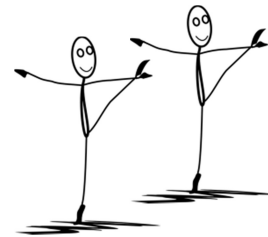
5) Kas soovitaksid filmi oma sõbrale? Miks?

.....

.....

.....

LISA 2. Mina ja ballett. „Luikede järv“

Tööleht 2.1. A Enne etendust Aktiveerimisülesanne

Kirjuta kuus lauset, mis algavad sõnaga *ballett*. Võid kasutada sõna ükskõik millises käändes. Esimene lause on juba sinu eest ära tehtud.

Mis? ballett

Mille? balleti

Mida? balletti

1. Balletile mõeldes tulevad mulle meelde balletikingad.

2.

.....

3.

.....

4.

.....

5.

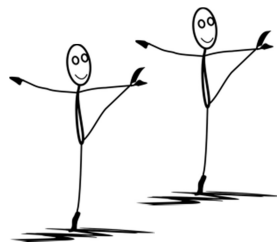
.....

6.

.....

7.

.....

Tööleht 2.1. B Enne etendust

Aktiveerimisülesanne

Lõpeta laused. Esimene lause on sinu eest juba ära tehtud. Viimane lause kirjuta tervenisti ise.

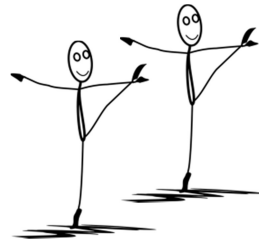
Mis? ballett

Mille? balleti

Mida? balletti

1. Balletile mõeldes tulevad mulle meelde balletikingad.
2. Ballett on (milline?)
.....
3. Balleti iseloomustamiseks sobivad sõnad.....
.....
4. Balletiga seostub mul (mis? mille tegemine?)
.....
5. Balletti hakatakse õppima (millal?)
.....
6. Balletile on omane (mis?)
.....
7.
.....

Tööleht 2.2. Enne etendust

KAS TEADSID, ET ????

- enamik **balletitermineid** on prantsuskeelsed
- **klassikalises** balletis on kindla ülesehitusega (struktuuriga) **tantsunumbrid**, nt
 - *pas de deux* - tants kahele
 - *pas de trois* - tants kolmele
 - *pas de quatre* - tants neljale

Ülesanne 1. Ühenda sõna ja seletus.

baleriin

balletitantsija

priimabaleriin

esitantsijatar, peaosi (pearolle) tantsiv baleriin

balletitantsijanna, naisballetitantsija

meesballetitantsija

Ülesanne 2. Loe tekst läbi ja täida selle põhjal lüngad.

BALLETT

Ballett on Euroopa klassikaline tantsuvorm, mille **juured on** (mis on alguse saanud) 15. sajandi Itaalias. **Õukonnatantsust** (seda tantsiti valitseja kaaskonnas) arenes hiljem Prantsusmaal ja Venemaal **lavatants** (tants, mida esitatakse etendusena laval).

Balletiks nimetatakse ka sellises klassikalises vormis loodud **lavateost** (laval esitamiseks mõeldud teost).

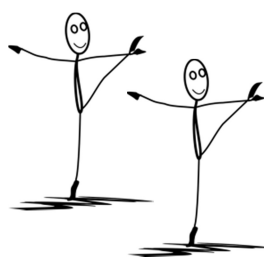
Balletis ühendatakse terviklikuks teoseks mitu kunstiliiki: tants, muusika,

kirjanduslik **süžee** (tegevustik, faabula) ning kujutav kunst lavakujunduse (dekoratsioonid ja valgustus) ning kostüümide näol.

Balletiteose aluseks on **libreto** (balleti sündmustiku kirjeldus), mille järgi **helilooja** kirjutab muusika. **Koreograaf** (balletietenduse tantsude looja) loob ja seab tantsud, mis väljendavad libreto tegevustikku.

(Vikipeedia ja Miksikese põhjal)

Balleti (mis?) on 15. sajandi Itaalias. Ballett sai alguse kui (mis?), millest arenes lavatants. Ballett (mida teeb?) mitut kunstiliiki, nt tantsu, muusikat ja kirjandust. Kujutav kunst on balletiteoses esindatud (mille?) ja kaudu. Balleti tegevustik pannakse kirja balletiteose aluseks olevas (milles?) Kui helilooja on libretoga sobiva muusika valmis kirjutanud, siis koreograaf loob, mis väljendavad balletietenduse (mida?)

Tööleht 2.3. Mida sümboliseerib luik?

KAS MÄLETAD?

Üldlugemine – valikuline, otsiv lugemine konkreetse info leidmiseks tekstist

Detailne lugemine – üksikasjadesse süvenev lugemine; lugemine sõnaraamatu abil, et tekstist täpselt aru saada

Ülesanne 1. Loe iseseisvalt läbi allolev tekst, kasutades üldlugemise tehnikat. Leia ja märgi ära tekstilõigud, mis kirjeldavad sinu rühmale vajalikku infot.

Rühm A

Luik-neitsi lood

- Mis maades esineb?
- Millisel kujul esineb eri maades?
- Mida luik sümboliseerib?
- Veel mõni huvitav tähelepanek

Rühm B

Luik muinasjuttudes

- Kelle kirjutatud või mis maa muinasjutud?
- Millisel kujul luik esineb?
- Mida luik sümboliseerib?
- Veel mõni huvitav tähelepanek

Rühm C

Luik läänemeresoome rahvaste ja eestlaste uskumustes ja folklooris

- Mida luik läänemeresoome rahvastele tähendab?
- Milliseid luigega seonduvaid metafoore on olemas?
- Mis on luige nimetuse tähendus?
- Veel mõni huvitav tähelepanek

Rühm D

Luiged Eestis

- Mis luigeliigid Eestis esinevad?
- Mida said teada luigejahi ajaloost?
- Mida peab tänapäeval luikedega seoses teadma?
- Veel mõni huvitav tähelepanek

Luik – suursugune lind, truuduse sümbol

Marju Kõivupuu (2016) põhjal

Lidsete aegade pärimused teavad kõneleda (rääkida), et inimesed võivad vahel võtta luige, luiged aga inimese kuju.

Rahvusvahelises rahvajutupärimuses leidub arvukalt (palju) motiive, kus luiged, lennates mõne veekogu äärde ujuma, heidavad (viskavad) kaldal seljast oma luikvalged suled ning lähevad vette kaunite neidude kujul. Veest välja tulles aga muutuvad nad tagasi luikedeks.

Kuigi eesti mütoloogiale on sellised kujutelmad tundmatud, leiame neid sageli germaani mütoloogias, kuid mitte ainult – luik-neitsite

lood on tuttavad paljudele Euroopa rahvastele, samuti Aasias.

Slaavi rahvad tunnevad luik-neitsisid ka merkuninga tütaradena, kellest kauneima – imekauni Vassilissa – röövib endale tsaaripoeg Ivan. 1831. aastal ilmus Aleksander Puškini värssmuinasjutt „Muinasjutt tsaar Saltaanist, tema pojast, kuulsusrikkast ja võimsast vägilasest Vürst Gvidonist ning imekaunist luigest-tsaaritarist“. Teose lähtekohaks (teos põhineb) on Puškini poolt Mihhailovskojes üles kirjutatud rahvapärane muinaslugu, kus naispeategelaseks on kurja nõia poolt luigeks muundatud (muudetud)

imekaunis tsaaritütar. Pärast rohkeid seiklusi vabastab vürst Gvidon tsaaritütre nõidusest ja nad naituvad (abielluvad).

Hans Christian Anderseni kunstmuinasjutt „Metsluiged“ (1838) kõneleb üheteistkümnest vennast, kelle kuri võõrasema (kasuema) moondas luigeks. Vennakesed pidid taeva all luikedena lendama niikaua, kuni päike loojub. Inimese kuju said nad tagasi ainult öötundideks. Õde Elisa saab vennad päästa nõidusest, kui ta vaikiva (mitte rääkiva) erakuna põimib (punub, koob) nõgeste kiududest igale vennale pikkade käistega (varrukatega) särgi, mis muudab prints-luiged taas inimesteks.

See romantiline muinaslugu armastusest ja ennastsalgavast ohvrimeelest on köitnud ka Eesti filmitegijaid. 1987. aastal valmis lastefilm „Metsluiged“ (režissöör Helle Karis).

Anderseni teise tuntud muinasjutu „Inetu pardipoeg“ (1884) kangelaseks (peategelaseks) on kühnokk-luik. Luigepoeg sirgub (kasvab) suursuguseks luigeks läbi katsumuste, kus pannakse proovile südameheadus. Selgub ajatu tõde, et me ei saa kellegi isikoomaduste (iseloomu) üle otsustada pelgalt (ainult) teistsuguse välimuse põhjal.

Väljndit „inetu pardipoeg“ kasutame argikeeles tihti, teadmata, et suursuguse (uhke) välimusega kühnokk-luige pojad on noorest

peast üpriski rääbaka (koleda) väljanägemisega.

Anderseni sulest 1852. aastal ilmunud muinasjutt „Luigepesa“ aga ülistab (kiidab) autori kodumaad Taanit. Maad võrreldakse poeetiliselt (luuleliselt) luigepesaga, kus sünnib suursuguseid luiki, kelle nimi on surematu (kelle nime ei unustata). Kūhnokk-luik on teadupoolest (teatavasti) ka aastast 1984 Taani rahvuslind.

Kreeka mütoloogia vahendusel teame, et Zeus võttis endale luige kuju, eesmärgiga vallutada Aitoolia kuninga Thestiose tütar, Sparta kuninga abikaasa, imekaunis Leda. Sellest ühendusest (suhtest) sündis maailma kõige ilusam naine Helena.

Antiikkunstis olid Leda ja Luik üheks meelismotiivideks (neid armastati kujutada) nii seinamaalidel, reljeefidel, savinõudel kui ka mosaiigis. Populaarsed on Leda ja Luik olnud ka hilisemas kunstis, näiteks Leonardo da Vinci, Tintoretto jt loomingus. Iiri kirjanik, nobelist William Butler Yeats kirjutas poemi „Leda ja luik“.

Leda mälestuse jäädvustamiseks lõi Zeus taevasse luige tähtkuju. Meil on luige tähtkuju võimalik taevas näha alates suve lõpust, kui sumedate (mahedate, leebete, pehmete) augustiööde taevas muutub sametmustaks.

Luige tähtkuju kõige eredam täht on Deneb ehk Luige saba.

Usutakse, et kui Luige tähtkuju varasügisel taevasse ilmub, nokk lõuna poole, hakkavad linnud parvedesse kogunema ja rändeks (lõunasse lendamiseks) valmistuma. Luiged ise lähevad viimastena, kuid mõned neist jäävad ka siia talvituma. Luiged lumetuleku kuulutajatena on tuntud kõigi läänemeresoome rahvaste hulgas. Ilmavanasõna – luiged läinud, lumi taga – on paljudele tuttav. Eesti rahvaastronoomia tunneb Luige tähtkuju Suure Ristina. Nimetus on arvatavalt siinse rahva pärimusse (folkloori) kinnistunud koos ristiusu tulekuga.

Luik on enamiku maailma rahvaste usundis märgilise (sümboolse) tähendusega lind. Indiaanlaste folklooris sümboliseerib luik usaldust ja kuulekust. Põhjarahvaste usundis viib luik surnute ja merel hukkunute (uppunute) hinged kurbade häälsuste saatel teispoolsusesse, üle Toonela jõe. Luigelaul on üks viimaseid loodushääli enne pikka talvist vaikuseperioodi. Küllap seepärast kasutatakse metafoori „luigelaul“ ka lõpliku hüvastijätku ja loomeinimese (nt kunstnike ja kirjaniike) viimase tähelepanuväärse teose tähenduses.

Eesti loomislauludes ja -lugudes on luik maailma looja. Arvatavalt on enamlevinud

linnukujutisi Karjala kaljujoonistel justnimelt luik.

Luige ürgne (ajalooline, vana) nimetus „jõutsin“, „jues“, „joude“ on soomeugri keeltes ühine ja märgib linnu valget sulestikku. Läänemeresoome esivanemaid mõjutas linnu nime valikul ilmselt ka linnu kume (sügav, madal) hüüd (hää), millest on arvatavasti pärit ka eestikeelne linnunimetus „luik“. Olgu siinkohal meenutatud, et „luik“ on ka karjapasuna või sarvepilli üks nimetusi ning „luike ajama“ tähendab pilli puhuma.

„See on luige lugu, aga ma mängin selle viiuliga ka vällä,“ öeldud vanasti Vigala kandis. Murdeti (murretes) on luige nimeks ka „kuik“ või „kuigas“, sest üks ole luikama kuikama onomatopoeetilised (loodushääli jälgendavad) paralleelsõnad.

Eestis võib näha kolme luigeliiki. Kõige majesteetlikum (kuninglikum) – ja ilmselt ka tuntuim – on neist muidugi kühmnokk-luik (*Cygnus olor*). Muuseas, mõlemad linnu liiginimetused märgivad luike – üks vana-kreeka, teine ladina keeles.

Kühmnokk-luik on Eesti suurim lind, kelle kaal võib ulatuda 12 kilogrammini. Teda võib kohata nii looduses kui ka asulates ja linnades. Kuna ta pole eriti inimpelglik (ei karda inimesi), on teda juba sajandeid peetud pargitiikides. On hea, kui tiigil on ka

saar, kus linnud saavad ennast julgemalt tunda.

Teadaolevalt pesitses kühnokk-luik Eestis esimest korda 1908. aastal. Kuid inimeste tagakiusamise tõttu ta 20. sajandi esimesel poolel enam siin pesitsema ei soostunud (nõustunud). Uuesti hakkas kühnokk-luik Eestis pesitsema peale viimast suurt sõda ning lindude arvukus (hulk) hakkas suurenema alates 1960. aastatest. Tänapäeval ei ole kühnokk-luik Eesti rannikul ja saartel enam haruldane (ebatavaline) ega kuulu Eestis ka looduskaitse alla.

Vähem tuntud on kaks luike: laululuik (*Cygnus cygnus*) ja väikeluik (*Cygnus columbianus bewickii*). Esimene laululuige pesitsemine registreeriti Eestis 1979. aastal Lavasaare järvel. Pärast seda on laululuige arvukus pidevalt suurenenud. Lauluikede parves reisib ka väikeluik. 2007. aastal valiti Eestis aasta linnuks luik, eesmärgiga tutvustada põhjalikumalt kõike kolme liiki.

Peale nende kolme luigeliigi nähakse Eestis harva ka mustluike (*Cygnus atratus*). Mustluige kodumaa on küll Austraalia, kuid ta on oma atraktiivse (huvitava) välimuse tõttu samuti üsna populaarne linn Lääne-Euroopa linnutiikidel. Ka Eesti parkide mustluiged on Austraaliast pärit.

Kui tänapäeva inimene näeb suursuguse välimusega lindudes eelkõige silmailu, siis kiviaja inimestele olid luiged siinmail teiste veelindude kõrval tähtsateks jahilindudeks.

Ka hilisematel aegadel on meie rannarahvas (mere rannikul elavad inimesed) luiki küttinud. Ülesostjatele (kaupmeestele) läksid kaubaks eriti nahad ja suled. Nahast olla tehtud isegi kasukaid, samuti torupille, millele jäeti nokk ja lestad külge. Toiduks tarvitati (kasutati) noorte luikede liha.

Aja jooksul sai luigejahist rikaste härraste lõbu (meelelahutus), millest avalikkus suhtus taunivalt (ei suhtunud hästi). Sama taunivalt peaksime tänapäeval suhtuma kõikidesse neisse „headesse“ inimestesse, kes aastaringelt söödavad luikedele saia ja küpsiseid. Sedasorti (sellise) „hoolitsuse“ tagajärjel majesteetlikud linnud hukkuvad või ei soovi ega suuda enam siinse külma talve eest lõunasse lennata.

Kuigi kühnokk-luiged on monogaamid (ainuabielulised), ei vali nad paarilist kogu eluks. Nad võivad seda teha, kuid see pole reegel. Luige kaeblikud (kurvad) leinahüüded paarilise kaotuse puhul on saanud aga inimeste ilmas igavese truuduse metafooriks.

Ülesanne 2. Tööta koos oma rühma liikmetega. Võrrelge tekstist leitud infot. Otsustage, kui palju ja millises sõnastuses see plakatile sobib. Seejärel valmistage plakat.

LISA 3. Pulmapeod keskaegses Tallinnas

Tööleht 3.1.

1. Rühmatöö. Jutusta pulmadest, kus sa oled ise käinud või mida oled filmis näinud (nt *Kui palju oli pulmapeol inimesi? Mida peol tehti? Mida söödi?*) Valige rühma esindaja, kes esitab klassile vestluse kokkuvõtte.

Kõige rohkem inimesi oli...

Kõige suurem / kõige väiksem pulm oli selline, kus oli...

Natuke **suurem / väiksem** oli...

Kõige rohkem / vähem söödi (mida?)...

Palju pakuti ka (mida?)...

Tihti / tihedamini / kõige tihedamini tehti (mida?)...

Harva / harvem / kõige harvem söödi (mida?)...

Räägime!

2. Loe läbi tekst „Pulmapeod keskaegses Tallinnas“. Uuri ka pulmamenüüd. Lugemise ajal tõmba joon alla (maksimaalselt) 5 sõnale, mis takistavad sul teksti sisu mõistmist.

1540. aastal Suurgildi majas peetud pulma lõunasöögi menüü:

- 1) must paks supp
- 2) praad lamba- või loomaliha koos reinveiniga
- 3) sink, suitsuvorst ja keel
- 4) riis ja mitte mandlipuding
- 5) või ja juust
- 6) õunad, pähkliid ja koogid

Keelatud oli pakkuda kollast suppi, nagu oli varasemal ajal kombeks olnud. Lubatud ei olnud pakkuda ka mädarõikaga maitsestatud värsket liha. Veini võis laual hoida ainult prae söömise ajal.

Õhtusöögiks pakuti pajapraadi ja lõunasöögist üle jäänud külma toitu. Värskest lihast toitu juurde valmistada oli keelatud. Lõpetuseks serveeriti võid ja juustu.

Pulmapeod keskaegses Tallinnas

Luksusmääruised

Oma rikkuse ja jõukuse näitamise kõige paremaks viisiks pidasid keskaegsed **linnakodanikud** toretsemist ning varanduse pillavat kulutamist (raiskamist). Eeskuju **toretsemiseks** said linnakodanikud **aadlikelt**. Siin sekkusid asjasse otsustavalt linnavõimud.

Nimelt hakkas **raad** välja andma **luksusmääru**si, mis olid suunatud liigse mitteseisusekohase (seisusele mitte vastava) toretsemise vastu.

Reglementeerimise alused

16. sajandini oli igasuguse piiramise aluseks **varanduslik seis** (rikkus), hiljem sai vahetegemise aluseks **seisus** ja sellega seotult rahvus.

Linnaelu **reglementeerimine** (reeglite kehtestamine) Liivimaal **süvenes** (suurenes) aja jooksul. Piiranguid alustati 14. sajandi teisel poolel, kui hakati määrata, kes võib teatud ametites töötada ja kes mitte. Edasi tungiti üha enam inimese **eraellu** (isiklikku ellu) – normeeriti rõivastust, pidude pidamise kohta, söömist, kingitusi jm.

Tallinna varaseim (kõige varasem) teadaolev luksusmäärus **pärineb** (on pärit) 14. sajandi lõpust või 15. sajandi algusest. **Määruses** on pulma suurus **seatud sõltuvusse** pruudi kaasavarast.

Pulmakülalised

Kõige uhkemas pulmas võis olla 120 külalist, kellele serveeriti pidulauas 60 vaagnaga 4-käiguline pidusöök. Vähem jõukasse pulma (pruut kaasavaraga 20–40 marka) lubati kutsuda 40 külalist

ning pakkuda samuti 4 käiku. 10- kuni 20-margase kaasavara puhul võis kutsuda 20 külalist. Kui aga kaasavara oli alla 10 marga, siis anti vaid lihtne õhtusöök. 1538. aastal on Tallinna rae protokolliraamatusse kantud määrus, kus pulmapidude suurust reglementeeritakse vastavalt seisusele. Luksusmääruse järgi lubati Suurgildi majja pulmapeole kutsuda 80 **raehärrat**, **kodanikku** ja **vaimulikku**, 80 **naist** ja **neitsit** ning 60 **sellit**. Toitu arvestati sellise hulga külaliste peale kokku 55 „vaati“ (toidu säilitamise ja mõõtmise nõu). Arvestati, et igast vaadist jätkub süüa neljale külalisele. Pulmapeole Kanuti gildi võis kutsuda vastavalt 64 + 64 + 32 külalist.

Täpsed reeglid kõige kohta

Kõik pulmas toimuv oli rangelt reglementeeritud: külaliste ja abiliste arv, kingituste suurus, toitude valik, tantsude arv jne. Tallinna raad lubas pillimeestel kahe söömaaja (söögikorra) vahepeal mängida kokku üheteistkümneks tantsuks. Pärast õhtusööki tantsiti veel 10 tantsu.

Kindlaks oli määratud ka peo **kestus** (ajaline pikkus). Harilikult algas Tallinnas öörahu kell 9, aga pidustuste puhul oli see viidud kaks tundi hilisemale aja-

le. 16. sajandil keelati lõplikult pulmade
õised järelpidustused.

(I. Põltsami „Pulmapeod keskaegses Tallinnas“ järgi kogumikust „Eesti ajaloo pöörded“(2008))

3. Tõmbasid tekstis joone alla viiele sõnale. Leia nende sõnade tähendused eesti keele seletavast sõnaraamatust. Kirjuta sõnad koos tähendusega lehekülje lõppu.

Sõnavara

• raad, rae, raadi = <i>keskaegse linna omavalitsus- ja kohtuorgan</i>• linnakodanik, -kodaniku, -kodanikku = <i>linna elanik</i>• aadlik = <i>kõrge soost isik</i>• vaimulik = <i>kirikuelu juht või preester</i>• neitsi, neitsi, neitsit = <i>vallaline neiu</i>• sell, selli, selli = <i>väljaõppe saanud käsitööline</i>	• raehärja, raehärja, raehärrat = <i>linna juhtorgani rae liige</i>• seisus, seisuse, seisust = <i>ameti, tegevusala või varandusliku seisualusel moodustuv inimeste rühm; rühma seisund ühiskonnas</i>• varanduslik seis = <i>rahaline olukord, jõukus</i>• piirang = <i>kitsendus, piirav määrus</i>• määrus = <i>valitsuse kehtestatud eeskiri</i>

.....

.....

.....

.....

.....

Tööleht 3.2.

1. Iseseisev töö. Vasta teksti põhjal küsimustele täislausetega. Kirjuta iga küsimuse vastus eraldi paberilehele. Iga vastuse pikkus 1–3 lauset.

- 1) Mis ajast on pärit kõige vanem luksusmäärus Tallinnas?
- 2) Kuidas näitasid keskaegsed linnakodanikud oma jõukust?
- 3) Kuidas olid seotud pruudi kaasavara ja pulmapeo suurus? Too mõni näide.
- 4) Mis kell algas pulmade ajal öörahu?
- 5) Meenuta oma ajalooteadmisi keskaegse Eesti ühiskonnakorralduse kohta. Mida mõtleb teksti autor sinu arvates sõnadega: „16. sajandini oli igasuguse piiramise aluseks varanduslik seis, hiljem sai vahetegemise aluseks **seisus ja sellega seotult rahvus.**“?

2. Rühmatöö. Grupeerige oma vastused küsimuste kaupa. Võrrelge, kas teie vastustes on erinevusi. Sõnastage ühiselt hea vastus igale küsimustele.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

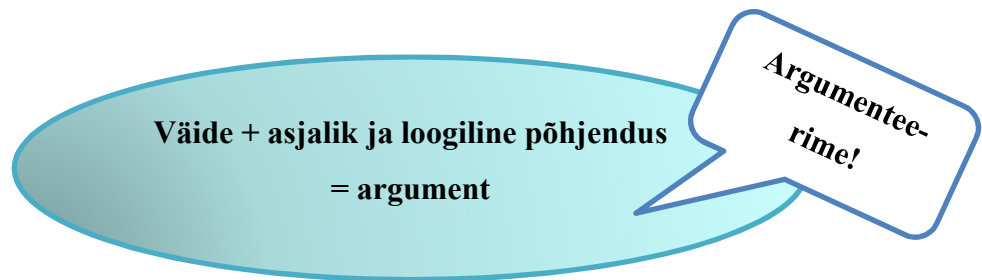
3. Täida lüngad. Kasuta teksti „Pulmapeod keskaegses Tallinnas“.

Keskaegse Tallinna linnavalitsus ehk (mis?) kehtestas luksus-
määrused. Määruste eesmärgiks oli (mida teha?) linnakodanike
liigset (mida?) ja 15. sajandi algusest
pärinevas (mis dokumendis?) on pulma suurus
seatud sõltuvusse (millest?) Kõik
pulmas toimuv pidi samuti käima (mille?) järgi.
Kindlaks oli määratud, kui palju tohtis peol olla (keda?)
.....
ja kui suured tohtisid olla (mis?) Reglementeeritud oli
ka tantsuks mängitavate lugude (mis?), toitude valik ja see,
kui kaua tohtis (mida?) pidada.

4. Paaristöö. Selgita pinginaabrile oma sõnadega, kuidas saad tekstis aru nen-
dest väljenditest. Mõelge ise iga väljendi juurde üks näitelause.

asjasse sekkuma
.....
eraellu tungima
.....
sõltuvusse seadma
.....
kindlaks määrama
.....
hilisemale ajale viima
.....

5. a) Mõtle, kas tänapäeva ühiskonnas oleks ka vaja luksusmäärusi. Leia 2 poolt- ja 2 vastuargumenti. b) Esitle oma argumente paarilisele. c) Esitle oma argumente 4-liikmelises rühmas. Valige rühma kaks kõige paremat argumenti (üks poolt ja üks vastu). Esitlege neid kogu klassile.

Minu arvates on luksusmäärusi vaja, sest..

Luksusmääruste vastu räägib asjaolu, et...

Kas tänapäeval oleks vaja luksusmäärusi?

Ma olen luksusmääruste poolt, sest...

Määruste kehtestamist toetab see, et...

Olen seisukohal, et luksusmäärused ei ole tänapäeval vajalikud, kuna...

Olen luksusmääruste vastu, sest...

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tööleht 3.3.

1. Uuri pilti ja loe tekst läbi. Lahenda teksti lõpus olevad ülesanded.

Keskaegsete gildide talvised peod olid mõeldud vaid kaupmeestele endile ja valitud külalistele. Suvistest pidudest sai osa ka linnarahvas. Tallinna Suurgildi hoones (praegu asub seal linna-museum) on 19. sajandist pärit maal. Maalil on kujutatud maikrahvi pidustusi

ehk teisisõnu suvekuninga valimisi. Keskaegne ideaal nägi ette, et võitjaks on noor nägus (ilus) mees. Tegelikuses valiti võitja pigem rahakoti järgi, sest maikrahvil tuli suurele hulgale inimestest **välja teha** (peol süüa ja juua osta).
(www.imelineajalugu.ee põhjal)

2. Vasta küsimustele.

1) Mille poolest erinesid gildide suvised ja talvised peod?

.....
.....
.....
.....

Kui suvised peod
olid..., **siis** talvised
peod olid...

Suvised peod...,
aga talvised
peod...

2) Kuidas mõistad autori sõnu „võitja valiti pigem rahakoti järgi“?

.....
.....
.....
.....

Minu arvates tä-
hendab **see**, et...

Ma saan sellest
aru **nii**, et...

3. Töötage paarides.

- Kirjeldage teineteisele pildi põhjal keskaegseid linlasi ja pildi meeleolu.
- Arutage omavahel, mida võite pildi ja varemloetu põhjal järeldada keskaegse linna eluolu kohta. Esitage oma järeldused klassile.

Pildil on kujutatud...

Tänavatel on näha...

Inimeste kohta võib öelda, et...

Minu arvates on...

Räägime!

4. Uuri täpsemalt keskaegset pulmamenüüd (tööleht 6.1). Kujutle, et pead organiseerima oma sõbra pulmapeo. Koosta 3-käiguline menüü (eelroog, praad ja magustoit).

.....
.....
.....
.....

5. Võrdle oma koostatud menüüd keskaegse pulma menüüga. Kirjuta lühike arutlus (u 100 sõna), kuidas keskaegne menüü erineb tänapäevasest toidusedelist. Milliseid sarnasusi leidub? Mõtete kogumiseks täida tabel.

	Keskajal	Nii keskajal kui ka tänapäeval	Tänapäeval
Mida söödi/ süüakse eelroaks?			
Mida söödi/ süüakse põhiroana?			
Mida söödi/ süüakse magustoiduks?			
Kui palju söödi/süüakse?			
Kas toit oli/ on sinu arvates tervislik ja mitmekülgne? Miks sa nii arvad?			
Kas oli/ on reegleid, mida peab toidu pak- kumisel arvestama?			

LISA 4. Eesti noorteromaan. Reeli Reinaus „Suhkrust ja jahust“

Tööleht 4.1. Ootuste kirjeldamine

- 1) Vaata raamatute kaanepilte ja loe lühitutvustusi. Nummerda raamatud vastavalt sellele, mis tundub kõige huvitavam (1=kõige huvitavam).
- 2) Tõmba joon alla vähemalt kolmele sõnale, mis kirjeldavad sinu oma ootusi raamatu suhtes. Lisa iga raamatu juurde ka ise üks sinu arvates sobiv omadussõna.

põnev	õudne	rusuv
huvitav	igav	helge
liigutav	masendav	rõõmus
kurb	puudutav	raske

Reeli Reinaus on kirjutanud peamiselt laste- ja noorteraamatuid ning avaldanud kaks luulekogu. Raamat **“Verikambi”** (Varrak 2016) räägib neljast keskkooliõpilasest, kes eksivad metsas matkates ära ja on sunnitud veetma öö mahajäetud veskis.

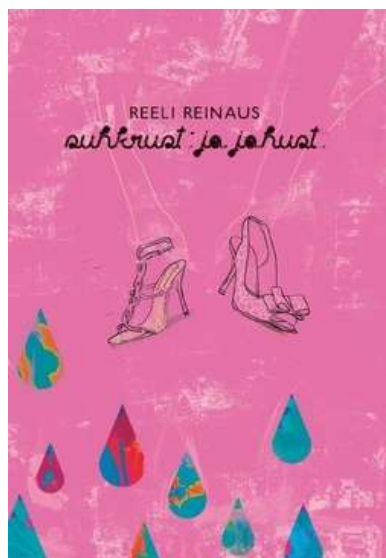
Kui hommik koidab, on kõigil hea meel sellest kõhedust tekitavast kohast pääseda, ent miski pole enam endine. Joonas on võtnud veskist salaja kaasa vana fotoalbumi ja sealt leitud pilt tundmatust tüdrukust põhjustab temas seletamatut hirmu. Kirket haaravad tahtmatud kirjutamishood ja tal on tunne, nagu kõneleks tema kaudu keegi teine. Ainsana näib veskist ja seal toimuvast midagi teadvat Gustav, kuid temal on omad saladused, mida ta kiivalt varjab. Olukord võtab veelgi õudustäratavama pöörde siis, kui veskisse sattunud noor muusik kirjutab sellise hittloo, mis kohe kõigile mällu sööbib, ent tasahilju kuulajatelt mõistuse röövib.

põnev	õudne	rusuv
huvitav	igav	helge
liigutav	masendav	rõõmus
kurb	puudutav	raske

Carolín Kuuskmäe noortepõnevik „**Ekraani taga**” (Varrak 2019) ilmus algselt veebilehel wattpad.com, kus Carolín kirjutab varjunime Shershade all. Netikeskkonnas on selle loo esialgne versioon pälvinud fännide tulise poolehoidu ja seda on loetud rohkem kui 38 000 korda. Nüüd on lugu ümber töötatud ja toimetatud ning päris raamatuna välja antud.

Paljud jutud algavad sellega, et elas kord üks tavaline tüdruk, kellega juhtus midagi erilist. See ei ole selline lugu. Sara on eluaeg teadnud, et ta on teistsugune ega sobi kokku mitte ühegi endavanuse noorega. Ta on kinnine, salapärane, geniaalne... Tema ümber tuleb ette kahtlasi surmajuhtumeid. Sara püüab neid lahendada ning samal ajal jõuda selgusele oma vanemate ja iseenda minevikus.

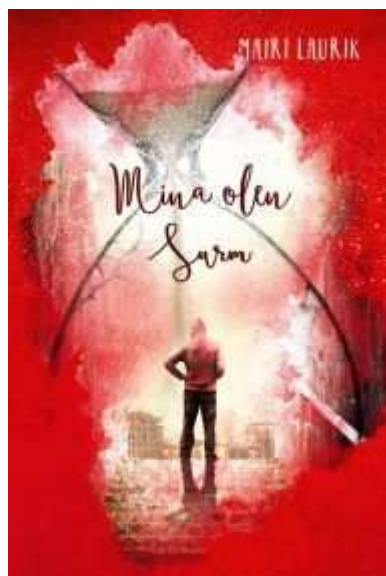

põnev	õudne	rusuv
huvitav	igav	helge
liigutav	masendav	rõõmus
kurb	puudutav	raske

Reeli Reinausi „Suhkrust ja jahust” (Tänapäev 2015) pälvis Eesti Lastekirjanduse Keskuse ja kirjastuse Tänapäev korraldatud 2014. aasta noorsooromaanide võistlusel II koha.

Kümnendasse klassi minnes saab Johanna endale uue klassiõe – ilusa, enesekindla ja natuke salapärase Mia, kelle sõprust ja tähelepanu ihkavad nii tüdrukud kui ka poisid. Johanna on meelitatud, kui Mia otsustab sõbruneda just temaga. Järgnevad ühised tormilised peod, ootamatused ja väikesed pahandusedki, aga see on alles algus.

Ühel hetkel tuleb Mia tulutoova „äriplaani” peale, mis kahe tüdruku elu lõplikult segi paiskab. Armastus, Surm ja Kättemaks olid tarokikaartidel, mida Mia mulle kord ühel talvisel hommikupoolikul, kui me koolist poppi tegime, niisama naljaviluks ladus. Ma ei uskunud seda kummalist kaartide kombinatsiooni, mida ma enda ees veidi kleepuval söögilaua nägin. Vähemalt nii ma endale sisendasin ja nii talle ka ütlesin. Ma püüdsin, nagu alati, olla vapram, kui ma olen. Eriti veel siis, kui ma üllatusega nägin hirmu Mia näos. Esimest ja viimast korda. Justkui vari libises see vaid hetkeks temast üle. Mina olin tavaliselt see, kes kartis, mitte Mia. Mitte kunagi Mia.

põnev	õudne	rusuv
huvitav	igav	helge
liigutav	masendav	rõõmus
kurb	puudutav	raske

Mairi Lauriku “Mina olen Surm” (Tänapäev 2016) on tema teine ilmunud romaan. Raamat on Tänapäeva ja Lastekirjanduse Keskuse korraldatud 2016. aasta noorteromaani võistluse võitja.

Roomet on täitsa tavaline poiss. Pealtnäha. Päris tavalisest eristab teda ehk see, et ta ei ela mitte oma kodus, vaid peaaegu Eesti teises otsas vanatädi juures. Vahel lihtsalt juhtub, et koolis lähevad asjad nii teravaks, et mõistlik on liikuda kusagile, kus keegi sind ei tunne. Kus see, kes sa oled, ei mõjuta sinu lähedasi. Kus sa võid hoida omaette.

Sest Roometil on saladus, mida ta isegi päris hästi ei mõista, võime või vägi, mis on kummaline, hirmutav ja arusaamatu ... ning aina süveneb. Kuid suhted uute klassikaaslastega ei lähe päris nii, nagu Roomet on ette kujutanud ja tema ellu murravad sisse inimesed, kes sunnivad teda ümber hindama oma senist elu ning hakkama kasutama oma kummalist väge. Kuid kas tal on õigus sekkuda teiste eludesse? Teiste surmadesse?

Tööleht 4.2. Lugemismuljed

Mulle meeldis/ tundus huvitav see, **et/ kuidas/ miks**

Mind üllatas/ ärritas/ jättis ükskõikseks, **et/ kuidas/ miks ...**

Paaristöö. Arutlege omavahel ja pange kirja, mis loetud romaanis

MEELDIS

.....

.....

.....

ÜLLATAS

.....

.....

.....

HUVITAV TUNDUS

.....

.....

.....

ÄRRITAS

.....

.....

.....

ÜSKÕIKSEKS JÄTTIS

.....

.....

.....

VEEL TUNDEID JA MÕTTEID

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tööleht 4.3. Loo kaardistamine

LOO KAARDISTAMINE

Autor..... Pealkiri

Peategelased	Kõrvaltegelased	Sündmused: tegevuse pingestumine	Kulminatsioon	pinge langus	Konflikt:	Lahendus:	Minu jaoks oli oluline:
	10. _____			11. _____			
	9. _____			12. _____			
	8. _____			13. _____			
	7. _____			14. _____			
	6. _____						
	5. _____						
	4. _____						
	3. _____						
	2. _____						
	1. _____						

Tööleht 4.4. Tegelaste analüüs

Täida tabel kahe peategelase või ühe peategelase ja ühe kõrvaltegelase kohta. kohta.

Lisa tekstinäiteid teosest.

Nimi		
Välimus		
Käitumine		
Tegelasega seotud olulised sündmused		
Teiste suhtumine, suhtumise muutumine		
Suhtumine teise peategelasse, suhtumise muutumine		
Sisemine muutumine		

Tööleht 4.5. RAFT-kirjutamine

Reeli Reinaus „Suhkrust ja jahust“

- 1) Vali oma meelepärane RAFT-kirjutamise ülesanne.
- 2) Pea sama teema valinud rühmaga väike ajurünnak, et välja selgitada oma rolli olulised seisukohad (vaata abistavaid küsimusi ja täida rolli defineerimise maatriks).
- 3) Kirjuta iseseisvalt loovtöö (pikkus 100-150 sõna).

Rühma nr	ROLL	AUDITOORIUM	FORMAAT	TEEMA
1	Johanna	Pinginaaber vanast koolist	E-kiri	Sain sõbraks ühe uue tüdrukuga
2	Johanna	Mina ise	Päevikusissekanne	Kuidas ma sellelt karussellilt maha saan?
3	Ajalehereporter	Tänapäeva Postimehe lugejad	Uudis	Koolitüdrukute „äriplaan“
4	Mia	Johanna 10 a pärast kooli lõpetamist	Kiri	Anna andeks

Küsimusi

Miks mulle see teema korda läheb?

Milliseid löike romaanist pean tähelepanelikult uurima, et oma rolli kohta rohkem teada saada?

Millele pean selle teema puhul erilist tähelepanu pöörama?

Missugused võiksid olla minu emotsioonid, kui selle teema peale mõtlen?

Kas minu rollil võib selle tema suhtes olla mitmeid erinevaid tundmusi/seisukohti? Mil-
line neist mulle kõige rohkem sobib?

Kas minu roll sunnib mind olema millegi poolt või millegi vastu?

Rolli defineerimise maatriks

ISIKSUS – Kes ma olen ja millised on minu iseloomuomadused?	SUHTUMINE – Millised on mu tunded, tõekspidamised, mõtted, probleemid?	INFORMATSIOON – Mida ma tean sellist, mida mul on oma kirjutises vaja kajastada?

Meetod pärineb Doug Buehli raamatust „Interaktiivõppe strateegiad klassiruumis“ (SA Omanäolise Kooli Arenduskeskus, 2002)

LISA 5. Iseseisev keeleõppija

Tööleht 5.1. Minu isiklik eesti keele õppeprogramm SOOVITUSED

Loe keeleoskuse arendamiseks mõeldud soovitusi. Märki ristiga need, mida sina järgid.

- ☐ Loe eesti keeles raamatut, mida oled varem lugenud mõnes teises keeles.
- ☐ Kuula, kuidas räägivad sinu sõbrad ja õpetajad. Mida võid neid kuulates õppida? Võta uued sõnad ja väljendid kohe kasutusele.
- ☐ Mängi eestikeelseid lauamänge, näiteks „Aliast“.
- ☐ Kuula eestikeelseid laule ja loe samal ajal laulu sõnu. Laulusõnad leiad internetist.
- ☐ Otsi oma lemmiktoidu eestikeelne retsept. Valmista toit eestikeelsete juhendite järgi. Kas tuli välja nii nagu alati?
- ☐ Seadista oma nutiseadme menüü eestikeelseks.
- ☐ Loe ajalehtede pealkirju ja püüa ära arvata, mida tundmatud sõnad tähendavad.
- ☐ Loe ajalehest või uudisteportaalist iga päev vähemalt üks eestikeelne uudis või artikkel.
- ☐ Sea endale väikeseid konkreetseid eesmärke. Näiteks püüa kooliteel leida 5 uut sõna või väljendit (reklaamidest, siltidelt jm). Võta need samal päeval kasutusele.

LUBADUSED

SELLEL NÄDALAL TEEN EESTI KEELES....

Mida? Millal? Kuidas?

1. lubadus

.....

.....

.....

2. lubadus

.....

.....

.....

3. lubadus

.....

.....

.....

VAATAN PEEGLISSE

Kuidas täitsin oma lubadused?

- ☐ hästi
- ☐ normaalselt
- ☐ halvasti

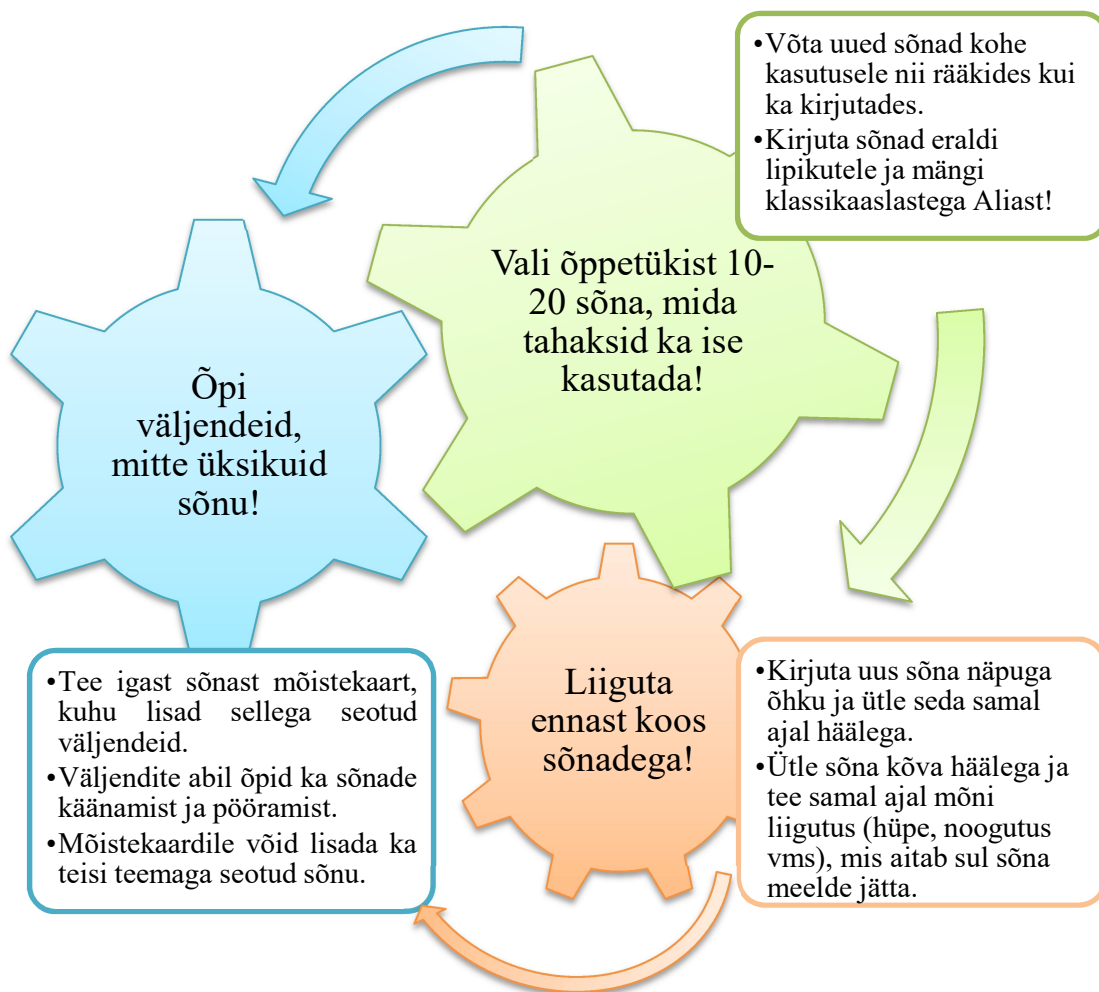
Põhjenda.

.....

.....

Tööleht 5.2. Sõnad selgeks!

Kõige parem viis uute sõnade õppimiseks on see, et hakkad neid kohe kasutama!

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, **Tiia Neuvonen**,

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

„Lõimitud aine- ja keeleõpe kultuuri õpetamise teenistuses. Õppematerjalid kolmandale kooliastmele“ (magistritöö),

mille juhendaja on **Tiina Kikerpill**,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

1. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Tiia Neuvonen
20.8.2019